

MAPASOMOR

associació de creació documental

Direcció:

Sàgar Malé

Coordinació tècnica:

Kilian Estrada

Coordinació musicològica:

Maria Salicrú-Maltas

Coordinació pedagògica:

Ester Vila

Producció:

Alba Roig

Filmacions:

**María Cilleros, Maria Alcazar, Kilian Estrada,
Sàgar Malé, Maria Salicrú-Maltas i Alba Roig.**

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

Materials pedagògics:

Teleduca

Programació i disseny tècnic:

Oriol Alsina

AMB EL PATROCINI DE

*Fons Català
de Cooperació
al Desenvolupament*

 **FUNDACIÓ
Caixa Sabadell**

Pel compromís social

ENTITATS COL·LABORADORES

VESC

Rodasons - Televisió de Catalunya

Centre Artesà Tradicionàrius

Centre de Normalització Lingüística del Maresme

El Funoun (Palestina)
Casa de la Música Popular de Mataró
Museo de la Música de Urueña (Valladolid)
Can Quintana - Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí
Esferes S.L
Pneuma
L'Orfeó Gracienc
El Caimán
Mediterrània, Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa

AGRAÏMENTS

Jaume Ayats
Josep Casadevall (Carolino)
Eduard Iniesta
Jordi Fàbregas
Miquel Gil
Gianni Ginesi
Efrén López
Mara Aranda
Ramon Manent
Josep Martí
Eduard Navarro
Lluís Puig
Dimitri Psonis
Ferran Riera
Toni Roig
Pep Toni Rubio
Toni Torrents i Yolanda Seguí
Vicent Torrent
Josep Maria Vidal
Rosa Zaragoza
Jaume Arnella
Miquel Ametller
Pèire Brun
Luis Delgado
Abdeljalil Kodssi
Tarik Kaddouri
Juan Peña (El Lebrijano)
José Miguel López
Lara López
Biel Majoral
Vicente Molino
Eduardo Paniagua
Jaume Sala
Mohammed Soulimane
Savina Yannatou
Mònica Bernabé
Santi Valldepérez
Eliseo Parra
Josep Vicent Frechina
Clara Holgado
Lídia Pujol
Josep Abril "Pitu"

Sergi Almiñana
Diego López
Núria Quadrada
Jordina Blanch
Ayoub Bout
Susana Weich-Shahak
Colum Petit
Mireia Mena
Artur Gaia
Miquela Lladó
Riccardo Tessi
Begoña Olavide
Carles Juste

GRUPS

L'Orkestina
Aljub
Coral Sant Esteve
Derviches de Konya
Cheb Balowsky
Lo Beethoven
l'Ham de Foc
El Cor de l'Aula
Música Nostra
Al-Mayurqa
Al Tall
La Nova Euterpe
Il Cantori di Irgoli
Esbart de Sant Cugat
Radio Tarifa
Tikun
Vradiaki
E'Zezi
Orquesta Femenina Andalusí de Tetuan
Orquestra Àrab de Barcelona

QUADERN DEL PROFESSORAT

I. Introducció general

Sentit del projecte i objectius
Context pedagògic on s'inscriu la proposta
Recursos i materials

2. Aspectes metodològics

Procediments de caire general
Seqüència didàctica d'aplicació
Abans del viatge
Durant el viatge
Després del viatge

3. La descripció del joc del CD-ROM

Característiques del joc
Com es juga
Significat de les icones

4. Descripció de les parades

Explicació de les parades
Informació complementària

5. Materials complementaris

Contingut dels vídeos del CD-ROM de recursos
Dossier del taller de ràdio
Glossari d'ampliació de termes
Descripció del quadern de l'alumnat
Model del quadern de l'alumnat

I. Introducció general

Oïdes mediterrànies és un projecte pedagògic adreçat a joves del segon cicle de l'educació secundària obligatòria, batxillerat, cicles formatius i programes de garantia social o de qualsevol àmbit d'educació en el lleure, que pretén donar a conèixer les músiques de la Mediterrània fomentant els valors interculturals.

Els objectius generals del projecte són:

- Donar a conèixer la varietat de les cultures musicals de la Mediterrània.
- Fomentar els valors positius de la interculturalitat, mostrant com les cultures musicals a la Mediterrània tendeixen a mesclar-se, més que a entrar en conflicte.
- Aportar activitats i instruments pedagògics per a l'educació per la pau.

Oïdes mediterrànies es concreta fonamentalment en la utilització per part de l'alumnat d'un CD-ROM que a través d'un joc i d'una sèrie d'activitats complementàries l'introdueix en les músiques de la Mediterrània i que el porten a la constatació de la relació intercultural que ha caracteritzat aquest territori.

Aquest joc ve presentat en una maleta pedagògica que inclou per al professorat diferents materials complementaris amb informació musical i intercultural.

Dossier de continguts amb l'explicació de les aportacions de cada ciutat que es visita virtualment a través del recorregut en el joc, un altre CD-ROM amb recursos videogràfics i discogràfics, bibliografia, espais web, etc.

L'alumnat utilitza, a més del CD-ROM del joc, un quadern de bitàcola que elabora com un treball en equip al llarg del joc per les diverses ciutats de la Mediterrània on els jugadors-viatgers fan parada.

La versatilitat tant del projecte *Oïdes mediterrànies* com dels materials i propostes que integren la maleta pedagògica possibilita un doble enfocament d'utilització:

- En l'àmbit de l'educació formal, tot i que s'adreça sobretot al segon cicle de l'educació secundària obligatòria, el material també pot integrar-se en els batxillerats i els cursos de primer cicle.
- En l'àmbit de l'educació no formal, el material resulta una eina útil d'educació intercultural per als centres de lleure, com ara els de dinamització juvenil de barri, espais, casals, etc., encara que adreçant-se sempre a les mateixes franges d'edat.

Pel que fa a l'educació formal, la proposta pedagògica pot integrar-se dins el currículum en espais com tutories, eixos transversals, crèdits variables o de síntesi, etc. Per tant, pot desenvolupar-se en hores lectives.

Ara bé, el joc va acompanyat també d'activitats complementàries (activitats d'aprofundiment i ampliació, tallers de ràdio, espectacle multimèdia en viu) que són opcionals i que són perfectament adaptables a espais adreçats a activitats especials (com ara setmanes culturals o bé a horaris

extraescolars). En l'educació no formal la inserció en situacions educatives no ha de plantejar dificultats atès que no existeixen limitacions motivades per raons de caire acadèmic.

Per tal de facilitar l'aplicació del projecte, amb el joc, es marquen uns continguts mínims que permeten l'assoliment dels objectius generals, però el conjunt de la maleta pedagògica inclou una sèrie d'activitats complementàries i d'accés a fonts d'informació que faciliten l'ampliació dels continguts i per treballar amb més profunditat, si el professorat ho considera apropiat.

QUÈ CONTÉ AQUESTA MALETA?

- 1. Un CD-ROM amb el joc** Oïdes mediterrànies.
- 2. Un CD-ROM de recursos** amb audiovisuals (concerts, danses, exemples musicals) i una còpia en format **PDF** d'aquesta **guia pedagògica** que inclou el **quadern de bitàcola** per a l'alumnat (pàgs. 142 a 178). Per accedir-hi cal que exploreu el CD-ROM amb l'*Explorador del Windows*.
- 3. Una còpia impresa de la guia pedagògica.**

NOTA : Podeu obtenir el **quadern de bitàcola** per a l'alumnat, imprimint o fotocopiant les pàgines de la 142 a la 178 d'aquesta guia.

Interfície d'accés als arxius multimèdia del CD-Rom de recursos.

2. Aspectes metodològics

2.1 Procediments de caire general

L'activitat principal del projecte **Oïdes mediterrànies** és un joc. Aquest està concebut com una activitat en equip, encara que també pot ser jugat per un alumne sol. L'equip no ha de ser gaire nombrós per assegurar una major participació. Entre dos i tres alumnes, com a màxim, és una mida correcta.

El temps total de jugada és aproximadament de dues hores. El joc està dissenyat de manera que es pot realitzar el viatge en diferents etapes. Així no cal que els equips de viatgers acabin el joc en una mateixa sessió. La pantalla inicial permet optar per iniciar-lo o continuar-lo en el moment que es desitgi tot introduint el nom.

L'alumnat viatja per les diferents parades i complementàriament al joc se'ls pot proposar la realització d'activitats estretament relacionades amb les parades que fan al llarg del trajecte. S'ha previst que la majoria d'aquestes activitats puguin fer-se mentre fan el joc, per la qual cosa han de comptar amb material per dibuixar i escriure, eines per buscar imatges i/o informació, etc. La maleta pedagògica té molts d'aquests instruments, però l'accés a Internet en molts moments és indispensable. S'ha de tenir en compte, però, que aquestes activitats impliquen el fet de recórrer a fonts situades fora de l'aula del joc ja que poden suposar la realització d'entrevistes, la presa de fotografies, etc.

El projecte **Oïdes mediterrànies** és flexible i permet també diferents formes de jugar-lo. La més reduïda consisteix en la utilització del joc del CD-ROM.

Una altra opció seria la de realitzar les activitats complementàries que se suggereixen en el dossier explicatiu de les parades, i fer que l'alumnat realitzi activitats que vagin més enllà de l'espai de joc.

2.2 Seqüència didàctica

Com moltes altres activitats educatives, el joc és una activitat d'equip que s'emmarca en una activitat conjunta de gran grup per la qual es planteja la següent seqüència didàctica que té tres moments diferenciats:

Abans de jugar:

Presentació de l'activitat del joc

La presentació del recorregut per les diferents músiques de la Mediterrània i els seus pobles pot partir de posar en situació el grup. Així, tenint clars els objectius del joc, podem començar exposant l'activitat a desenvolupar tot escoltant algunes peces d'àudio, comentant també el fenomen migratori actual, fent evocar els coneixements que pugui tenir l'alumnat sobre fets migratoris del passat o d'experiències familiars, etc.

Evocació de coneixements previs

Per aquesta evocació dels coneixements previs de l'alumnat podem utilitzar diferents estratègies:

- Oralment, i respecte a la música, podem demanar-los quines músiques els agraden, d'on són aquestes, si tenen coneixement o s'imaginen les músiques que es poden fer a ciutats o regions de la Mediterrània, com ara Cadis, Jerusalem o Barcelona.
- El CD-ROM de recursos amb vídeos de suport que s'inclou a la maleta: l'audició i visualització d'alguns fragments musicals pot donar lloc a encetar un debat al voltant de la diversitat musical i la possible connexió musical que hi ha entre els territoris que envolten la Mediterrània.
- Documentals: el seu visionat també possibilita debatre sobre el tema que es mostra en les imatges, ja sigui amb tot el grup classe a la vegada o a partir d'un treball en grups.
- Un mapa de la Mediterrània: L'alumnat tria una població de la Mediterrània, en la qual intenten ubicar un personatge inventat tot exposant els seus costums i les seves característiques culturals.

Anticipació sobre els possibles continguts del viatge

És important anticipar els possibles continguts del viatge tot exposant breument els principals conceptes que aniran apareixent (vegeu el glossari, pàg. 138).

Motivació

La motivació de l'alumnat és clau per al bon desenvolupament de la proposta. Podem partir de posar-los en situació d'iniciar un viatge en grup que els portarà a aprendre aspectes molt diferents dels que veuen normalment. La formulació d'interrogants previs a la posada en marxa del trajecte pot ajudar a la motivar l'alumnat i a cercar en el CD-ROM elements que donin resposta: d'on ve la música *rai*?; d'on ve el *flamenco*?; es fa alguna dansa rodona com la sardana a altres regions de la Mediterrània?

Formació dels grups:

La formació de grups pot seguir diversos criteris:

- Formació aleatòria. L'alumnat decideix els companys i companyes amb els qui volen compartir del viatge.
- Per mitjà de targetes. En diferents targetes s'escriuen diverses poblacions de la Mediterrània, el nombre de les quals ha d'estar en funció del total de grups que es

faran a l'aula. Es reparteixen al grup de manera que aquells que tinguin una mateixa ciutat, seran els membres d'un mateix equip.

- Per preferències musicals. El professorat assigna diferents espais de l'aula amb els noms de diversos instruments.
- El desenvolupament del joc per grups preveu la divisió de rols lligats a la realització de determinades tasques. Els rols no són fixos, sinó que van canviant al llarg del trajecte. Per exemple, cada 4-5 parades els membres del grup de viatgers intercanvien els papers que fins aquell moment han desenvolupat. Els diferents rols que han d'adoptar són:
 - *Secretaria*: S'encarrega d'escriure el quadern de bitàcola partint del consens del grup.
 - *Tècnica*: S'encarrega de l'execució del joc tot portant el ratolí de l'ordinador i desenvolupant la tasca informàtica.
 - *Coordinació*: S'encarrega de controlar el temps, els canvis de rol i el consens entre tots els membres del grup.

Durant

Execució del joc

Com ja s'ha comentat l'alumnat juga en grups de 2-3 membres situats davant de l'ordinador. Inicien el joc obrint la primera pantalla i assignant-se un nom com a equip de viatgers. Aquest nom l'han d'escriure en l'espai indicat i a partir d'aquí ja estan en disposició de prémer la icona d'inici.

Poden començar el joc i acabar-lo en la mateixa sessió o jugar en sessions espaciades. Per reprendre'l només han d'escriure el nom de l'equip i el CD-ROM del joc els situa en la parada que els pertoca.

Els membres de l'equip de viatgers desenvolupen diferents rols (secretaria, tècnica i coordinació), que poden intercanviar cada 4-5 parades.

A mesura que juguen els i les viatgers/es van fent les anotacions i els comentaris que creuen més adequats en el quadern de bitàcola i en els espais que el docent cregui adients es fan les activitats complementàries que consideri oportunes segons dels interessos i el funcionament de l'alumnat.

Després

Una vegada el grup classe hagi acabat el joc, es poden portar a terme activitats de caire més global i de síntesi que possibilitarien vivenciar i transferir els coneixements apresos en el transcurs del joc a nous contextos. S'ha pensat en les següents:

- **Taller de ràdio:** La intenció d'aquest taller és que l'alumnat creï un programa monogràfic, d'una durada d'uns 20 minuts, sobre un tema concret o una proposta musical que tingui a veure amb les músiques de la Mediterrània com a factor d'interculturalitat. Un exemple d'un possible programa radiofònic forma part de la maleta pedagògica i està enregistrat en el CD-Rom de materials de suport.

Aquest taller consta, a grans trets, de les seqüències que s'exposen a continuació. L'alumnat treballa en equip per preparar cada peça del programa. Un cop consensuats els continguts, un dels equips fa la tasca de coordinar els diferents grups per poder construir entre tots un únic programa:

- Petita introducció al món de la ràdio, al llenguatge radiofònic, als diversos gèneres.
 - Elaboració del guió del programa: creació dels continguts i seqüenciació en el programa.
 - Assaig.
 - Enregistrament.
 - Edició amb ordinador.
 - Audició i valoració de l'experiència.
- **Espectacle multimèdia en viu:** Aquesta activitat planteja la creació i la realització d'un espectacle multimèdia en viu a partir d'un guió comú sobre les músiques a la Mediterrània i el treball en equip. Per multimèdia entenem la integració de diversos mitjans d'expressió per exposar un conjunt de continguts. Els mitjans o suports poden ser diapositives, vídeo, teatre i/o expressió corporal, so i música, collage, llums, etc.

El sentit d'aquesta activitat és, entre altres coses, el fet de construir un espectacle que integri els coneixements adquirits de l'alumnat i donar forma a la seva expressió lliure a través de diversos llenguatges. Tot això s'aplica a la temàtica general del projecte: els valors interculturals que s'adscriuen a les músiques de la Mediterrània.

L'activitat es planteja a partir d'un sistema de treball per grups, s'estructurarà de manera que cada equip s'especialitzi en un mitjà d'expressió diferent, però com en el cas del taller de ràdio, atès que els continguts s'han seleccionat prèviament entre tots, un dels equips fa la tasca de coordinació. Cada grup de treball, però, elabora un petit projecte guió de la seva part de l'espectacle i el desenvolupa i defineix com el seu microespectacle s'integrarà dins del conjunt.

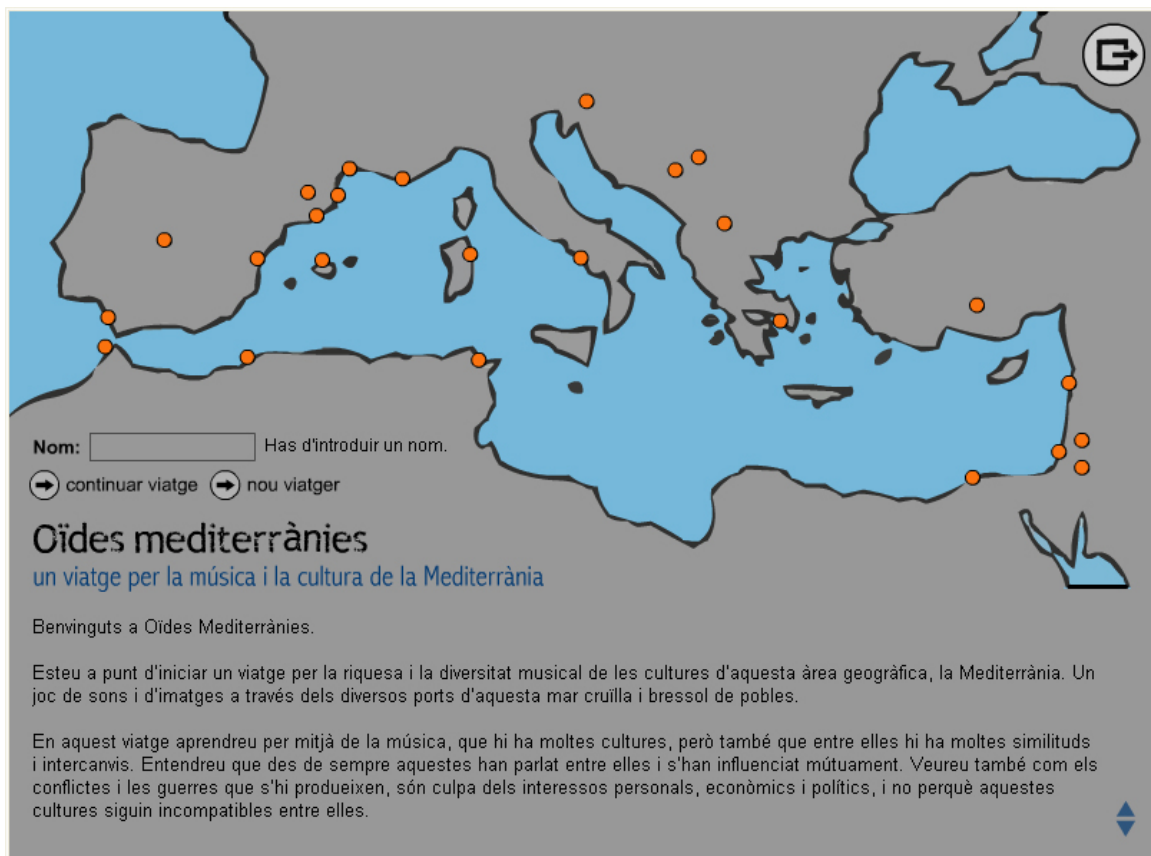
3. La descripció del joc del CD-ROM

El CD-ROM està estructurat en forma de viatge per les zones de la Mediterrània més significatives musicalment parlant. El circuit parteix d'un mapa on hi ha classificades territorialment les diverses músiques: gitanes, de l'est, jueves sefardites o asquenases, clàssiques o populars àrabs, modernes magribines (*chaabi*, *rai*), andalusís, flamenques, ibèriques, italianes, gregues (*rembétika*), veus melòdiques de la Mediterrània.

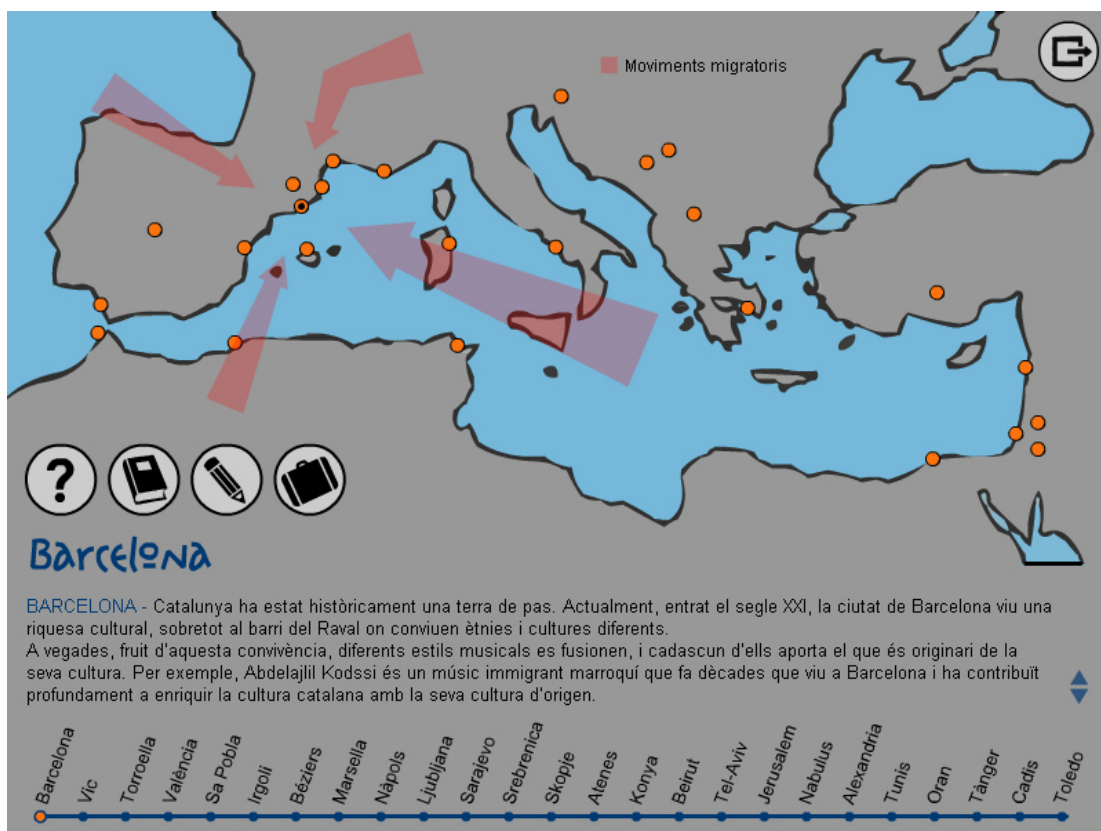
L'alumnat inicia el viatge en la primera parada que correspon a Barcelona i va recorrent, en sentit circular, totes les músiques de la Mediterrània. L'itinerari és obligatori. Cada grup de jugadors ha de passar per totes les ciutats. Així els viatgers accedeixen a tot el territori i entren en contacte amb les aportacions musicals i interculturals que s'hi relacionen. La possibilitat de fer un recorregut lliure i per salts podria deixar de banda aspectes importants del projecte que no permetrien l'assoliment dels objectius de la proposta, on destaquen els relacionats amb el tema de la interculturalitat que es concep com un fenomen natural i desitjable de les cultures.

El contingut del CD-ROM s'articula en 25 parades organitzades en format de joc qüestionari on es presenta un tema acompanyat d'un breu vídeo. Cada parada consta d'un text i quatre icones que donen accés a elements que tenen a veure amb el funcionament del joc: interrogació, llibre (glossari), llapis (quadern de bitàcola) i maleta.

- **Inici del joc:** en la primera pantalla apareix un mapa de la Mediterrània amb les diferents ciutats que formen el recorregut. Hi ha un text introductor i un requadre on l'equip que viatja conjuntament (2 o 3 com a màxim) han d'escriure el nom que volen donar-se com a equip i amb el qual faran tot el viatge. Seguidament premen la fletxa que els possibilita iniciar el joc o continuar-lo en el punt que el van deixar si ja l'havien iniciat.

- **Text amb el nom de la ciutat:** cada parada consta d'un text que té a veure amb la ciutat de la Mediterrània que es visita i on es presenta una temàtica musical i intercultural relacionada. Una veu en off fa una primera lectura d'aquest text, encara que posteriorment els viatgers troben recursos per accedir-hi per si volen aprofundir amb més calma en el seu significat. Al llarg de tot el recorregut, en aquests textos es presenten breument les cultures musicals mediterrànies i es mostra la seva diversitat i interconnexió. S'exposen temes que poden referir-se, segons el cas, als orígens musicològics, als instruments, a les cançons i danses, als grups, als conflictes, etc. L'alumnat ha de llegir detingudament aquest apartat per poder accedir correctament al següent.

- **Icona interrogant:** l'alumnat accedeix a la pregunta corresponent a la informació que aporta el text de cada parada prement la icona que conté un interrogant. Aquí troba formulada una qüestió relacionada amb la temàtica exposada i tres possibles respostes. Aquestes respostes s'activen i es mostren en la pantalla quan es posa el cursor del ratolí sobre les lletres A, B, C. Un cop els viatgers han llegit cada pregunta detingudament han d'escollir una resposta. L'alumnat rep la informació de l'encert o l'error de la seva resposta immediatament i una explicació conclusiva en la línia dels objectius del projecte.

• **Icona llibre:** prement aquesta icona els viatgers accedeixen al glossari que correspon a tot el recorregut. En el glossari troben explicacions sobre continguts geogràfics, històrics, musicològics, etc.

• **Icona llapis:** aquesta icona connecta amb el quadern de bitàcola de l'equip de viatgers. Cada equip té un quadern de bitàcola en el CD-ROM i un altre d'extern que va construint al llarg de l'itinerari. El quadern de Bitàcola del CD-ROM, consta d'un línia amb diversos punts que porten el nom de les diferents ciutats del trajecte. Les que els viatgers han visitat estan marcades en vermell i en blau fosc les que encara els falten. Si premen el punt vermell de les ciutats visitades els apareix una explicació conclusiva de la ciutat relacionada amb el sentit i els objectius del projecte.

• **Icona maleta:** porta a la maleta de viatge que recull records, informacions. En el CD aquesta maleta mostra una graella que conté una casella per a cada una de les 25 parades on es reflecteixen les respostes encertades de l'equip de viatgers. En el cas dels encerts a la casella apareix la imatge de l'instrument musical representatiu de la parada. Quan es posa el cursor sobre cada una de les imatges apareix en la pantalla el nom de l'instrument i el nom de la ciutat on s'ha guanyat. Encara que el sentit del premi en el projecte sigui el fet de viatjar i poder conèixer les diferents cultures musicals de la Mediterrània, la maleta mostra també els encerts obtinguts, així com un percentatge de rendiment de l'equip en el joc a partir del nombre d'instruments aconseguits.

• **Icona claqueta:** mostra visualment i auditivament el contingut musicològic que aporta la parada. Aquesta icona no apareix en la primera pantalla perquè el vídeo s'inicia per defecte i vinculat al text inicial. En algunes parades el vídeo té un valor il·lustratiu i en altres és una eina indispensable per construir la resposta. Si el viatgers premen la icona claqueta poden veure l'audiovisual de la parada les vegades que ho necessitin per respondre la qüestió.

4. La descripció de les parades

1. BARCELONA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada introdueix el concepte de **mestissatge musical** tot ressaltant la importància de la convivència de diferents ètnies i cultures en un mateix territori. Un exemple d'aquesta convivència el trobem al barri del Raval de Barcelona. El fenomen que es produeix en aquest barri genera intercanvis entre persones d'ètnies i cultures diferents que suposen un enriquiment important.

Aquests intercanvis faciliten la creació de propostes conjuntes en què cadascú aporta el que és originari de la seva cultura. Un exemple d'aquest enriquiment cultural el trobem en el músic immigrant marroquí Abdeljalil Kodssi que ha aportat diferents elements a la cultura catalana.

D'entre els aspectes que aporta la parada, en destaquen els següents:

La diversitat de motius que porten a les persones a **emigrar**: en diferents marcs geogràfics trobem com determinades situacions socioeconòmiques forcen les persones a emigrar a altres països per millorar les seves condicions de vida.

L'enriquiment que suposa la immigració de persones de diferents **ètnies i cultures** en un mateix territori: es generen espais de convivència que suposen un enriquiment important tant de la cultura d'acollida com de la originària de cadascú.

La convivència de diferents cultures també genera fruits en el terreny musical: comporta sovint la **fusió d'estils musicals** diversos que donen lloc a noves creacions musicals. Trobem, d'aquesta manera, el **mestissatge** com la fusió d'estils musicals tradicionals de diferents cultures amb estils populars moderns i una **hibridació musical** entre estils i un intent d'assimilació mútua.

Les **polítiques d'immigració**: l'actual **lleï d'estrangeria** estableix discriminacions depenent del lloc d'origen de les persones i no reconeix la plena igualtat dels drets de les persones immigrants extracomunitàries.

La lentitud administrativa i la manca de garanties legals són dos dels principals obstacles amb què es troben les persones immigrants que volen regularitzar la seva situació al nostre país.

CONTINGUTS

Musicals

L'aportació de les persones immigrants a la música.

Interculturals

Immigració, lleï d'estrangeria i drets de les persones.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

Catalunya ha estat històricament una terra de pas. Avui, entrat el segle XXI, la ciutat de Barcelona viu una riquesa cultural, sobretot al barri del Raval on conviuen ètnies i cultures diferents, això també passa en el món de la música.

A vegades, fruit d'aquesta convivència, diferents estils musicals es fusionen, i cadascun d'ells aporta el que és originari de la seva cultura.

Per exemple, Abdelajlil Kodssi és un músic immigrant marroquí que fa dècades que viu a Barcelona i ha contribuït profundament a enriquir la cultura catalana amb la seva cultura d'origen.

Pregunta

En aquest vídeo pots observar aquest músic que és del Magrib, al sud de la Mediterrània.

Ell com molta altra gent ha vingut a viure a Barcelona.

Per què creus que venen aquestes persones?

Respostes proposades

A. Tothom ho fa perquè ve a fer turisme i a conèixer altres cultures

B. Perquè les condicions climàtiques són més agradables que en els seus països d'origen.

C. Perquè als seus països o regions d'origen els era difícil tirar endavant, i volien obrir noves expectatives de futur. Han vingut per millorar les seves condicions de vida.

Resposta correcta

C: Són diverses les circumstàncies que porta a la gent a emigrar. Cal tenir en compte que les condicions de vida al món encara avui són molt desiguals i tothom té dret a aconseguir-ne de millors.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Abdeljalil Kodssi, amb el Cor Gracienc. "El cant dels ocells".

Àudio de la introducció: Tema de Nass Marrakesh.

Instrument obtingut: Guitarra elèctrica

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Per tal d'ampliar els continguts de la parada, convidem l'alumnat a veure la producció audiovisual anomenada Raval/Babel i que ha estat elaborada per un grup de persones de diferents marcs de procedència que conviuen al barri del Raval de Barcelona.

Raval/Babel és un vídeo on es presenta el barri del Raval de Barcelona com a pont d'intersecció entre les diferents cultures del món a través de la veu de les persones que han volgut participar en el projecte. La producció es troba a l'adreça: www.ravalnet.org/teb/captura/babel.htm.

Posteriorment al visionat es pot convidar l'alumnat a generar un debat al voltant de la riquesa que suposa la convivència de diferents cultures en un mateix territori.

L'Associació per a Joves TEB, qui ha promogut, dinamitzat i coordinat la proposta, és un espai de confluència de diferents nois i noies vinguts de diverses cultures situat al Raval de Barcelona.

La seva pàgina web és: www.ravalnet.org/teb

Activitat 2

L'objectiu d'aquesta activitat és descobrir i apropar-nos a la música etiquetada com a "mestissatge". A Catalunya comença a ser un fenomen musical a l'auge durant la dècada dels noranta, sobretot després de l'èxit de grups com Manu Chao, exmembre del grup francès Mano Negra. La diferent procedència familiar dels membres d'aquest grup, va fer que les seves composicions fossin riques en fusió de característiques musicals, creant quelcom "mestís", fruit dels seus diferents orígens.

Des de llavors Manu Chao, lidera l'escena mestissa barcelonina, amb una filosofia que ha fet néixer una gran nombre de formacions.

L'activitat consisteix a fer audicions, per tal d'identificar les característiques, i semblances d'aquest tipus de música:

- En primer lloc, cal fixar-se en la trajectòria musical de grups barcelonins com Cheb Balowski, 08001, Ojos de Brujo, Macaco o Dusminguet. Cal escoltar la seva discografia i localitzar amb l'alumnat els diferents estils musicals de les seves cançons. Un gran ajut són els instruments que apareixen en les composicions. Així mateix, es pot fixar la mirada en les diferents procedències dels integrants d'aquestes formacions musicals.
- Un segon tipus de grups de mestissatge: són les formacions musicals d'origen immigrant que viuen a Catalunya. Aquest és el cas del grup Nass Marrakesh, Cheb Samir, l'Orquestra Àrab de Barcelona o Abdeljalil Kodssi, que havia estat un dels cantants de la primera formació citada.
- En tercer lloc destaquem els grups que s'han etiquetat com a formacions de "sonoritat mediterrània" com Maria del Mar Bonet i Miquel Gil o el del grup l'Ham de Foc. Podem ampliar informació tot parlant dels seus homòlegs a l'estat espanyol: Juan Peña "El Lebrijano" i/o el grup gadità Radio Tarifa.

Activitat 3

Enllaçant amb la informació de la segona activitat, també es pot treballar a l'aula el concepte de *World Music*.

Amb aquesta activitat s'apropa l'alumnat a la *World Music* (músiques del món) que és com s'ha etiquetat diferents músiques tradicionals i/o folklore d'altres països del món per poder-les incloure dins el circuit comercial mundial. No es pot confondre aquest terme amb el de *mestissatge*, malgrat que aquest existeixi dins la *World Music*.

Es faran audicions de temes classificats com a *World Music* per tal de diferenciar-los del *mestissatge*.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Un dels exemples pioners de fusió d'estils més interessant ocorregut a Catalunya fou l'intercanvi musical de la cantant mallorquina Maria del Mar Bonet amb l'Ensemble Traditionelle de Tunis l'any 1985. El disc *Anells d'aigua* marca un abans i un després en la discografia de la cantant, però també per al públic català que no havia tingut mai l'ocasió d'escoltar una experiència musical com aquella.

Amb *Anells d'aigua* (Ariola, 1985) arriba la hibridació d'estils a Catalunya i l'obertura, per tant, cap a noves sonoritats. Els instruments típics de les ensembles de tradició àrab (vegeu la parada 21) arriben a Barcelona de la mà de Maria del Mar Bonet que cada vegada passarà a ser un personatge més representatiu de la "sonoritat mediterrània" a casa nostra.

RECURSOS

- Informació sobre la llei d'estrangeria:
 - www.upf.edu/fhuma/unesco/tem/llei.htm
 - <http://www.intermigra.info/extranjeria/>
- Per aprofundir en el fenomen del mestissatge/fusió d'estils/hibridació musical, podeu consultar:
 - **DISCOGRAFIA DELS GRUPS CITATS:**
 - Exemples de músics mediterranis immigrants: Nash Marrakesh, Abdeljalil Kodsí, Cheb Samir.
 - Exemples de mestissatge amb músiques mediterrànies: Maria del Mar Bonet, 'Ham de Foc, Radio Tarifa, Miquel Gil.
 - Exemples de rock mestís: 08001, Cheb Balowski, Mano Negra.
 - **BIBLIOGRAFIA:**
 - Manche, Philippe. *Manu Chao* (Ed. Seix Barral, 2005).
 - Manresa, Joan. *Maria del Mar Bonet* (Ed. La Magrana, 1994).
 - Revistes com *Mondosonoro* o *Batonga* (ja desapareguda), on es pot trobar articles d'etnomusicòlegs que expliquen els diferents termes musicals.
 - Diversa bibliografia de *World Music* a la revista *Ethnomusicology*.
 - Broughton, Simon *World Music, 100 Essential cd's The Rough Guide*, Londres 2000.
 - Revista *World i Tierra*, això com la *Folc*, aquesta darrera en llengua catalana.

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada fa esment a les **cançons de tradició oral**, concretament a les **cançons de vida**. Aquestes cançons, que parlen de la vida quotidiana, antigament eren cantades de forma generalitzada. Les cançons eren simples i reiteratives per tal que es poguessin transmetre fàcilment de forma oral i eren cantades per una sola persona (cançons monòdiques) o bé per un grup de persones amb diferents veus (cançons polifòniques).

Tot i que aquesta tradició s'ha anat perdent de mica en mica des del segle XIX, trobem encara aquestes cançons per la majoria de països.

A Vic es conserven moltes de les tradicions d'arrel rural i les cançons de vida encara són cantades per persones de més edat.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Les cançons de vida: Dins les cançons tradicionals, les cançons de vida eren cantades antigament i tenien a veure amb aspectes de la vida quotidiana. Aquestes cançons podien ser cantades per una sola persona, que anomenarem monodies (com es pot veure al fragment de vídeo que acompanya la parada), o bé cantades per un grup de persones a diferents veus, anomenada Polifonia.

La poca industrialització i el subtil desenvolupament econòmic d'alguns països al sud de la Mediterrània han afavorit el manteniment de la tradició de cantar en esdeveniments i celebracions quotidianes.

El folklore: Expressió musical de cada indret, sovint original del mateix. En el folklore de cada cultura, país, nació o ètnia sempre hi ha cançons i danses tradicionals. Tot i que les cançons de vida que trobem en diferents cultures són diferents entre elles, es pot dir que sovint trobem que segueixen patrons similars.

La tradició oral: La forma de transmissió dels diferents elements culturals entre diferents persones. En la tradició oral, la paraula és el principal mitjà comunicatiu. La memòria és l'element clau per al seu desenvolupament.

Cançons monòdiques: Aquelles cançons cantades en una sola veu a diferència de les cançons polifòniques que són cantades per més d'una veu. Poden ser interpretades per una persona o bé per un grup de persones que canten a l'uníson.

CONTINGUTS

Musicològics

- El folklore
- Les cançons de vida
- Les cançons monòdiques i polifòniques

Interculturals

La similitud d'origen de les cançons de vida entre diferents cultures.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

Vic, la capital d'Osona, conserva moltes de les seves tradicions rurals. El més enriquidor de la zona són les cançons de vida que les persones de més edat encara canten. Es tracta de cançons interpretades per una o més persones, només amb la veu, que parlen sobre la vida quotidiana com les cançons de treball o les de bressol per fer adormir els infants, etc.

Antigament tothom les cantava, però a partir del segle XIX comencen a tenir un ús inferior, tot i que, en molts països de la Mediterrània, continuen encara avui cantant-se mantenint viva aquesta tradició.

Pregunta

En el següent vídeo una persona interpreta una cançó de vida.

En quin context creus que es cantava?

Respostes proposades

- A. La cantava un treballador del camp perquè parla de la terra.
- B. La cantava una mare al seu nadó, ja que és una cançó de bressol, per adormir-se.
- C. La cantava la gent de l'església durant l'ofici religiós.

Resposta correcta

A: Es tractava d'una cançó de treball que cantava un segador mentre feia la seva feina. Com pots escoltar, és una cançó que explica com de difícil és treballar al camp. No pot servir per adormir un infant perquè és massa brusca ni parla de cap fet religiós.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Ramon Manent cantant una cançó de treball.

Àudio de la introducció: Cancó interpretada per Carolino.

Instrument obtingut: Veu. (monodia)

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Per tal de conèixer quines són les cançons de vida properes a l'alumnat se'ls pot convidar a realitzar un treball de camp per aquelles cançons que canten o cantaven els familiars i els veïns o veïnes. Dividits en grups, l'alumnat posarà en comú les diverses cançons, les seves temàtiques i les lletres.

Caldrà enregistrar la cançó, escriure-la i esbrinar-ne l'estructura. Després caldrà diferenciar l'estrofa (melodia igual però amb lletra diferent) de la tornada (melodia i text igual), i comprovar quina és l'estructura resultant. A continuació, comptar els versos i les síl·labes. Finalment cal esbrinar el tipus de poesia que respon la cançó i la temàtica d'aquesta.

L'alumnat pot escollir cançons en diferents llengües malgrat no es pugui comprendre el significat d'algunes. Així pot apreciar-se la riquesa cultural i la diversitat existent a l'aula. A continuació, es pot enregistrar un CD amb totes les cançons recopilades durant el treball de camp per l'alumnat. És ben atractiu i enriquidor tenir enregistrat un familiar cantant un compacte amb diferents formes de cantar.

Activitat 2

Un dels estils musicals més coneguts de la música popular dels Estats Units d'Amèrica va néixer al camp. Es tracta del *blues*, nascut dels esclaus d'origen africà a finals del s.XIX als camps de cotó i blat al delta del riu Mississippí. Juntament amb el *blues* (tristesia), les *Work Songs* són estils que podem treballar per poder apreciar l'amplitud geogràfica d'una cançó de treball.

L'activitat consisteix a escoltar i traduir la lletra d'un *blues* i fixar-se com la lletra s'acobla al ritme de la feina de recollir cotó.

Activitat 3

Un dels exemples més peculiars de cants de vida, i en concret de treball, a Catalunya és l'himne dels catalans *Els segadors*.

La cançó ha estat modificada en diverses ocasions pel que fa a la lletra i la música, però conserva la melodia de les seves estrofes. Si es canta com si es segués el blat, es pot observar que el ritme de l'estrofa el marca el ritme de la feina.

Després s'analitzarà la lletra de la cançó per esbrinar què més ens mostra.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

La **monodia** és un gènere musical que trobem documentat per escrit el segle IX en còdexs de partitures procedents de diversos monestirs europeus. Les composicions que s'hi recopilaven eren cantades pels monjos dels monestirs i d'aquí que es consideressin monodies religioses. D'altra banda, també hi havia la monodia profana, interpretada pels trobadors i *trobairitz*, que sovint s'acompanyaven d'instruments com la viola de roda o bé diversos membranòfons, instruments de percussió.

No serà fins al segle XII que els monjos comencen a interpretar composicions a més d'una veu, i neix així la polifonia. Les partitures polifòniques més antigues que es conserven provenen dels mestres Léonin i Pérotin de Nôtre Dame de París. Aquest canvi d'estil passarà a anomenar-se "Ars Nova".

Però de ben segur que des de la prehistòria es cantava al camp i pels poblats, paral·lelament als centres de poder polític i/o religiós. Per exemple, quan es treballa al camp (segant blat, "espolsar" o "aplegar" olives), quan s'adorm a un nen (de bressol), quan s'assisteix a un enterrament (fúnebre) o bé quan un o un grup de persones es desplacen de bon matí fins al lloc on han de treballar (albades).

En països on el paper de la vida quotidiana no ha canviat molt, perdura avui aquesta tipologia de cançons. En d'altres, com a la majoria de països europeus la ràdio i la televisió han substituït les antigues tonades.

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

- Polifonia catalana de la Nova Euterpe, De Calaix, Els tranquils.
- Audició de cançons de vida de Maria del Mar Bonet, Al Mayurqa, Al Tall i Miquel Gil, El Pont d'Arcalís.
- Artistes de blues.
- Fonoteca del CPCTPC (Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular Catalana-Generalitat de Catalunya) <http://cultura.gencat.net/cultpop/>

• BIBLIOGRAFIA:

- Josep Martí, *El Folklorismo*. 1986. Barcelona. Ronsel.
- Hoppin, Richard H. *La Música Medieval*. 1978. Madrid. Akal.
- Revista de Folklore *Caramella*.
- *Calendari Tradifolk* publicat anualment amb les trobades, festivals, grups i espais de comunicació de la Música Tradicional i Popular dels Països Catalans. Editat per la revista FOLC i el Centre Artesà Tradicionàrius (CAT).

• INVESTIGADORS MÉS DESTACATS:

- Grup de recerca d'Osona,, amb Jaume Ayats.
- Artur Blasco.
- Jaume Arnella.
- Ramon Manent.
- Investigadors de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

• MUSEOLOGIA:

- Can Quintana- Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí.

Aquest museu dedica una col·lecció permanent a les cançons de vida de la Mediterrània. La recerca va ser portada a terme per un equip d'etnomusicòlegs dirigits per Jaume Ayats i Gianni Ginesi.

3. TORROELLA DE MONTGRÍ

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada es focalitza en **la dansa i la coreografia** de la zona Mediterrània, on un tret en comú són els balls col·lectius en cercle. El fet que aquests balls es facin en **rotilana** té relació amb el sol, que esdevé simbologia clau en els països mediterranis així com en molts altres països del món.

Les danses en cercle permetien a les persones que ballaven veure's les unes a les altres i seguir millor el ritme. Amb tot, el més important de la dansa és el gest de la balladora i del ballador.

A Torroella de Montgrí nasqué una de les danses tradicionals de Catalunya, **la sardana**. En la qual els homes i les dones ballen en cercle agafats de la mà. Aquest tipus de danses les trobem també en altres zones de la Mediterrània com diferents *chorós* de Grècia, el *dubka* del Mashrek o el *ballu tundu* de Sardenya.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

El ball rodó: La dansa circular en què els homes i les dones ballen en cercle. El cercle possibilita que les persones que ballen es vegin les unes a les altres i puguin seguir el ritme, donant sentit i emoció a la col·lectivitat.

En diferents cultures de la Mediterrània trobem diferents danses que es ballen de forma circular motivades per un **culte solar**.

CONTINGUTS

Musicals

Les danses circulars de la Mediterrània

Interculturals

En diferents cultures aquest tipus de danses tenen com origen el culte solar.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

Torroella de Montgrí és on va néixer la dansa més emblemàtica de Catalunya: la sardana. Es tracta d'un ball que dansen en cercle dones i homes agafats de la mà, tal és el cas d'altres danses a la Mediterrània, com ara diferents *khorós* a Grècia, el *dubka* al Mashreq o el *ballu tundu* a Sardenya.

Tradicionalment, a la Mediterrània, es feien els balls en cercle tot representant els astres al cel. De tots, el sol és el més important i màgic. D'altra banda, la posició circular, permetia les persones que dansaven veure's les unes a les altres, per seguir millor el ritme del ball.

Pregunta

En les imatges pots veure una sardana catalana, creus que totes les danses circulars en són una còpia?

Respostes proposades

A. Sí, perquè la van divulgar els comerciants pels països mediterranis en veure-la al mercat d'Empúries.

B. No, han nascut a indrets diferents influenciades per la forma del sol i per la necessitat que les persones que les ballaven es veiessin les unes a les altres.

C. No, perquè les danses circulars venen de la zona del Mashreq i s'expandeixen cap a la Mediterrània en aquest ordre: *dubka* palestina, *khorós* grec, *ballu tundu* sard i sardana catalana.

Resposta correcta

B: Les danses de la Mediterrània tenen orígens diversos. Però generalment les que ho fan evocant la figura d'un cercle, tenen el mateix origen de culte solar i per la necessitat que les persones que les ballaven es poguessin veure les unes a les altres per seguir el ritme.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Coblà i colles sardanistes ballant.

Àudio de la introducció: Sardana L'Empordà.

Instrument obtingut: Flabiol.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Es convida l'alumnat a prendre el paper d'etnògrafs/antropòlegs. Escolliran un esdeveniment important del seu entorn en què la dansa i el ball tingui un paper important i elaboraran un diari de camp amb imatges i text on es presentin i descriguin les característiques d'aquests balls (tant pel que fa a la manera de ballar com a la relació entre les persones que aquest fet possibilita). Per tal de completar el diari de camp, es cercarà informació addicional en la que conèixer l'origen, els motius i les influències de la dansa observada. Aquesta activitat hauria d'orientar-se en danses que l'alumnat generalment desconeix però que encara es ballen avui a Catalunya.

Activitat 2

A l'aula pot treballar-se la història de la sardana catalana i els seus principals compositors. També es pot escoltar i analitzar la fusió de la sardana amb d'altres estils com fou el cas del bateria Santi Arisa amb "Sardanova" o del contrabaixista Marcel Casellas amb el seu grup La Principal de la nit, on flabiols, tenora, trompeta i trombó es fusionen amb música electrònica.

Activitat 3

Una de les agrupacions musicals típiques de Catalunya és el tàndem format pel flabiol i el tamborí (-ino), que són dos instruments tocats a la mateixa vegada per un músic. El flabiol, que prové del terme fluviol, és l'instrument que dona sortida a totes les composicions sardanístiques, però també pot acompanyar els gegants en les cercaviles. Al grup de músics que toquen el flabiol i el tamborí se'ls anomena "grup de flabiolaires". No cal oblidar però que els gegants (Tot el bestiar festiu) també solen acompanyar-se d'un grup de grallers que toquen gralles, tiples i altres instruments de la família (bombarda, cromorm, cornamusa).

Les formacions on un músic toca dos instruments alhora també les trobem en altres regions de la Mediterrània. Serà interessant proposar a l'alumnat la recerca de quins són aquests indrets a través de recerca a la xarxa. (Mallorca, Aragó, etc.).

RECURSOS

- **BIBLIOGRAFIA:**
 - Revistes *Caramella* i *Folc*.
 - Rafael Mitjans i Teresa Soler editen a l'Editorial Alta Fulla el llibre "El flabiol dels flabiolaires".
 - M. R. Alonso i altres *El ball Pla (Atlas de Dansa Tradicional Catalana, IV) Barcelona, Ed. Alta Fulla.*
 - L'Editorial Alta Fulla edita sobre etnografia i Folklore entre altres materies. www.altafulla.es
- **DISCOGRAFIA:**
 - "A l'entorn dels gegants a Catalunya" - Companyia Elèctrica Dharma
 - *Cobles de sardanes*

- **INVESTIGADORS MÉS DESTACATS**
 - *Núria Quadrada i Mon Cardona.*

- **MUSEOLOGIA:**
 - *Can Quintana - Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí.*
De nou cal prestar atenció al Museu de la Mediterrània de Can Quintana ubicat a Torroella de Montgrí, ja que una part de l'exposició permanent està dedicada a aquesta dansa.

- **VARIS:**
 - *Trobada de flabiolaires d'Arbúcies (Festa del flabiol).*
 - *Nydia (Programa de TVC).*

4. VALÈNCIA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada presenta **la gralla**, un instrument de vent de la família dels aeròfons que també trobem en d'altres indrets de la Mediterrània com el Marroc o Egipte on l'anomenen *Algaita*. La gralla és l'aeròfon mediterrani més important. El fet que trobem els mateixos instruments en diferents zones de la Mediterrània, algunes d'elles sense un contacte previ, ve donat perquè aquests disposaven de recursos semblants per fer-los.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

El fet de disposar d'uns recursos similars i unes mateixes necessitats, han portat en diferents folklores de la Mediterrània, a la construcció d'instruments semblants.

Els **aeròfons**: Des de la dècada dels seixanta s'utilitza internacionalment el mètode de classificació d'instruments que van crear l'any 1914 els etnomusicòlegs, alemany i austríac respectivament, Curt Sachs (1881-1959) i Erich von Hornbostel (1877-1935).

Aquests dos investigadors van classificar els instruments en cinc grups: idiòfons, membranòfons, cordòfons, aeròfons i electròfons. Respectivament, s'aconsegueix el so percutint, gràcies a una membrana, a través de les cordes, per mitjà de l'aire o gràcies a l'electricitat.

Pel que fa a aquesta parada, parlem de la **gralla/dolçaina/algaita**, instrument que classifiquem com a aeròfon perquè produeix ones sonores gràcies a l'emissió d'aire.

La gralla/dolçaina s'assembla a altres instruments com el tiple o la tenora.

CONTINGUTS

Musicals

Tipologies i orígens dels instruments.

Els aeròfons.

La gralla com a instrument festiu

Interculturals

El fet de disposar d'uns mateixos recursos i unes mateixes necessitats han portat a la construcció d'instruments similars en diferents zones de la Mediterrània.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

A València trobem la dolçaina, instrument de so esquerdellenc que a Catalunya rep el nom d'un ocellot: la "gralla". Es tracta d'un aeròfon, instrument de vent, que també trobem en altres indrets de la Mediterrània com ara al Marroc o Egipte. Allà l'anomenen *algaita*.

Tot i que existien contactes comercials entre Àfrica i Europa, el més segur és que aquests instruments nasquessin simultàniament en aquests indrets, sense que hi hagués un contacte previ, ja que disposaven de recursos materials semblants per construir-los.

Pregunta

Creus que una gralla feta al Marroc o a Egipte pot ser igual que una gralla feta a València o a Catalunya?

Respostes proposades

A. Sí, perquè malgrat que es faci en llocs diferents, les tècniques i els materials per fer-la són els mateixos i el seu so és igual d'esquerdellenc.

B. No, perquè cada zona té els seus propis instruments i sonen diferent.

C. No, perquè les gralles fetes a la conca del sud de la Mediterrània tenen pitjor qualitat que les fetes al nord, ja que aquelles estan construïdes en països més pobres.

Resposta correcta

A: Les gralles són instruments elaborats amb els mateixos materials i de les mateixes característiques, encara que estiguin fets a una banda o una altra de la Mediterrània. El seu so és igual d'esquerdellenc.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Eduard Navarro tocant la dolçaina.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Miquel Gil

Instrument obtingut: Dolçaina.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Per tal d'ampliar els continguts de la parada, podem proposar a l'alumnat cerqui semblances i diferències en diversos instruments.

Dividits en grups escolliran un instrument d'interès del qual hauran de trobar diversos usos i sentits que tenen a les diferents cultures.

Activitat 2

Buscar imatges de gralles, dolçaines o algaites, així com d'altres aeròfons semblants que podem trobar a la Mediterrània com és el cas de *zurla* a l'antiga Iugoslàvia (Macedònia), *zurna* (Turquia) o la *ciaramella/piffero/flauto* a Itàlia. També existeixen gralles a altres països del món que no formen part de la Mediterrània com a l'Índia, Xina, altres països europeus.

Cal fixar-se en la diferència que hi ha entre aquests instruments de doble llengüeta (canya) amb aquells aeròfons que no necessiten una inxa per poder bufar. Trebal·leu el cas de la flauta de bec, el ney/nay àrab o el kaval de l'antiga Iugoslàvia. Es poden trobar imatges d'aquests tipus d'aeròfons per Internet.

Activitat 3

Si no s'ha fet anteriorment, en aquest punt també podríem treballar l'activitat 3 sobre el flabiol i el tamborí descrita a la parada de Torroella de Montgrí.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**

- Al Tall.

- **BIBLIOGRAFIA:**

- Revistes *Caramella* i *Folc*.
- *Tallers de Cultura Popular Valenciana, n°1 La Dansa*. València. Edicions 62. (2006) Diversos autors.

5. SA POBLA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada repren el concepte de **cant monòdic** per introduir un altre element important d'alguns cants com els que trobem a l'illa de Mallorca. En els cants que trobem en aquesta illa i que majoritàriament provenen d'una tradició oral, s'utilitzen les anomenades ornamentacions. Aquestes recorden els **cants àrabs** perquè s'hi fan **cantarelles** en les que s'allarga la darrera vocal d'algunes paraules tot fent **ornaments**.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Les ornamentacions: Les trobem en alguns cants monòdics on s'allarga la darrera vocal d'algunes paraules. Un exemple d'ornamentació el trobem al fragment de vídeo que acompanya les preguntes de la parada i on es pot veure un home i una dona que canten alternant-se.

Les ornamentacions també s'anomenen *broadures*, ja que es tracta sempre de cantar notes contínues que de manera ascendent o descendent broden les notes de la melodia principal. En els països de tradició àrab es canta una altra tipologia de cantarella a causa del major nombre de notes existents en la seva cultura.

Els països de tradició àrab tenen tres notes alterades entre dues notes i no només una. Així doncs, entre do i re no només existeix el do sostingut, sinó que trobarem abans d'aquest un do sostingut baix i després un do sostingut alt. Aquestes dues notes alterades que tenen de més respecte a la nostra escala modal, s'anomenen quarts de to.

Segons la seva organització i l'estat d'ànim de l'interpret, aquestes notes poden arribar a formar diferents escales, anomenades *maqam*. Al món occidental utilitzem aquest terme per descriure les melodies orientals.

La influència àrab en la ribera nord de la Mediterrània: Els intercanvis culturals a la Mediterrània per motius sociopolítics han portat a que les diferents cultures s'influencin mútuament. La cultura àrab va ser una cultura d'influència important a la península. Actualment trobem una gran quantitat d'elements a la nostra cultura d'influència àrab.

Els resultats semblants en la manera de cantar que trobem en diferents zones de la Mediterrània i que han estat fruit d'unes mateixes necessitats.

CONTINGUTS

Musicals

Les ornamentacions

Interculturals

La influència àrab en la nostra cultura.

Unes mateixes necessitats han portat a la creació d'uns cants semblants entre diferents zones de la Mediterrània.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

L'illa de Mallorca ha estat cruïlla de camins a la Mediterrània.

Aquí trobem també “cant monòdic”, canta per una persona, com hem vist a Vic. Però aquestes cançons de les illes ens recorden més als cants àrabs, perquè s’hi fan “cantarelles”.

A Mallorca, la darrera vocal d’algunes paraules s’allarga fent ornaments. Aquest fet que per molts tendeix a ser de sonoritat àrab en realitat són cantarelles típiques de tota la Mediterrània.

Pregunta

Per què creus que a tota la Mediterrània hi ha aquest estil semblant de cantar, fent ornamentacions?

Respostes proposades

- A. Perquè la gent del sud ho ha après de la gent del nord de la Mediterrània.
- B. Perquè la gent de la Mediterrània s’ha influenciat mútuament.
- C. Perquè la gent del nord ho ha après de la gent del sud de la Mediterrània.

Resposta correcta

B: La gent de la Mediterrània s’ha influenciat mútuament. Per una banda, al llarg de la història s’han produït intercanvis culturals per motius sociopolítics, i per una altra, les necessitats de les persones a tota la Mediterrània han portat a resultats semblants en la manera de cantar.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Toni Torrent i Yolanda Seguí cantant una *glossa tonada mallorquina*.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Maria del Mar Bonet.

Instrument obtingut: Simbomba.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Proposeu a l'alumnat que escolti atentament l'enregistrament de cantants de l'illa de Mallorca, així com cantants de Flamenco i d'altres de diferents estils de música àrab. Fixeu-vos en quines síl·labes ornamenten les vocals. Quina els agrada més? quin sentiment els aporten les ornamentacions? Quina melodia els sembla que és la més rica?

Activitat 2

Debat a classe sobre el flamenco i la influència que té dels cantants àrabs dels països del sud de la Mediterrània, per treballar els prejudicis que té l'alumnat sobre la cultura àrab.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA I GUIA PEDAGÒGICA:**
 - Música Nostra, Miquela Lladó, Al-Mayurca, Maria del Mar Bonet, Biel Majoral, Tomeu Penya, Xeremiers de Son Roca, i Joana Pons.
 - Asselineau, M. Bérel, E. Tràn Quang, H. Músicas del Mundo, Ed.Fuzeau, Courlay 1998.
- **BIBLIOGRAFIA:**
 - *La música àrab a la Mediterrània* (Editat per Josefina Roma), Ed.Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona 2005. Diversos autors.
 - Shiloah, Amnon *La musique dans le monde de l'islam*, Fayard, París 2002.
 - Revistes *Caramella* i *Folc*
- **AUDIOVISUALS:**
 - DVD "*Els Cants de vida a l'illa de Mallorca*" que s'ha editat després d'una llarga recerca musical tot realitzant treball de camp per l'illa. Un equip d'etnomusicòlegs mallorquins, dirigits per Jaume Ayats, han estat els responsables d'aquest projecte. Aquest és el primer d'una sèrie que seguirà amb un audiovisual sobre "*El Cant de la Sibil·la*" a l'illa. Per aconseguir-lo cal demanar-lo al Departament de Cultura del Consell de Mallorca.

6. IRGOLI

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada presenta una manera de cantar que només trobem en aquesta població de l'illa de Sardenya. El seu caràcter isolat ha portat que es canti d'una manera diferent a la resta de **polifonies** de la Mediterrània. La manera de cantar es caracteritza per l'ús de la gorja, on es fan uns **sons guturals** (nasals) molt característics.

L'aïllament físic de qualsevol societat comporta el naixement de característiques socioculturals minoritàries. A les illes de la Mediterrània s'han originat diferents estils arquitectònics, urbanístics, pictòrics, escultòrics o musicals de diferent tipologia que al continent que han estat considerats de riquesa cultural.

Així mateix, en algunes illes de la Mediterrània s'han donat fenòmens polítics de gran importància. Aquestes originals característiques han cridat l'atenció als habitants no illencs envers aquests indrets. En ocasions, s'admiren aquests estils perquè podrien ser els més antics que es conserven. La seva pervivència dona a entendre en ocasions el desenvolupament polític, social o cultural d'algunes societats.

La importància estratègica i cultural de les illes de Creta, Malta, Sicília, Xipre, Còrsega, Sardenya, les illes Balears o les Pitiüses, són els exemples que trobem a la Mediterrània, com succeeix en la majoria d'illes del món.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Les polifonies: A diferència de les monodies, en una polifonia hi canten dues o més persones que fan diferents sons.

La gorja: La gorja és la part del coll que fan vibrar els cantants sards per efectuar un so vocal únic a la Mediterrània. Com a caixa de ressonància utilitzen el nas.

Utilització de la música en la cerca d'un **caràcter transcendent:** Una funció molt important de la música a la nostra cultura és la cerca d'un caràcter transcendent. A través d'aquest art podem aconseguir espiritualitat davant una religió. La música ens ajuda a submergir-nos en la fe i en els valors de la religió en què creiem.

A la Mediterrània, les tres religions més importants que han conviscut o conviuen de forma propera o bé conjunta són les principals religions monoteistes: el cristianisme, l'islam i el judaisme.

CONTINGUTS

Musicals

Les polifonies

Els cants guturals

El cant de caràcter transcendent

Interculturals

Les influències culturals entre diferents zones de la Mediterrània.

L'aïllament cultural

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Som a Irgoli, una petita població de l'illa de Sardenya. El seu caràcter isolat ha peculiaritzat una manera de cantar que només trobem en aquesta illa, l'ús de la gorja. A Sardenya es canta d'una manera ben diferent a la resta de polifonies de la Mediterrània ja que al utilitzar la gorja i per tant, els sons són nasals.

Ja hem vist que el terme *monodia* significa cantar a una sola veu, però les cançons també poden cantar-se amb més veus, on necessàriament canten diverses persones. És el que coneixem com a polifonia.

Pregunta

En el vídeo *Il Cantori d'Irgoli* interpreten una d'aquestes polifonies nasals úniques de la Mediterrània, en aquest cas es tracta d'un cant de caràcter religiós cristià. Hi ha d'altres religions que utilitzen la música?

Respostes proposades

- A. Sí, hi ha d'altres religions que utilitzen la música com a vehicle d'expressió.
- B. No, la música en la religió només la utilitza la comunitat cristiana.
- C. No, la música i la religió són dues realitats diferents.

Resposta correcta

A: Com al cristianisme, moltes religions tenen aquest costat transcendent que busca la espiritualitat amb cants que transmeten una sensació molt mística, com si així arribessin a Déu.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: *Il Cantori d'Irgoli*, interpreta una polifonia.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per *Il Cantori d'Irgoli*.

Instrument obtingut: Veus (polifonia)

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Proposeu a l'aula tres audicions de cants religiosos: un pertanyent a la religió cristiana, l'altre a l'islam i un darrer al judaisme però no comenteu a l'alumnat de què es tracta. Simplement doneu-los una fotocòpia traduïda dels textos de les tres cançons.

A continuació escolteu les cançons dues vegades i analitzeu en grups les principals característiques de cadascuna: es tracta d'una monodia o d'una polifonia? en quina llengua està escrita? quin timbre té? quin ritme té? és una peça instrumental, vocal o combina les dues circumstàncies? quina és la seva temàtica?

Cal concloure l'activitat didàctica debatent quina podria ser la funcionalitat d'aquestes cançons. Un cop descoberta entre tots, descobriu com citen Déu en cada audició i després debateu si creieu que totes les cançons estan dedicades al mateix Déu.

Al final de la sessió, es poden escoltar altres cants religiosos com ara dels monjos budistes tibetans, un *gospel* o un animista africà, per ensenyar de nou que totes les religions utilitzen la música per arribar a l'espiritualitat i que ho fan per Déu, que és el mateix.

Activitat 2

Observar els vídeos de Il Cantori d'Irgoli i La Nova Euterpe i fixar-se en quines són les tècniques que utilitzen els intèrprets de cada formació polifònica per veure's entre ells poder anar al mateix ritme i no desafinar.

Activitat 3

Escoltar algunes cançons de cants guturals nasals de Sardenya i comparar-los amb els cants guturals de la regió de Tuva (nord de Mongòlia), on són capaços de fer dos sons alhora, no només el so greu dels sards, sinó un so més agut al mateix moment. D'aquí que siguin anomenats cants politonals de gorja (*khoomei*). Una de les formes més típiques és l'anomenada *kargyraa* on la nota aguda és una octava superior a la greu.

Els cantants mongols ho aconsegueixen utilitzant la boca i els llavis com a ressonadors. També podeu localitzar cants guturals en la societat inuït de Canadà, en enregistraments de monjos del Tibet, a la República de Sudàfrica i en algunes antigues repúbliques russes.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Cantori/Tenori di Bitti
 - Cantori di Irgoli
 - Huun-Huur-Tu (Mongòlia)
 - Saïd Hafid Ensemble El Ghami (El Marroc) Cants sagrats de l'loança a Al·là.

- **BIBLIOGRAFIA:**
 - Asselineau, M. Bérel, E. Tràn Quang, H. *Músicas del Mundo*, Ed.Fuzeau, Courlay 1998.
 - Ayats, J “Sardenya, la terra del cant polifònic masculí” a *Caramella*, Núm. 9, Jul-Des 2003.

- **INVESTIGADORS:**
 - Ignacio Macchiarella.
 - Josep Martí.

- **ESDEVENIMENTS:**
 - Festival de Músiques Religioses de Girona (Cada mes de juliol)

7. BESIÈRS*

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada introdueix el concepte de **llengües minoritzades** tot exposant l'occità i el seu ús en la música trobadoresca. L'occità és una de les diverses llengües de la zona mediterrània que ha patit una important repressió i que com a conseqüència ha quedat relegada a uns usos molt determinats. Al segle XII l'Occità era utilitzat pels trobadors per exposar poèticament les seves històries. Actualment s'utilitza des de determinats àmbits, entre ells la música, com a vehicle d'expressió.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Trobadors: Poetes cantors de l'edat mitjana que cantaven normalment en occità. La poesia trobadoresca era sobretot de temàtica amorosa, però també podia centrar-se en aspectes polítics, morals, literaris, etc. Alguns d'aquests trobadors eren dones a les quals anomenem *trobairitz*.

Les *trobairitz* en ser dones han estat més silenciades dels estudis històrics, ja que les ciències no tenen el costum d'estudiar per un igual la història de les dones i la dels homes.

Llengües minoritzades: La denominació de llengües minoritzades engloba totes les llengües que són objecte de discriminació. Algunes d'aquestes llengües presenten una riquesa cultural i han estat i són utilitzades com a importants vehicles d'expressió i comunicació encara que no gaudeixen d'un reconeixement per part dels organismes i institucions oficials. Com a exemples de llengües minoritzades, a més de la llengua catalana i l'occità, trobaríem el maltès, l'hebreu, el serbocroat, *tamazig* (berber), l'albanès, el sard, el cors, el macedoni, el copte o el kurd en els països propers a la Mediterrània.

CONTINGUTS

Musicals

La polifonia i el cant coral
Els trobadors / les *trobairitz*

Interculturals

Les diferents llengües minoritzades que trobem a la Mediterrània

* **NOTA:** Per un error en l'edició del CD joc, la ciutat de Besièrs apareix amb la denominació francesa Béziers.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

Som a Besièrs, un important enclavament de la regió occitana.

Aquí es parla una de les diverses llengües existents a França, l'occità; llengua que al segle XII, els trobadors usaven per explicar poèticament les seves històries, sovint acompanyats d'instruments com la viola de roda. El que es coneix poc és que alguns d'aquests trobadors eren dones a les quals anomenem *trobairitz*.

Actualment l'occità és una llengua minoritzada a l'estat francès, per bé que podem trobar grups de dones i homes que canten polifonia en aquesta llengua.

Pregunta

En el vídeo pots veure un grup cantant polifonia en català. Observa les imatges i digues quina definició és la correcta:

Respostes proposades

A. Les polifonies, siguin de dues o més veus, poden transmetre el mateix missatge que una sola veu. A més, són molt més riques i també poden interpretar-se en qualsevol llengua.

B. A les polifonies canta massa gent i no s'entenen les lletres, no són tan útils com les monòdiques per explicar històries.

C. La polifonia és molt més rica que la monodia, però hi ha diversos tipus d'instruments o veus que tapen les altres i fan que el missatge no arribi bé a l'oïda.

Resposta correcta

A: Si s'interpreta correctament, la polifonia pot transmetre amb més intensitat el mateix missatge que una cançó monòdica. Sempre serà més rica i atractiva a causa de les diferents veus que mai taparan els instruments, sinó que els ressaltaran.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: El Marinero interpretat per La Nova Euterpe.

Àudio de la introducció: Tema en occità interpretat per Claudi Martí.

Instrument obtingut: Viola de roda.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Podem convidar l'alumnat a muntar un recorregut turístic per les diferents llengües minoritzades de diferents regions de la Mediterrània. Elaboraran un mapa amb les diferents regions i les llengües oficials i no oficials que podem trobar, i també un itinerari per visitar-les.

Quan acabin poden contestar un joc de manera online sobre les llengües de la Mediterrània creat per l'U.A.B. <http://antalya.uab.es/gab-llengua-catalana/llenguesm/>

Activitat 2

Un dels grups de polifonia occitana més carismàtics és Lo Cor de la Plana . Escolteu algunes cançons del seu repertori i intenteu entendre les seves lletres.

Podeu provar-ho també amb les cançons de l'ànima de la Nova Cançó Occitana, el cantant Claudi Martí. Comproveu que les similituds entre la llengua d'oc i la catalana són moltes.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Cal no confondre la figura del trobador amb la del joglar. El trobador és el poeta –sovint de l'entorn aristocràtic- que composita melodies, mentre que el joglar és qui majoritàriament les interpreta. Pel que fa als trobadors, les composicions podien classificar-se amb: cançons (d'amor cortès), sirventesos, planys, albes, tensons (picabaralles) i pastorel·les. D'entre ells cal destacar a Guillem IX, Comte de Poitiers i Duc d'Aquitània (1071-1127), que fou el primer trobador. A nivell geogràfic té especial importància l'antiga regió de Provença on ja es parlava la llengua d'oc, l'occità.

La moda passà per l'actual territori de parla catalana on sortiren força trobadors com fou el cas de Ramon Vidal de Besalú, Cerverí de Girona (Guillem de Cervera), Guillem de Berguedà, Berenguer de Palou, Guillem de Cabestany i Huguet de Mataplana. També en nasqueren a Castella, on destacava el mateix rei Alfons I el Savi, creador de les *Cantigas de Santa Maria*.

Però la moda de trobar (compondre) també es donà al nord de l'actual França, donant origen als *trouvères* que composaven amb llengua d'oïl (antic francès), i que s'expandiren fins a l'actual Itàlia i a Alemanya, on reberen el nom de *minnesingers*.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Claudi Martí (Nova Cançó Occitana)
 - Lo cor de la Plana (Polifonia Occitana) Quintet dirigit per Manu Théron
 - Revista Meditèria (França) Publicació del CLRMDT, Centre de Lengadòc Rosselhon.
 - ELS TROBADORS Et ades sera l'alba (Sonifolk, 1991)
 - Clemencic Consort –Troubadours- (Harmonia Mundi, 1978)

- **BIBLIOGRAFIA:**

- Richard H.Hoppin *La Música Medieval*, Ed.Akal, Madrid 2000.
- *Quaderns de la Mediterrània*, Ed.Imed (Col·lecció). Diversos autors.

- **WEBS:**

- Francesc González i Planas. *Classificació de les llengües en situació d'anormalitat lingüística*. Universitat de Girona.

Es pot trobar a: <http://www.romaniaminor.net/alternativa/classificacio.pdf>

- Anna Aguilar-Amat i Laura Santamaria. *Terminologia i llengües minoritzades*. Quaderns. Revista de traducció 3, 1999. Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Traducció i d'Interpretació.

Es pot trobar a: <http://www.bib.uab.es/pub/quaderns/11385790n3p101.pdf>

8. MARSELLA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada recupera la fusió d'estils musicals que s'ha introduït a Barcelona, per presentar el **Rock mestís**. El rock mestís és la barreja del folklore tradicional de cada poble amb els estils musicals populars moderns.

Concretament a la ciutat de Marsella, trobem com el **mestissatge** va néixer fa més anys en barris de població immigrant, provinent d'antigues colònies franceses. En algunes ciutats com Marsella trobem l'existència de **ghettos** en els quals resideixen la majoria de població immigrant de diferents països d'origen.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

El colonialisme: L'expansió de determinats països europeus a altres territoris durant el segle XIX amb la intenció de cercar nous mercats i un prestigi internacional.

Les innombrables conseqüències que comportà en el seu moment un fenomen de poder i dominació tan important com és el colonialisme. Avui dia algunes de les persones de països que han estat colonitzats han emigrat a països colonitzadors per tal de cercar millors oportunitats i millorar així la seva qualitat de vida.

Els ghettos: són barris sovint perifèrics d'algunes ciutats i poblacions en què es concentren la majoria de població immigrant.

El rock mestís: La mescla d'estils tradicionals amb els estils musicals populars moderns. En el vídeo que acompanya la pregunta de la parada es pot veure un exemple de formació de rock mestís.

CONTINGUTS

Musicals

El rock mestís

Interculturals

El mestissatge, multiculturalitat i interculturalitat o mestissatge

El colonialisme

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Recordeu la fusió d'estils musicals que hem trobat a Barcelona? Doncs a Marsella, una ciutat de la costa francesa, ja fa molts més anys que existeix.

A Marsella, el mestissatge va començar a néixer en barris de població immigrant, molta originària de les antigues colònies franceses, com Algèria.

De la mescla de cultures francesa i magribina van néixer molts grups musicals de rock anomenat *mestís*.

Pregunta

Creus que les aportacions culturals de la immigració argelina, o bé d'altres, han enriquit la cultura francesa?

Respostes proposades

A. No, perquè a causa de la població nouvinguda, la cultura francesa ha perdut costums propis i autoestima.

B. Ni sí ni no, ja que la cultura francesa ha perdut alguns costums però n'ha guanyat d'altres de nous i originals.

C. Si, perquè a més dels costums que tenia la cultura francesa, n'ha guanyat de nous i n'ha creat d'altres fruit d'aquesta relació.

Resposta correcta

C. La diversitat sociocultural s'ha d'entendre com a eina d'enriquiment de la pròpia cultura. La societat ha de crear la necessitat de trobar unes actituds socials positives davant la mescla de cultures, i facilitar el contacte entre elles i l'enriquiment mutu.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Orchestre National de Barbès.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Massilia Sound System

Instrument obtingut: Ney

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Per tal d'ampliar els continguts de la parada, convidarem l'alumnat a muntar un grup de música mestís. En primer lloc hauran de posar un nom al seu grup per posteriorment passar a definir el tipus de música que volen tocar així com els diferents recursos musicals amb els que s'influencien alhora de muntar les seves peces musicals. També hauran d'escollir en quines llengües cantaran i amb quins instruments tocaran.

Activitat 2

Convideu l'alumnat a descobrir músics francesos com Faudel o Rachid Taha, així com el desenvolupament de la belga Natacha Atlas. Trebal·leu les peculiaritats que comparteixen tots tres artistes pel que fa a la seva biografia. Després debateu quines influències musicals han rebut per compondre la seva música.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Marsella ha estat un lloc clau, molt important des que fou fundada pels grecs, no només pel seu valor estratègic, sinó com a ciutat d'intercanvi de cultures. L'arribada en massa de nous habitants de les antigues colònies va provocar la creació de ghettos en diferents barris de la ciutat on nasqueren noves formes d'expressió.

Musicalment, Marsella és un dels principals nuclis de la Mediterrània, com també és el cas d'Atenes, Istanbul, Beirut, Alexandria i Orà. El llibre del líder del quintet polifònic "Lo Cor de la Plana", Manu Théron, titulat *Manifeste de la Décentralisation culturelle* ens ajudarà a entendre aquestes peculiars circumstàncies que s'han donat en aquesta ciutat francesa.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Grups francesos de mestissatge i rock mestís:
 - Massilia Sound System (Banda de fusió de Marsella on l'ànima és Tatou)
 - Les Negresses Vertes, Zebda, Gawa Difussion, Mano Negra, Rachid Taha, Orchestre National de Barbés.
- **BIBLIOGRAFIA:**
 - Grup CRIT (2003). *Claves para la Comunicación Intercultural*. Castelló, Universitat Jaume I
 - García Canclini, Nestor (2004): *Diferentes, desiguales y desconectados. Mapas de la interculturalidad*. Editorial Gedisa, Barcelona.
 - Théron, Manu. *Marsella: Bullabessa Musical* a Folc n25, nov-des 2005, pp38-43.
- **FILMOGRAFIA:**
 - Pel lícula: El odio (La Haïne), Dir. Mathieu Kassovitz.
- **WEBS:**
 - www.entrecultures.org

9. NÀPOLS

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada presenta les **danses de festeig** a través de l'anomenada *Tarantella*, una dansa que es balla en parella al sud d'Itàlia, concretament a Nàpols, tal com si es teixís una teranyina. En aquest tipus de danses l'home sedueix la dona tot realitzant diferents passos.

Altres balls de festeig similars que trobem en el nostre context són la jota o les sevillanes.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Els **balls de festeig**: En diferents cultures del món trobem balls en què l'home sedueix a la dona tot realitzant diferents passos com és el cas de les sevillanes, jotes o els fandangos. La coreografia i el gest que es desenvolupa és el que diferencia aquests balls d'aquells que tenen un caràcter col·lectiu. Fins no fa massa anys, els balls de festeig eren la única oportunitat que tenien les parelles per acostar-se físicament encara que fos mínimament.

Les **relacions entre els homes i les dones** que representen aquest tipus de balls són dansades de formes diferents en diverses cultures. Fins i tot hi ha indrets a la Mediterrània on trobem que els homes i les dones ballen separats, com succeeix en alguns balls grecs o bé en alguns turcs.

CONTINGUTS

Musicals

El ball de festeig

Interculturals

Les relacions entre l'home i la dona en el festeig en diferents cultures.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Nàpols: aquí trobem un tipus de dansa que és originària del sud d'Itàlia. Aquest ball rep el nom de tarantel·la perquè es dansa en parella tal com si es teixís una teranyina.

L'home i la dona ballen saltant i jugant entre ells, com molts altres balls de parella de la Mediterrània, com ara la jota o les sevillanes espanyoles. Normalment es tracta de danses de festeig on l'home sedueix la dona tot realitzant diferents passos.

Pregunta

Penses que existeixen balls tradicionals de festeig públics, com la tarantel·la napolitana, als països àrabs al sud de la Mediterrània?

Respostes proposades

- A. No, ja que als països del sud de la Mediterrània només ballen els homes.
- B. Sí, però les dones ballen soles.
- C. Sí, hi ha balls que es dansen en parella home-dona.

Resposta correcta

B: Generalment, als països del sud de la Mediterrània, per tradició, es balla públicament de manera col·lectiva i no en parella. Tot i que podem trobar també un tipus de ball de festeig on les dones ballen soles, és el cas de l'anomenada dansa dels vels.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Dona ballant una dansa oriental.

Àudio de la introducció: Tarantel·la interpretada per Riccardo Tesi.

Instrument obtingut: Mandolina napolitana.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

L'alumnat dividit en grups, realitzarà un recorregut fotogràfic per diferents balls de festeig que hi ha al seu entorn (es poden ajudar d'Internet).

Posteriorment s'ordenaran les imatges per muntar una exposició on se n'expliquin les característiques.

Activitat 2

Convideu a l'escola una persona professional de la dansa que ensenyi a l'alumnat a ballar diverses danses de la Mediterrània, ja siguin de festeig, o bé que tinguin alguna similitud entre si.

Un cop acabat el taller, cal extreure conclusions del que han après.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

La **dansa del ventre** (*Danza del Vientre/Danse du Ventre/Belly Dance*) és el terme amb el que definim un determinat tipus de danses ballades per dones del món àrab. Aquest constructe s'ha traduït a l'àrab com a *Raks Sharki* o bé *Racks Al Shark* que significa "Dansa de l'Orient, de l'Est". De rica tipologia, forma part del llegat cultural de molts països àrabs.

Pels seus avantatges en tonificació, alliberació de tensions, equilibri i flexibilitat del cos i disminució del dolor menstrual, la dansa s'ha estès per Occidental des del segle XIX convertint-se en una de les imatges recurrents per representar el món àrab. Ara bé, la imatge d'una esclava sensual, vestida amb dues peces de roba, pedreria i lluentors que mou maluc, espatlles i pits a l'harem, fou una creació de les produccions de Hollywood dels anys trenta.

La història d'aquest tipus de danses es remunta a l'antiguitat de l'Orient Mitjà (de Grècia a Egipte) on la dona ballava descalça com a ritual de la fertilitat acompanyada d'instruments i elements simbòlics. És doncs un ball ple d'espiritualitat i no un atractiu turístic com succeeix actualment en molts espectacles d'hotels. El primer cafè que responia a aquestes característiques comercials fou el "Casino Badia" (El Caire, 1930) on es programaven actuacions col·lectives en un gran escenari.

Aquesta tradició de ballar públicament ha seguit fins als nostres dies, però malgrat l'existència de ballarines professionals que treballen en espectacles, hi ha països on la dansa ha hagut de recórrer prostíbuls per qüestions políticoreligioses. En general, la majoria de dones àrabs coneixen aquest tipus de dansa i la ballen en la intimitat, davant d'altres dones o homes de la família.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**

- Eugenio Benatto
- Spaccanapoli (Real World)
- Riccardo Tesi i Bandaitalia
- *EXOTIC ORIENTAL BELLY DANCING* (Dejavu Retro Gold Collection, 2001)
- Natacha Atlas (Fusió rock amb “Dansa del ventre”)

- **BIBLIOGRAFIA:**

- Frechina, J.V “La taranta è viva e non è morta” a *Caramella*, Núm 12, Gen- Juny 2005.
- Bennato, Eugenio “El poder de la taranta” a *Folc*, n10, Gen-Feb 2003, p45.
- Asselineau, M. Bérel, E. Chapgier, C. *Músicas y danzas tradicionales*, Ed.Fuzeau, Courlay 1995.

10. Ljubljana

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada permet conèixer una cultura plenament influenciada per les **cultures veïnes**.

Per exemple, pel que fa a la dansa eslovena, les més típiques són el vals i la polca, originàries de la zona dels Alps.

Aquesta influència també es veu en el terreny vocal, tant pel que fa a les monodies, polifonies com als instruments utilitzats.

Un dels instruments que trobem és l'acordió, que també trobem en altres indrets de la Mediterrània com Itàlia, França o els Balcans.

CONTINGUTS

Musicals

L'origen i els materials dels instruments.

L'acordió.

Interculturals

El folklore

Uns mateixos recursos i unes mateixes necessitats han portat a la construcció d'uns instruments similars entre diferents cultures de la Mediterrània.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

La petita Eslovènia té un folklore que ha begut sempre de les cultures veïnes, tant per la forma de cantar polifonies o monodies, com pel que fa als instruments. Parlariem de la tradició hongaresa, austríaca o italiana.

Eslovènia és una terra de pas, banyada per la part de la Mediterrània que anomenem mar Adriàtic, i és per això que un dels seus instruments més tradicionals, l'acordió, és també molt comú en altres indrets de la Mediterrània, com Itàlia o els Balcans.

Pregunta

Per què un instrument pot ser comú a diversos països de la Mediterrània?

Respostes proposades

A. Aquesta circumstància és deguda al fet que la població immigrada que ha arribat a una nova terra ha portat els seus instruments, així com el fet que molts comerciants sempre han venut els seus productes, entre ells instruments musicals, a altres indrets de la Mediterrània.

B. Aquesta circumstància és deguda al fet que, en moltes ocasions, les societats han tingut els mateixos recursos al seu entorn més proper, sobretot els mateixos animals i utensilis. Podria ser per aquest fet que alguns instruments hagin nascut paral·lelament en dues o més cultures sense que aquestes hagin tingut relació.

C. Totes dues respostes anteriors són correctes.

Resposta correcta

C: Perquè normalment les societats han tingut els mateixos recursos en el seu entorn, i és per això que molts instruments han nascut paral·lelament en dues o més cultures sense que aquestes hagin tingut relació prèvia. I a més, les persones que han immigrat i els comerciants han venut instruments musicals allà on viatjaven.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Noia tocant l'acordió diatònic.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Istrijanski Muzikanti.

Instrument obtingut: Acordió.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Fer una recerca online d'una hora de duració. Proposar que l'alumnat busqui imatges d'un sac de gemecs, d'una xeremia, una gaita i una zukra.

A continuació han de localitzar els instruments geogràficament i extreure conclusions del per què hi poden haver instruments tan semblants a diferents països.

Finalitzeu l'activitat amb un debat sobre les possibles conclusions.

Activitat 2

Plantegeu a l'alumnat si l'acordió és un instrument aeròfon o bé idiòfon. A continuació, proposeu-li que cerqui instruments que s'assemblin a l'acordió. Algunes de les respostes hauran de ser el piano, el clavicèmbal, l'orgue, o l'harmònim.

Després escolteu la diferència de timbres existents entre aquests els instruments.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

L'acordió és un instrument amb origen geogràfic incert –de ben segur asiàtic- però que arrela a centre Europa durant el segle XIX. Actualment, és molt popular arreu del món on s'han fundat orquestres d'acordionistes en diversos països. Amb tot, l'acordió és constant en grups de música tradicional, fins i tot a l'Argentina, on aquest instrument ha esdevingut el principal acompanyant del *tango*.

Malgrat la seva rica tipologia, podem diferenciar-ne dos grans grups: els acordions diatònics i els cromàtics.

Com ens indica la terminologia, el segon tipus d'acordions estan dotats de cromatismes (alteracions a l'escala). En altres paraules, el seu teclat serà més semblant al d'un piano, ja que tindrà, no només les tecles blanques, sinó diverses de color negre.

Pel que fa a l'acordió diatònic, és el que no té cromatismes, és a dir és el que només té tecles blanques.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Bratko Bibic (Acordionista eslovè)
 - Per audicions d'altres acordions: El pont d'Arcalís (Catalunya), Riccardo Tesi i Banditaliana (Itàlia), Taraf de Haidouks (Romania) o Kroke (Polònia).
- **ESDEVENIMENTS:**
 - Trobada d'acordionistes a Arsèguel (Pirineus). www.museudelacordio.cat

11. SARAJEVO

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada presenta la **diversitat d'ètnies, llengües i religions** que conviuen en un mateix territori i els fruits que ha donat aquesta diversitat a nivell musical.

La diversitat ha fet que es configurés a la zona dels **Balcans** un caràcter propi i peculiar. Els ritmes irregulars i trencats, les síncopes permeten identificar la música d'aquesta zona.

Però la convivència de diferents ètnies i religions, ha generat conflictes importants com la sagnant guerra ocorreguda entre el 1991 i el 1995.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

La riquesa ètnica: La diversitat d'ètnies i cultures presents als Balcans i els fruits d'aquesta diversitat.

Les brass band: Es tracta de formacions d'instruments de metall.

CONTINGUTS

Musicals

Els accents musicals, les síncopes i els ritmes irregulars i trencats

Les *brass band* i els aeròfons

Interculturals

Cultura i ètnia: la gran riquesa musical de persones de diferents ètnies (bòsnies, sèrbies, croates, eslovenes, kosovars, macedònies, gitanes, etc.)

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Als Balcans, a la zona de l'antiga Iugoslàvia i Albània, conviuen persones de diferents ètnies, llengües i religions. Al llarg de la història, aquesta diversitat ha anat configurant un caràcter propi i peculiar. Els seus accents musicals, les seves síncopes, els ritmes irregulars i trencats ens permeten identificar la música d'aquesta zona.

Hi trobem unes formacions musicals que també existeixen en altres indrets de la Mediterrània, com ara al País Valencià o a Grècia, que són les *brass band*, o bandes de metall. Aquestes bandes estan formades per instruments de vent i habitualment toquen pels carrers en festes populars.

Pregunta

Escolta la *brass band* que veus en el vídeo, les persones que hi toquen poden ser de diferents ètnies?

Respostes proposades

A. Això no passa perquè, com que són d'ètnies diferents, parlen idiomes diferents i no s'entenen.

B. La diversitat que trobem als Balcans no la trobem en la música. En formacions de *brass band* com aquesta només es reuneixen persones de la mateixa ètnia.

C. La diversitat que trobem en la zona dels Balcans també la trobem en formacions musicals com aquesta.

Resposta correcta

C. La música és el reflex de la societat en la qual es viu. La diversitat que trobem a la zona dels Balcans també la trobem en la música i en les formacions musicals, on es reuneixen persones de diferents ètnies.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Fanfarria al Festival Internacional de Música Popular i Tradicional de Vilanova i la Geltrú (FIMPT) 2001

Àudio de la introducció: Tema interpretat per L'Orkestina.

Instrument obtingut: Tambura.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Es convida l'alumnat a realitzar una recerca sobre les diferències i similituds entre les ètnies i religions que trobem als Balcans. Per tal de dur a terme la cerca, l'alumnat es dividirà per grups. Cada grup escollirà una ètnia o una religió sobre la qual haurà de cercar informació per tal de situar-la. Posteriorment, es formen nous grups amb els que cada membre ha d'haver explorat una ètnia o religió diferent. En aquests grups cadascú exposarà les característiques que ha trobat.

Activitat 2

Observeu al CD vídeo d'activitats complementàries una *brass band* de l'est i a continuació convideu a l'alumnat a escoltar una interpretació d'una banda de música del País Valencià. Comenteu quines diferències rítmiques existeixen entre les composicions i quines similituds tímbriques hi ha. Finalment, debateu si toquen per una funcionalitat semblant.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Podem localitzar *Brass Bands* per tot el món, però cal destacar molt notablement les originàries de la zona dels Balcans. Es tracta de formacions d'instruments de metall que acompanyen les celebracions de tot tipus des de casaments a enterraments.

La peculiaritat més important és que aquestes formacions segueixen els ritmes irregulars trencats, les síncopes i els accents propis de la música dels "països de l'est" (antiga Iugoslàvia i entorns). Les *Brass Band* tenen forces característiques comunes amb les bandes de música del País Valencià, formades majoritàriament durant la segona meitat del XIX amb instruments de vent i que tenen com a objectiu amenitzar pels carrers i places les festes populars. Hi ha bandes a la majoria de pobles i ciutats de València, circumstància que ha propiciat obtenir un bon planter de músics professionals a posteriori.

Aquesta característica musical, s'ha donat en molts pocs indrets del món, de manera que cal valorar molt la gran importància d'aquest fenomen musical valencià.

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

• Brass Bands:

- *GOLDEN BRASS BANDS* (WorldNetwork)
- *GORAN BREGOVIC "The time of Gypsies"*
- *BOBAN MARKOVIC ORKESTAR*
- *BANDES DE MÚSICA DEL PAÍS VALÈNCIA*
- Per tradicions musicals als Balcans: *BALKAN BLUES* (WorldNetwork)
- Per escoltar un grup que toca "música de l'est" a Catalunya: *L'ORKESTINA*
- Per música balcànica fusionada amb música de la Mediterrània: *MOUSSAKIS*.

• BIBLIOGRAFIA:

- Pujadas, Joan J. (1993) *Etnicidad : identidad cultural de los pueblos*. Eudema

• FILMOGRAFIA:

- Malgrat siguin originaris de Romania, el DVD "Fanfarró Ciocarlia, the story of the band" pot ser un bon recurs per comprendre una *Brass Band*.

12. SREBRENICA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada ens acosta als conflictes ètnics tot recordant la guerra dels **Balcans** i concretament el conflicte de Bòsnia. La ciutat de Srebrenica va ser escenari d'una de les últimes guerres del segle i del darrer gran genocidi a Europa.

Hi van morir més de 7000 persones bòsnies de religió musulmana. Al llarg de la història podem trobar altres genocidis on determinats grups ètnics, religions i cultures han estat subjecte de persecució i extermini. Aquest es el cas per exemple del nazisme a Alemanya, (on van morir en camps d'extermini més de 6 milions de persones la major part del poble jueu) o de la població armènia per part de l'otomana a Turquia.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Els conflictes generats per **ideologies** racistes i les terribles conseqüències que comporten.

La carta Universal dels Drets Humans, adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1948 per protegir els **drets humans** de les persones.

CONTINGUTS

Musicals

El cant dels ocells com a himne de la pau.

Interculturals

Els Drets Humans i la Carta Universal dels Drets Humans.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

A l'antiga Iugoslàvia, amb tota la seva riquesa i pluralitat de cultures, també hi ha hagut guerres a causa dels odis entre pobles creats per ideologies racistes i feixistes. A final del s. XX es va produir una de les últimes guerres del segle, i el darrer gran genocidi a Europa. Un dels moments més cruels fou quan a la ciutat bòsnia de Srebrenica es van assassinar en poc temps més de 7.000 persones bòsnies de religió musulmana.

Al llarg de la història, tant a Europa com a la zona de la Mediterrània, hi ha hagut altres genocidis com va ser el cas del nazisme a Alemanya, on van morir en camps d'extermini més de 6.000.000 de persones, la major part del poble jueu, o bé l'extermini armeni per part dels otomans a Turquia on van morir 900.000 persones. Els feixismes i autoritarismes han destrossat la vida de les persones a estats com Itàlia, Grècia o Espanya on després d'una guerra civil, el genocidi cultural del general Franco va perdurar durant 40 anys.

Pregunta

Després de la Segona Guerra Mundial, i amb la creació de les Nacions Unides, s'aprova la Carta Universal dels Drets Humans, en què s'expressa la voluntat de no repetir els greus exemples viscuts al llarg de la història, i trobar un marc de referència comuna en drets i deures. Penses que el que recull la Carta Universal dels Drets Humans ha de tenir un caràcter universal per a tots els pobles i cultures?

Respostes proposades

- A. Sí, ja que recull unes normes bàsiques per garantir la pau i la igualtat.
- B. No, perquè tota societat es regula segons les seves normes de convivència i creences, i per tant no pot haver-hi una llei universal per tothom.
- C. Sí, però són normes que només poden acceptar els països més desenvolupats.

Resposta correcta

A: La Carta Universal dels Drets Humans recull unes normes bàsiques per garantir la pau i la igualtat. Cal fer que es respecti creant mecanismes per aconseguir-ho ja que neix del consens de la gran majoria de les nacions i s'ha mostrat com a una eina eficaç en el desenvolupament de les societats.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Fragment d'un concert de Gipsy Brass Band i Goran Bregovic.

Àudio de la introducció: Tema de Goran Bregovic.

Instrument obtingut: Kaval.

ACTIVITAT COMPLEMENTÀRIA

Activitat

Per tal que l'alumnat conegui els continguts de la Carta Universal dels Drets Humans, se'ls convida a realitzar un debat. Per començar, hauran de fer una primera lectura de la Carta Universal dels Drets Humans (<http://www.un.org/spanish/aboutun/hrights.htm>) Posteriorment es dividiran per grups. A cada grup se'ls reparteix una de les frases següents que serviran per encetar el debat en petit grup. Cada grup, ha d'establir un mínim de tres conclusions o acords a què ha arribat i que finalment posarà en comú a la resta de l'alumnat.

"La meva mare, que era ignorant però tenia un gran sentit comú, em va ensenyar que per fixar bé els drets és necessari un acord previ sobre els deures."

Gandhi, en una carta adreçada el 1947 a la ONU

"Destacar els orígens europeus dels drets no implica protegir l'imperialisme cultural occidental. La prioritat històrica no confereix una superioritat moral. Com assenyalava Jack Donnelly, la funció històrica de la Declaració Universal no va ser la de universalitzar els valors europeus sinó, en realitat, posar-ne algun - el racisme, el sexisme i l'antisemitisme, per exemple- sota una prohibició perpètua."

Michael Ignatieff. Los Derechos Humanos como política e idolatría. Paidós, Barcelona, 2003

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Tant les guerres, com els genocidis, com les dictadures, com les colonitzacions i ocupacions de pobles o els apartheids no són propis de la gent que vol viure una vida normal sinó que són incitats per ideologies totalitàries, racistes i feixistes.

Actualment hi ha països que, inspirats en ideologies racistes, colonitzen pobles sencers, i a més contaminen la seva pròpia riquesa vital, la religió i la cultura, com a intent de destruir la seva existència; és el poble palestí per part de l'estat d'Israel o el cas del poble sahraui per part del Marroc.

O altres països on hi ha moviments que, a través de la lectura simplista contaminada i perversa de la seva religió majoritària, sotmeten o agredeixen la vida de la seva població i n'impedeixen la seva normalitat. Així va ser el catolicisme de la dictadura franquista a l'Estat espanyol o actualment l'islamisme radical d'Algèria i molts altres països de majoria musulmana.

El kaval és el nom que reben les melangioses flautes dels països de l'est (Balcans, Grècia i fins i tot a Turquia). La majoria són de fusta malgrat també se'n construeixen de metall i plàstic. Molt semblant a la flauta de bec, el kaval té vuit forats, un d'ells a la part superior del darrera, circumstància que permet realitzar cromatismes i tocar dues octaves.

Així mateix, el kaval té quatre orificis a la part baixa del darrera que reben els noms de "forats del diable". Per això, es necessita de les dues mans per tocar l'instrument. Aquest, que pot ser més llarg o ample segons la regió, serveix encara avui per entretenir els pastors mentre vigilen el ramat. Fins i tot hi ha la tradició de comunicar-se entre sí gràcies a diferents tonades.

Actualment aquesta flauta s'utilitza per interpretar música i danses tradicionals, normalment per parelles, a dues veus. Conseqüentment, es toquen kavals afinats en diferents tonalitats.

RECURSOS

- *DISCOGRAFIA:*
Mostar Sevdah Reunion
- *FILMOGRAFIA:*
Dir Milcho Manchevski, Pel·lícula: “*Before the rain*” (*Abans de la pluja*)

13. SKOPJE

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La parada aproxima al **poble gitano** tot fent esment a la seva gran mobilitat i a la importància que té la música en la seva cultura. Trobem comunitats del poble gitano en molts països de la Mediterrània pel seu caràcter viatger.

S'ha parlat que el poble gitano prové de l'Índia, del Rajasthan o d'Egipte però es fa difícil concretar el lloc d'on és originari.

Als Balcans, el poble gitano ha deixat una important empremta pel que fa a la música ja que aquesta està molt present en la seva vida quotidiana i sovint envolta totes les seves activitats.

CONTINGUTS

Musicals

La rumba catalana.

Interculturals

Els prejudicis envers el poble gitano.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

A Macedònia hi ha una gran vitalitat cultural i musical en ser una zona entre la cultura dels Balcans i la grega. Un dels pobles més presents és el gitano, que habita a tots els Balcans i que especialment pel que fa a la música, ha deixat una gran petjada. És difícil dir d'on ve l'ètnia gitana: si de l'Índia, de la regió del Rajasthan, o si, per contra, ve d'Egipte. El que sí sabem del cert és que el poble gitano ha viatjat i té comunitats d'est a oest per tota la Mediterrània.

La música està molt present en la vida quotidiana del poble gitano, i sovint envolta totes les seves activitats. Aquesta té una gran capacitat per absorbir i influir en els altres estils musicals de les zones on va. Aquesta característica també és comuna amb la música del poble jueu.

Pregunta

A casa nostra també hi ha una important comunitat gitana, què creus que ha aportat aquesta comunitat a la cultura catalana?

Respostes proposades

- A. El poble gitano és un poble molt tancat en ell mateix, i no ha fet cap aportació a la cultura catalana.
- B. El poble gitano, entre altres aportacions, ha creat un estil musical propi de Catalunya anomenat rumba catalana.
- C. El poble gitano a Catalunya només ha aportat el flamenc.

Resposta correcta

B: La cultura gitana té una capacitat impressionant per influir en els estils musicals de les zones on està. Per exemple, a Catalunya als anys quaranta, els gitans Peret i El Pescaïlla creen una variant del flamenc, que passarà a anomenar-se rumba catalana.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Peret i Los Manolos a la Clausura dels Jocs Olímpics de Barcelona.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Ljiljana Buttler.

Instrument obtingut: Zurla.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

S'ha de muntar una carta d'un restaurant a partir de diversos àpats considerats típics de diferents zones de la Mediterrània. La carta ha de presentar les característiques de cada plat i dels llocs d'origen i la possible influència que ha rebut d'altres cultures.

Activitat 2

Descobriu la cultura gitana i la rumba catalana partint de la biografia i discografia de la cantant i actriu Rosario Flores, ben coneguda per l'alumnat. L'objectiu és minvar els prejudicis i estereotips del poble gitano gràcies a una família gitana coneguda, valorada i que ha aportat cultura a la societat espanyola. L'alumnat buscarà informació de la vida de l'artista i de la dels seus pares (Antonio González i Lola Flores). On van néixer?, quin aspecte tenien?, com va ser la seva infància?, com van aprendre música?, com celebraven les seves festes?, com es vestien per actuar?, amb quina gent es van relacionar?, etc.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

La rumba catalana és un estil musical nascut a Catalunya que pren popularitat durant la dècada dels 70 de la mà de dos gitans: Peret (Pere Pubill Calaf) i Antonio González "El Pescadilla", marit de Lola Flores i pare de Lolita, Antonio i Rosario Flores. És l'únic estil nascut als Països Catalans i conseqüentment, cal destacar-lo.

La rumba és un ritme que es caracteritza per uns moviments reiteratius ascendents i descendents de la mà dreta que acaben amb un cop sec a les cordes de la guitarra.

Molt juganera i divertida, la rumba invita a la festa. Des de llavors, la majoria de formacions gitanes han incorporat aquest estil en el seu repertori, essent avui un estil musical molt concorregut entre els músics de Flamenco. El Gato Pérez fou un destacat intèrpret d'aquest estil.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - De Macedònia:
 - *KOCANI ORKESTAR* (CramWorld)
 - *SYNTHESIS*
 - *ESMA REDZHEPOVA* (Monitor)
 - De la Mediterrània:
 - *THE ROAD OF THE GYPSIES* (WorldNetwork)
 - *GYPSY QUEENS* (WorldNetwork)
 - Músicas gitanas (FNAC)
 - Egipte: Les Musiciens du Nil (Real World)
 - Turquia *ISTANBUL ORIENTAL ENSEMBLE* (World Network)
 - Grècia: Kostas Pavlidis
 - França: Bratsch (World Network) i Thierry "Titi" Robin.
 - Estat espanyol: Peret, El Camarón de la Isla, El Pescadilla, Los Manolos, Rosario Flores, Estopa, Lo Beethoven, grups de mestissatge de la parada de Barcelona, etc.

- **BIBLIOGRAFIA:**
 - *Pont de Cultures: La cultura gitana.* Fundació Pere Closa, Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2000.
 - *Materiales para una educación antirracista.* Talasa Ediciones, S.L., Madrid, 1996
 - Cascón, Paco; González, Montserrat; Blanco, Xavier: *Igualdad para vivir, diversidad para convivir: educar para no discriminar.* Ajuntament de L'Hospitalet, L'Hospitalet, 1993

- **FILMOGRAFIA:**
 - *Gato negro, gato Blanco.* D'Emir Kusturica. 1998.
 - *Le Roma. La cultura gitana* Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, Barcelona, 1996

- **WEBS:**
 - www.unionromani.org/histo.htm (Història i contextualització de la cultura gitana).

14. ATENES

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

La proximitat de Grècia amb Turquia ha permès durant anys moviments migratoris entre un lloc i l'altre. A principis del segle XX, persones gregues que tornaven després d'haver viscut a Turquia, portaven ritmes i melodies d'origen turc, i els utilitzaren per criticar la seva precària situació.

Així va néixer un nou estil musical, anomenat *rembétiko*, que avui és molt popular a tot el país. La classe treballadora de les ciutats de Grècia se sentia identificada amb les lletres i l'estil es va popularitzar. La crítica social davant la discriminació sexual, les drogues, la violència o la marginació social feren del *rembétiko* un estil urbà semblant al *fado* portuguès o al *flamenc* andalús. Es diu que aquests estils són els *blues* de la Mediterrània.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Aquí tornem a observar la necessitat d'emigrar inicialment per accedir a millors condicions econòmiques i posteriorment per conflictes socio-polítics. El fet migratori possibilita el contacte cultural: les persones de Grècia, al llarg de la seva vida a Turquia, amplien el seu patrimoni cultural amb nous aspectes musicològics, que s'incorporen a la música popular grega on neix el *rembétiko*, que està considerat com el *blues* grec.

Juntament amb el *Rembétiko*, el *Fado* i el *Flamenco* són considerats els *Blues* de la Mediterrània per l'expressió dels sentiments, l'espontaneïtat, la improvisació i la melangia davant un futur incert. Un altre estil de música urbana semblant és el *Tango* nascut a l'Argentina i Uruguai.

Als Estats Units i a Europa, sobretot després de la II^a Guerra Mundial, són freqüents els moviments de cantautors de protesta, que atorguen a la música un **paper sociopolític**. A Espanya, aquest fenomen assoleix gran rellevància en la dictadura franquista, principalment a Catalunya. Cap al 1960 i relacionat, entre altres coses, amb el fet del reconeixement social del català, la cançó de protesta es desenvolupa a través de *la Nova Cançó*. En el seu marc trobem diferents estils i formacions musicals. Les seves creacions esdevenen un símbol de la lluita antifranquista. Les actuacions, que tenen un ampli seguiment popular, estan voltades de problemes amb la censura i de prohibicions.

CONTINGUTS

Musicals

Rembétiko i la Nova Cançó.
Altres: *fado* i *flamenc*.

Interculturals

El paper sociopolític de la música.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

La proximitat de Grècia amb Turquia ha permès durant anys moviments migratoris entre un lloc i l'altre. A principi del segle XX, persones gregues que tornaven després d'haver viscut a Turquia, portaven ritmes i melodies d'origen turc, i els utilitzaren per criticar la seva precària situació.

Així va néixer un nou estil musical, anomenat *rembétiko*, que avui és molt popular a tot el país.

La classe treballadora de les ciutats de Grècia se sentia identificada amb les lletres i l'estil es va popularitzar. La crítica social davant la discriminació sexual, les drogues, la violència o la marginació social feren del *rembétiko* un estil urbà semblant al *fado* portuguès o al *flamenco* andalús.

Es diu que aquests estils són els blues de la Mediterrània.

Pregunta

Creus que la música ha de servir per fer denúncia social?

Respostes proposades

- A. Sí, ja que la música és un vehicle d'expressió de tot allò que succeeix a les persones.
- B. No, ja que la música és art i l'art no s'ha de barrejar amb la política.
- C. Sí, però el resultat sempre són músiques d'una qualitat molt inferior.

Resposta correcta

A: Al llarg de la història, les persones han utilitzat la música per expressar i denunciar tot allò que els envoltava. Alguns dels millors temes que podem encara escoltar avui han estat cançons de denúncia.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: *Vradiaki*.

Àudio de la introducció: Tema de Nikos Xydakis/Nikos Papazoglou/Manolis Rasoulis

Instrument obtingut: *Bouzouki*.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Convidar l'alumnat a realitzar una cerca per Internet sobre un cantautor o una cançó de protesta. Com per exemple, *L'estaca* de Lluís Llach, que ha estat versionada diferents vegades i en diferents contextos sociopolítics i que és considerada com una cançó popular que simbolitza un cant a la llibertat.

Un altre exemple a treballar seria la cançó *Al vent* de Raimon o *Què volen aquesta gent?* de Maria del Mar Bonet.

Activitat 2

Animeu l'alumnat a descobrir el *bouzouki*, el cordòfon grec per excel·lència i cerqueu per grups de manera online altres cordòfons de la Mediterrània que s'assemblin, com és el cas de la guitarra espanyola/clàssica, el *saz*, el *llaüt (oud)*, la mandolina napolitana o la tambura de l'est (Balcans i Macedònia).

Quines són les principals característiques de cada un d'aquests cordòfons?

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

El **rembétiko** és un estil de música popular vinculat al món urbà i amb el qual s'identifica la gent del carrer. El seu origen es relaciona amb els fets històrics de 1921, quan els grecs que havien emigrat a Turquia van ser expulsats i obligats a tornar al seu país. Però a Grècia, aquest retorn no va ser ben vist per por que comportés atur i problemes econòmics per a tothom. Els grecs i les gregues immigrants es trobaven de forma clandestina en tavernes on ballaven i cantaven el seu dolor per aquest rebuig de la "La mare Grècia". Al 1922 es consolida el *rembétiko* com a moviment de protesta i rebel·lió amb elements de crítica social i de reivindicació.

El terme grec *Rembétiko* també el podem trobar escrit sense la consonant "m" degut a la seva quasi nul·la pronunciació a la Grècia actual. També trobem el terme *Rebétika*, relatiu a la cançó d'aquest estil urbà, així com la seva variant *Rebétika*.

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

- Per l'herència actual del *rembétiko* a Grècia i a la Mediterrània: *The Diàspora of Rembetiko* (WorldNetwork)
- Pel *Rembétiko* històric: *Rebétika* (Rough Guide World Music Network)
- Cantants inspirats en el *Rembétiko*: Eleftheria Arvanitaki, M^a del Mar Bonet cantant a Mikis Theodorakis al disc "El las", Miquel Gil o l'Ham de Foc.
- Grup de *Rembétiko* a Catalunya: Vrad(i)aki

• BIBLIOGRAFIA:

- Frechina, J.V "Bouzouqui, haixix i mala vida. Un passeig pels carrerons del Rembétiko" a *Caramella*, n6, Gen-Juny 2002 (<http://www.etnocat.org/caramella/>)
- Frenchina, J.V "Rebétiko, la cançó del suburbi" a *Folc* n26, gen-feb 2006, pps 42-45.
- Turtós, J. "Fado" a *Folc*, set-oct 2005, pp 32-35.

- **INVESTIGADORS:**

- Ross Daly.

- **ALTRES:**

- Restaurant grec *Alexandros*, carrer Sant Quirze 35 de Sabadell.

15. KONYA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Les religions tenen un vessant místic. En la religió islàmica l'anomenem **sufisme**. L'objectiu final és la comunicació més propera a Déu i ho aconsegueix amb la música i la dansa mitjançant un estat de trànsit. Els **dervixos giròlegs de Konya** donen voltes sobre ells mateixos, durant molta estona. La seva concentració és tan gran que no arriben a marejar-se. En altres països islàmics, també existeixen dervitxos sufís, com és el cas de Síria.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Expressions i ritus de les religions. En aquesta parada tenim l'oportunitat de conèixer les expressions religioses i els ritus que se celebren a Konya vinculats a la figura de Celaddin Rumi, Mevlana, un savi i místic sufí del segle XIII, que ha tingut important repercussió dins de l'islam sufí. Els seus deixebles van fundar un orde religiós i van construir un monestir a la ciutat, que encara es conserva i és de gran bellesa. Els seus monjos, dervixos, viatjaven predicant la pobresa. Konya està considerada, com Alepo a Síria, una de les ciutats religioses de Turquia. Cada any, entre el 10 i el 17 de desembre se celebra el festival sufí dels **dervixos giròlegs** per commemorar la mort de Mevlana.

La *sama* és la dansa giratòria, un ball de caràcter místic. La seva finalitat és trobar la bellesa de Déu, un projecte interior que s'aconsegueix a través de l'audició de la música, la dansa i la pregària. Música i dansa són utilitzades pels mestres sufís per alliberar estats d'inquietud, passions, etc. Aquest ball de moviment giratori es relaciona amb el moviment dels planetes. Algunes vegades aquesta dansa ha comportat problemes perquè els seus practicants entraven en un estat d'excitació i frenesí en la recerca del contacte i l'amor a Déu que feien una mescla entre l'amor carnal i l'experiència mística.

El sufisme és un corrent místic que es troba fonamentalment en l'Islam sunní, però inclòs en el xiisme. Va emergir en el primer temps de l'islam. Donen gran importància a la interiorització del amor de Déu, a la contemplació. A nivell interior és un camí d'espiritualitat i exteriorment suposa la practica de virtuts ètiques, on tenen especial rellevància el respecte i el coneixement de l'altre. Rebutgen la dimensió autoritària i formal del fet religiós. Al llarg de la història de l'islam han aparegut diferents escoles sufís, que s'han estat al marge de l'Islam ortodox. Han mantingut la inquietud d'evitar confrontacions i de portar a la comunitat de manera progressiva cap un ideal religiós en el qual la moral del creient es fonamenti en el fet de no acceptar un altre mestre que no sigui Déu

L'Islam és una religió monoteïsta com també ho són el cristianisme i el judaisme. Les tres religions tenen punts en comú. Han nascut en el mateix context geogràfic i cultural (el Pròxim Orient) mantenen la creença en un únic Déu i totes tres formen part de la tradició d'Abraham.

CONTINGUTS

Musicals

Dervixos giròlegs.

Interculturals

Expressions i ritus de les religions.

Origen de les religions.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Les religions tenen un vessant místic. En la religió islàmica l'anomenem sufisme.

El seu objectiu final és la comunicació més propera amb Déu i ho aconsegueix amb la música i la dansa mitjançant un estat de trànsit.

Els dervixos giròlegs de Konya donen voltes sobre ells mateixos, durant molta estona. La seva concentració és tan gran que no arriben a marejar-se.

En altres països islàmics, també existeixen dervixos sufís, com és el cas de Síria.

Pregunta

Llegeix les tres afirmacions i digues quina és la correcta:

Respostes proposades

A. El judaisme, el cristianisme i l'islam es basen en la creença en un sol Déu.

B. El Déu del cristianisme i el del judaisme és el mateix, però no té res a veure amb el de l'islam.

C. Les tres religions majoritàries de la Mediterrània no comparteixen cap característica. Són completament diferents.

Resposta correcta

A: Les tres religions majoritàries de la Mediterrània són monoteistes, és a dir, creuen en un sol Déu. A més a més comparteixen expressions i ritus similars, ja que procedeixen de la mateixa tradició.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Dervitxos d'una companyia de ball turca.

Àudio de la introducció: Música sufí pels dervixos giròlegs.

Instrument obtingut: Sas.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Elaborar un cartell o un *power point* sobre una religió monoteïsta o politeïsta on consti de forma breu la següent informació: fundació de la religió, principals característiques, llibres o textos sagrats i països on es practica.

Activitat 2

Fer que l'alumnat descobreixi –mitjançant l'audició- les diferents músiques místiques (de trànsit) d'altres religions com és el cas de la vessant més espiritual dels monjos budistes del Tibet, dels indús o bé els perses. A continuació, compareu aquestes audicions amb algunes de música *New Age* de Lorena McKennitt o bé d'Enya).

Definiu quines són les característiques musicals que comparteixen i quina és la funcionalitat de cadascuna. Finalment, debateu entre l'alumnat què en penseu de l'estil *New Age*, és vàlid o bé es tracta d'una còpia comercial de les audicions místiques?

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Dins de l'islam van aparèixer divergències força aviat que van portar a la formació de diferents grups de practicants entre els quals destaquen els sunnites que constitueixen un 90% de la població de musulmans, i els xiïtes.

Origen de les religions: el tema de l'origen de les religions és molt complex, hi ha diferents teories i concepcions. Per exemple, James Frazer que és un investigador sobre la qüestió, considera que tant la religió com la ciència són dues grans hipòtesis sobre l'univers.

En el camí de respostes anímico-religioses que ha recorregut la humanitat per explicar d'aquesta hipòtesi s'han donat diferents formes: animisme, totemisme, màgia, etc. fins arribar als dos grans grups de religions: el politeïsta (molts deus) i el monoteïsta (un únic Déu).

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

- Per sufí pur: Ensemble Al-Kindî (Le Chant du Monde).
- Per sufí contemporani i electrònic: Mercan Dede (Doublemoon Records).
- Omar Faruk Tekbilek amb Yâir Dalal "One" (Magda).
- Sufí Soul (WorldNetwork).
- Sufí Music (Rough Guide World Music Network).
- Pel misticisme budista: Monjos Tibetans De Gaden-Shartse.

• BIBLIOGRAFIA:

- Cler, Jérôme *Las Músicas de Turquía*, Ed.Akal,
- Musiche mistiche dell'Islam. *La danza cosmica dei sufi* (amb Cd) Red/Studio Redazionale, 2003.

• FILMOGRAFIA:

- *Rumi, the rings of love* (Dervixos, els anells de l'amor. Secrets de les músiques de trànsit) de Shems Frieland

- WEBS:
 - Per moviments sufís vegeu la pàgina web de Mercan Dede www.mercandede.com
 - Sobre l'islam: <http://www.xtec.es/~lvallmaj/sumtempl.htm>
 - Proposa activitat dirigides perquè l'alumnat faci de forma autònoma consultant Internet: www.webquestcat.org/~webquest/grandesrelis/grandesrelis/index.htm

16. BEIRUT

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

El Líban és un país àrab amb una gran història a la Mediterrània i on hi ha majoritàriament **cristsians i musulmans**. A prop de l'actual capital, Beirut, hi havia la ciutat de Tí, gran centre comercial en l'època antiga, gràcies a la seva cultura fenícia dotada d'excel·lents navegants. Com a país de pas, moltes han estat les cultures que hi han habitat, és per això que avui és un país de tradició àrab, amb una gran majoria de població cristiana. Conseqüentment, trobem importants intèrprets libanesos, com la cantant internacional Fairouz, de **religió cristiana**, que és admirada al seu país i a tots els **països àrabs**.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Música mística cristiana: Com en moltes religions, dins del cristianisme va sorgir en el segle IV un corrent místic que practicava el monaquisme ascètic. Monjos que es retiraven de la vida mundana, que vivien en la pobresa i destinaven la seva vida a la meditació amb la intenció de cercar Déu.

En els deserts de Síria i Egipte van viure alguns d'aquests primers anacoretes cristians. En el camp de la música, el misticisme es va concretar en el cant gregorià que acompanyava la litúrgia cristiana. Encara que inicialment era de transmissió oral, el seu origen se situa als segles IV i VII a Roma, on s'elabora un repertori escrit amb influències jueves i bizantines (litúrgia cristiana ortodoxa de ritus copte). La part més àmplia de produccions es fa posteriorment, durant l'imperi carolingi en els segles VII i IX.

Concepte àrab vers concepte musulmà vers concepte islàmic: és freqüent la confusió d'aquests tres termes: àrab, musulmà i islàmic. **Àrab** no és sinònim de musulmà. Àrab és un concepte cultural i lingüístic i no religiós. No tots els àrabs són musulmans i els àrabs només representen un 20% de la població que practica la religió islàmica, que també la podem trobar a les cultures perses, afganeses, occidentals, etc.

Ara bé, el llibre sagrat de l'islam, l'Alcorà, és escrit en llengua àrab.

Musulmà és el nom que rep la persona que confessa la religió islàmica, aquest mot deriva d'islam. **Islàmic** és un terme que es relaciona amb islam. Una religió que se centra en el llibre sagrat de l'Alcorà rebe·lat al profeta Mahoma. Islam és una paraula àrab que designa l'acte de submissió a Al·là. Déu invisible, misericordiós i totpoderós en qui creuen les persones que practiquen la religió islàmica.

CONTINGUTS

Musicals

Música mística cristiana.

Interculturals

Concepte àrab vers concepte musulmà vers concepte islàmic

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

El Líban és un país petit, amb una gran història a la Mediterrània. A prop de l'actual capital, Beirut, hi havia la ciutat de Tir, gran centre comercial en l'època antiga, gràcies a la seva cultura fenícia dotada d'excel·lents navegants.

Com a país de pas, moltes han estat les cultures que hi han habitat, és per això que avui es tracta d'un país de tradició àrab, amb una gran majoria de població cristiana.

Conseqüentment, trobem importants intèrprets libanesos, com la cantant internacional Fairouz, de religió cristiana, que és admirada al seu país i a tots els països àrabs.

Pregunta

És cert que pot viure gent de diferents religions en un país de cultura àrab?

Respostes proposades

- A. No, perquè els àrabs no accepten cap més religió que l'islam.
- B. No, si un viu en un país ha de ser de la mateixa cultura i religió.
- C. Sí, perquè ser àrab no significa ser de cap religió concreta.

Resposta correcta

C: Una persona àrab no implica que sigui musulmana. Cal diferenciar entre cultura i creença religiosa.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Fragment de pel·lícula interpretada per Fairouz.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Fairouz.

Instrument obtingut: Violí àrab.

ACTIVITAT COMPLEMENTÀRIA

Activitat

Visionat de la pel·lícula de Ziad Doueiri, *West Beirut*, que parla de la guerra del Líban (des de 1975 a 1983) a partir de la mirada de tres adolescents, en Tarek i l'Omar que són d'ascendència musulmana i la May, que és una noia cristiana.

La pel·lícula mostra les repercussions dramàtiques de la guerra en les persones que la viuen i que en el cas dels protagonistes de la pel·lícula coincideix en el moment que realitzen el seu aprenentatge de la vida.

Utilitzar la fitxa didàctica sobre la pel·lícula que apareix a l'adreça següent:

<http://edualter.org/material/pau/wbeirut.htm>

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

En aquesta parada, ens introduïm en els països de la Mediterrània de tradició àrab. És per això que convidem el professorat a nodrir-se amb els següents recursos:

• BIBLIOGRAFIA:

- Broughton, Simon *World Music, 100 Essential cd's The Rough Guide*, Londres 2000.
- Nettl, Bruno *Música Folklórica y tradicional de los continentes occidentales*, Alianza Música, Madrid 1985.
- Scarnecchia, Paolo. *Música Popular y Música Culta*, Icaria Editorial, Enciclopedia del Mediterráneo n3, Barcelona 1998.
- Shiloah, Amnon. *La musique dans le monde de l'islam*, Fayard, París 2002.
- *Instrumentos Musicales en los Museos de Uruña*, Colección de la Fundación Joaquín Díaz y Museo de la Música, Colección Luis Delgado. Uruña 2002.
- *La Música Àrab a la Mediterrània* (Editat per Josefina Roma), Ed. Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona 2005. (Article sobre el Maqam)

• WEBS:

- Web de l'islamista valencià Salvador Jàfer i Sanchís amb abundant informació sobre el món de l'Islam: <http://es.geocities.com/xarqand/Musica/indanddisc.html>
- Explicació del funcionament de les escales àrabs en català: <http://www.webpersonal.net/avl3119/mus/27.htm>
- Per biografies: www.musicasdelmundo.org www.aramusic.com www.arabmusic.com
- Music and Art: organitzat per països. http://www.oud.gr/music_arabe.htm
- En aquesta web, a més d'escoltar cançons de la libanesa Fairuz i dels egipcis Um Khathoum i Mohamed Abdel Wahab, trobareu una síntesi històrica de la música àrab en anglès http://trumpet.sdsu.edu/M151/Arab_Music2.html

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Cantant libanesa Fairouz.
 - Soeur Marie Keyrouz & Ensemble la Paix. "Sacred Songs from East and West".
 - Hildegard von Bingen.
 - Marcel Klife, *Ahamad El-Arabi*.
- **BIBLIOGRAFIA:**
 - Bramon, Dolors. *Obertura a l'Islam*, Ed.Cruïlla. 2001.
- **WEBS:**
 - Sobre músiques religioses, en aquest cas, la maronita i la melquita, que són originàries del Líban i Síria. http://musiquesreligioses.3v2.net/soeurkeyrouz_cat.html
 - Sobre el context econòmic i sociopolític del Líban hi ha informació breu a: <http://www.telenoticies.com/mini/liban/index.htm>

17. TEL-AVIV

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Fa més de 2000 anys, el poble jueu, fidel al **judaisme**, va arribar al que segons la seva tradició era la terra promesa, a la costa est de la Mediterrània on vivien pobles molt diversos. Anys després, aquesta zona fou ocupada per l'imperi romà i el poble jueu en va ser expulsat. S'inicià així el que anomenem primera **diàspora**, que els va portar a diversos països al nord i oest de la Mediterrània. Els que s'instal·laren a la Península Ibèrica s'anomenaren **sefardites**, i els que ho feren al centre i est d'Europa, **asquenasites**.

Aquests dos grups de jueus s'enriquiren culturalment, absorbint i adaptant característiques dels països on emigraren. La riquesa cultural en les seves celebracions, com ara les danses o cançons, és molt gran.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

El terme **diàspora** va ser utilitzat originàriament pels jueus quan van ser expulsats de la seva terra promesa pels romans (135 dC). Des d'aquest moment, fins la creació de l'estat d'Israel, al 1948, la història dels jueus és la història de la diàspora. Ara bé, posteriorment el terme es generalitza a altres contextos. Per exemple, es pot parlar del "vot de la diàspora" per al·ludir als ciutadans d'un país que viuen a l'estranger. Dels "catalans de la diàspora" per mencionar les persones de Catalunya que van haver d'emigrar amb l'arribada de la dictadura franquista. etc.

Migracions forçades: al llarg de tota la història de la humanitat i en diferents moments històrics determinats pobles s'han vist obligats a abandonar la seva terra, sigui per guerres, conflictes, necessitats econòmiques, etc. Els jueus, per exemple, durant molts segles han estat forçats a emigrar. Les migracions per la recerca de millors condicions de vida es remunten a la prehistòria, amb els primers homínids i s'han produït després en infinitats de situacions. A l'Estat espanyol, des de 1890 fins els nostres dies, han emigrat més de 6,7 milions de persones, principalment cap a Amèrica llatina i Europa. Per als països receptors les migracions són un factor de creixement econòmic. Un exemple l'aporta l'estudi de la demògrafa Anna Cabré sobre Catalunya, on es constata que sense els immigrants la població catalana actual seria de 2,4 milions d'habitants i no de 7 milions.

El **contacte cultural** fa referència a les relacions i els intercanvis que mantenen dues o més cultures entre elles, que sovint desemboca en situacions de mestissatge. Els sefardites i asquenasites van adaptar-se a les poblacions on es van instal·lar i per als països receptors van suposar un enriquiment. El llegat del jueus a Espanya es pot comprovar, entre altres coses, en les restes històriques que es conserven en algunes ciutats i pobles (Girona, Besalú). Cap a l'any 1085, a Toledo, a Còrdova, les tres cultures – islàmica, jueva i cristiana- conviuen sense problemes. L'adaptació del poble jueu no va implicar l'abandonament de la seva cultura.

CONTINGUTS

Musicals

Les músiques sefardites i asquenasites.

Interculturals

Diàspora.

Migracions forçades.

Contacte cultural i multiculturalitat.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Fa més de 2000 anys, el poble jueu, fidel al judaisme, va arribar al que segons la seva tradició era la terra promesa, a la costa est de la Mediterrània on vivien pobles molt diversos. Anys després, aquesta zona fou ocupada per l'imperi romà i el poble jueu va ser expulsat. S'inicià així el que anomenem primera diàspora, que els va portar a diversos països al nord i oest de la Mediterrània. Els que s'instal·laren a la Península Ibèrica s'anomenaren sefardites, i els que ho feren al centre d'Europa, asquenasites.

Aquests dos grups de jueus s'enriquiren culturalment, absorbint i adaptant característiques dels països on emigraren.

La riquesa cultural en les seves celebracions, com ara les danses o cançons, és molt gran.

Pregunta

Creus que el fet que el poble jueu hagi viscut fora del seu territori d'origen durant tants anys ha enfortit la seva cultura, o bé s'ha perdut?

Respostes proposades

- A. La seva cultura s'ha perdut. És impossible mantenir-la vivint en diferents països amb altres cultures.
- B. No, perquè el poble jueu ha sabut mantenir i enriquir la seva cultura al llarg de la història a tot arreu on ha estat.
- C. La seva cultura s'ha perdut perquè les comunitats jueves sempre han viscut aïllades després de la primera diàspora.

Resposta correcta

B: El poble jueu sempre ha sabut mantenir la seva cultura al llarg de la història malgrat que molts han viscut aïllats d'altres comunitats jueves des de la primera diàspora.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Quatre cantants jueves interpreten una tema sefardita.

Àudio de la introducció: *Avinu Malkenu* interpretat per Moshe Koussevitzky

Instrument obtingut: Clarinet.

ACTIVITAT COMPLEMENTÀRIA

Activitat

Plantejar la següent simulació. Una agència de viatges demana als viatgers un reportatge sobre quatre ciutats que tenen restes arquitectòniques jueves. Per elaborar-lo hauran de recollir informació visual i verbal (guies turístiques, textos històrics, Internet, etc.) d'aquests llocs proposats:

Call de Barcelona - Call de Girona - Aljama de Còrdova - Aljama de Toledo

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Durant l'edat mitjana, a la Península Ibèrica (*Sefarad* en hebreu), els jueus estaven totalment integrats, segurament millor que en altres territoris. Per exemple, van contribuir al desenvolupament del castellà amb traduccions de textos hebreus, àrabs, grecs. Al 1492 els Reis Catòlics van fer un edicte que els obligava a marxar o a convertir-se.

Els sefardites que van marxar van instal·lar-se al nord d'Àfrica, al sud de França o en territoris de l'antic imperi otomà. La llengua sefardita o judeocastellana parteix del castellà que es parlava a la península al segle XV amb influències hebrees. Es va mantenir i va anar evolucionant fins al segle XX, que amb l'holocaust va perdre molts dels seus parlants, malgrat el nombre fou molt menor que els morts asquenasites.

S'anomena música sefardita aquella que fou creada durant l'època medieval pels jueus que habitaven a la Península Ibèrica. Pel que fa a la música asquenasita, és aquella creada pels jueus que s'assentaren al centre i est d'Europa, els asquenasites. Ambdues músiques no comparteixen gaires característiques però se les relaciona perquè formen part de la cultura del poble jueu.

La música sefardita és molt rica en tipologia. Cal destacar les cançons de vida i els romanços (*romance* en castellà) agrupats en un romancer (*romancero*, en castellà). Normalment, les cançons eren cantades per dones en castellà antic juntament amb paraules hebrees, variant lingüística anomenada judeocastellà o ladino. Majoritàriament, no s'acompanyaven amb instruments, però quan ho feien, utilitzaven petites percussions. Aquest tipus de música, molt semblant a la castellana d'aquell moment, s'expandí per la Mediterrània a partir de l'any 1492 degut a l'edicte d'expulsió dels jueus de "Sefarad" per part dels Reis Catòlics, circumstància que provocà la II^a Diàspora jueva.

Sortosament, les comunitats jueves expulsades han conservat la fe i la cultura jueva fins els nostres dies en els països on es traslladaren sobretot al Marroc, Itàlia, zona del Balcans, Turquia i Egipte. Així doncs, existeixen actualment comunitats jueves en aquests països que canten paral·lelament les mateixes cançons. El fenomen és interessant perquè en cada país, les cançons han estat influenciades per la pròpia cultura musical, fet que ha derivat en existir diferents versions d'una mateixa cançó.

En canvi, la música asquenasita (anomenada també *Klezmer*) és cantada en llengua *yiddisch* (alemany antic amb paraules hebrees), sempre és acompanyada per una petita orquestra d'instruments i principalment està destinada als casaments jueus. Amb tot, la majoria de cançons no es canten i els instruments són els responsables d'expressar els sentiments del músic.

Els seus ritmes, així com els instruments, són els populars dels països del centreest d'Europa on s'assentaren els asquenasites. Així doncs, trobarem ritmes trencats, juganers i ràpids, que omplen d'alegria els dansaires.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**

- **DISCOGRAFIA DE MÚSICA SEFARDITA:**

- Seleccions de gravacions de camp de música sefardites de *SUSANA WEICH-SHAHAK* (Tecnosaga)
- Seleccions de gravacions de camp de música sefardita de Judith R.Cohen.
- Arbolera 1 i 2 (Tecnosaga).
- *ROSA ZARAGOZA*.
- Per jueus del Marroc: *ESTI KEINAN OFRI* (New Albion Records)
- Per jueus dels Balcans: *RUTHYAKOOV* (Piranha)
- The Soul of Klezmer (WorldNetwork)
- Klezmer (Rough Guide World Music Network)
- *MAIMONIDES* La Edad de Oro de Sefarad en Al Andalus (Pneuma)

- **DISCOGRAFIA DE MÚSICA ASQUENASITA:**

- Jewish Songs (1911-1950)
- Yiddisch Music and Songs.
- Muzsikas (Hongria)
- The Klezmatiks (E.U.A)
- Kroke (Polònia)
- Amb Jazz, Soul: Giora Freidman (clarinetista)

- **DISCOGRAFIA DE LA MÚSICA ISRAELIANA:**

- 20 Populars Songs from Israel (Hava Nagila, Tzena , Hevenu Shalom Aleichem, etc.)
- Noa.
- David Broza.

- **INVESTIGADORS:**

- Per aprofundir sobre la música sefardita: Publicacions de Susana Weich-Shahak, Judith R.Cohen i Edwin Seroussi.

- **FILMOGRAFIA:**

- Per comprendre els costums de vida asquenasites: El violinista sobre la teulada (Fiddler on the roof) de Norman Jewison (1971). Fou escrita per Joseph Stein i musicada per Jerry Bock i Sheldon Harnick partint del llibre de Sholem Aleicjem.
- Per tema contacte cultural jueus, musulmans, cristians vegeu film: *Un verano en la Goulette* de Farid Boughedir

18. JERUSALEM

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

A Jerusalem hi ha una important presència de **les tres religions** majoritàries de la Mediterrània: el judaisme, el cristianisme i l'islam.

Històricament pels carrers laberíntics i emmurallats de la ciutat vella hi ha llocs considerats sagrats per totes les religions que són, encara avui, font de conflictes.

Podeu escoltar fàcilment el so d'un corn, el *shofar*, instrument amb què la comunitat jueva crida a l'oració a la sinagoga, o el cant d'un *muhaidin* des del minaret de la mesquita per aplegar els fidels com ho fan les campanes en les esglésies cristianes. Són diferents maneres de fer una mateixa cosa.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Hi ha molts **punts comuns** en les religions islàmica, cristiana i jueva. Les tres religions monoteistes van néixer a l'Orient Mitjà i els seus fidels creuen en un únic Déu dins de la tradició d'Abraham (en àrab *Ibrahim*). Les tres religions parteixen de la cultura religiosa jueva, que és la més antiga, té més de 4000 anys. El cristianisme sorgeix amb el reconeixement de Jesús de Natzaret com a fill de Déu i Messies, figura que estava profetitzada a la Bíblia hebrea o Antic Testament. Amb aquest reconeixement que els jueus no fan se separen ambdues religions. El cristianisme neix sobre el segle I, després de la mort de Jesús de Natzaret. Els musulmans comparteixen aquesta base teològica, admeten els profetes de la Bíblia hebrea i del Nou Testament cristià. Jesús i Moisès són reconeguts com a profetes musulmans. La verge Maria també és reconeguda com a verge i mare. La religió islàmica considera Mahoma (*Muhàmmad*), que va fundar l'islam en el segle VII, com el darrer profeta enviat per Déu (*Al·là*).

A la ciutat de Jerusalem es materialitzen alguns dels punts compartits per aquestes tres religions. És una ciutat de gran valor simbòlic. Palestina, amb la capital, Jerusalem, és la terra bíblica dels jueus, la terra santa dels cristians i un espai on es troben diferents llocs sagrats per als musulmans. Un territori on han convergit diferents pobles i civilitzacions que han creat una realitat multiconfessional i multiètnica i on es constata també la convergència geogràfica de les tres religions.

CONTINGUTS

Musicals

Tres instruments per cridar a l'oració en les tres religions majoritàries de la Mediterrània.

Interculturals

Punts comuns / orígens de les tres religions majoritàries a la Mediterrània.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

A Jerusalem hi ha una important presència de les tres religions majoritàries de la Mediterrània: el judaisme, el cristianisme i l'islam.

Històricament pels carrers laberíntics i emmurallats de la ciutat vella hi ha llocs considerats sagrats per totes les religions que són, encara avui, font de conflictes.

Podeu escoltar fàcilment el so d'un corn, el *shofar*, instrument amb què la comunitat jueva crida a l'oració a la sinagoga, o el cant d'un *muhaidin* des del minaret de la mesquita per aplegar els fidels com ho fan les campanes en les esglésies cristianes. Són diferents maneres de fer una mateixa cosa.

Pregunta

Quina d'aquestes afirmacions, creus que és la correcta:

Respostes proposades

- A. L'islam reconeix l'existència de Jesucrist.
- B. El judaisme no reconeix l'existència de Jesucrist.
- C. El cristianisme no creu en profetes.

Resposta correcta

A: El judaisme és la religió més antiga de les tres. El cristianisme recull part d'aquesta tradició mentre que l'islam parteix de les dues anteriors, i de les quals reconeix tots els seus llibres i profetes.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Paisatge sonor dels carrers de la ciutat vella de Jerusalem.

Àudio de la introducció:

Instrument obtingut: *Shofar*.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Buscar informació per poder dibuixar el plànol de planta d'una mesquita i d'una església cristiana. Trobar similituds.

Activitat 2

Investigar al voltant de les diferents vestimentes que porten els jueus ultraortodoxes asquenaites, com els del barri de *Mea Shearim* a Jerusalem. De quin país prové cadascuna d'elles?

Activitat 3

Pot realitzar-se la primera activitat proposada a la parada 6 (Irgoli).

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

El judaisme és la religió més antiga basada en el llibre de la *Torà* - que és el mateix que l'Antic Testament de la Bíblia dels cristians -, i té com a lloc sagrat el mur de les lamentacions de Jerusalem. Els seus valors són els expressats als 10 manaments, pautes d'amor i respecte.

Per al cristianisme també és Jerusalem la ciutat més important perquè és on va morir crucificat i va ressuscitar el fill de Déu, Jesucrist. Aquesta religió té uns valors basats en una visió humana. Dins d'aquesta hi ha diferents grups que es troben representats a Jerusalem, amb una relació a vegades conflictiva entre ells: catòlics, grecs ortodoxos, russos ortodoxos, siríacs, coptes o armenis.

L'Islam parteix de les dues anteriors religions, a les quals tolera, i reconeix tots els seus llibres i profetes però es basa en la revelació que Déu va fer al profeta Mahoma a Jerusalem. Per això, la mesquita d'Al-Aqsa que hi ha a la ciutat es considera un dels tres llocs sagrats més importants de l'Islam.

Evidenciant aquesta base comuna en les tres cultures religioses es crida a l'oració i això es fa amb un instrument.

Els jueus fan servir el *shofar*, un instrument de la família dels corns. Originàriament el corn s'emprava per transmetre missatges (relacionat amb la pastura, la guerra) encara que també formava part de rituals. El shofar jueu pot tenir dues formes bàsiques, corba (*banya*) o espiral (*caragol de mar*). Es fan servir dues tècniques de bufada: vertical o travesser.

Els musulmans empen la veu humana en el cant que el *muhaidin* adreça cinc cops al dia als fidels des del minaret, la torre de la mesquita. Antigament els muhaidins eren escollits per la seva veu, actualment es recolzen en la megafonia.

Els cristians fan servir un instrument de percussió, la campana, que té una llarga història, amb diferents usos i afinacions en funció dels contextos. A la Mediterrània s'empen amb finalitat comunicativa i són un signe de comunitat. A Europa central s'han utilitzat també per tocar melodies.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**

- Cant de la litúrgia jueva (*Shofar* i oracions).
- Cant gregorià (Campanes i oracions).
- Cant d'oda a Al là (Muhaidin i oracions).

- **BIBLIOGRAFIA:**

- Shiloah, Amnon. *Les traditions musicales juives*, París, Maisonneuve et Larose, 1995.

19. NABULUS

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Palestina fa més de cinc segles que està habitada per **població àrab**.

Actualment hi han de conviure dos països: **Israel i Palestina**, ja que després del genocidi sofert pel poble jueu durant la Segona Guerra Mundial a centre Europa, les Nacions Unides van aprovar la creació de l'Estat d'Israel a Palestina tot dividint-ne el territori. Però l'any 1967, Israel va ocupar territori a Palestina sense deixar que la població autòctona formés el seu propi estat, apropiant-se de la terra, l'aigua i les propietats del poble palestí.

Actualment, Israel s'ha convertit en un estat militaritzat on els palestins i les palestines no poden viure amb normalitat, ja que estan aïllats amb punts de control militars que impedeixen que es moguin d'una localitat a una altra. Un enorme mur els envolta i centenars de persones són assassinades cada any en incursions militars. En **resposta a l'ocupació** del seu país els palestins i les palestines han desenvolupat diverses formes de resistència; la més violenta d'elles és la immolació de persones amb explosius en llocs públics. Però hi ha sobretot formes d'organització social i civil que mostren la voluntat de resisitir en la vida quotidiana.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Mustafa Al-Kurd va néixer el 1945 a Jerusalem i es va formar en un context on **convergien diferents tradicions musicals**: la música àrab clàssica, les cançons i els ritmes sufís, la música bizantina, la música europea d'òrgan i el folklore palestí. A partir d'aquesta riquesa de fonts crea un estil propi que té gran importància en la música contemporània palestina.

És compositor i ha musicat poemes de poetes palestins com Mahmoud Darwish, Rachid Hussein, Taufiq Zayyad. Fa també cançons per als nens i les nenes.

A Palestina hi ha tres **institucions** que han lluitat per preservar la cultura dels palestins i les palestines des dels anys setanta. Es tracta de l'agrupació mixta de dansaires El-Funoun, creats l'any 1979 per preservar la música i les danses tradicionals palestines, i del Palestine Popular Art Center (PAC).

Aquesta organització no governamental es va fundar l'any 1987 durant la primera Intifada gràcies a l'esforç del grup El-Funoun, llavors ja líder pel que fa a la dansa palestina. Els objectius del PAC s'han mantingut intactes des de la seva fundació, amb la finalitat de preservar i enfortir la cultura del poble palestí davant l'ocupació israeliana.

Actualment, l'ONG organitza a l'estiu el Festival de Jerusalem, manté i enriqueix l'arxiu de música tradicional, acull classes de dansa, un club de cinema i organitza activitats per infants als camps de refugiats. No podem desmerèixer la tasca de l'*International Center of Bethlehem*, una institució luterana basada en l'ecumenisme que ajuda a la causa palestina.

CONTINGUTS

Musicals

La música que es fa a Palestina

Interculturals

La música com a manifestació de resistència pacífica.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Palestina fa més de cinc segles que està habitada per població àrab.

Actualment hi han de conviure dos països: Israel i Palestina, ja que després del genocidi sofert pel poble jueu durant la Segona Guerra Mundial a centre Europa, les Nacions Unides van aprovar la creació de l'Estat d'Israel a Palestina tot dividint-ne el territori. Però l'any 1967, Israel va ocupar territori a Palestina sense deixar que la població autòctona formés el seu propi estat, apropiant-se de la terra, l'aigua i les propietats del poble palestí.

Actualment, Israel s'ha convertit en un estat militaritzat on els palestins i les palestines no poden viure amb normalitat, ja que estan aïllats mitjançant punts de control militars que impedeixen que es moguin d'una localitat a una altra. Un enorme mur els envolta i centenars de persones són assassinades cada any en incursions militars.

En resposta a l'ocupació del seu país els palestins i les palestines han desenvolupat diverses formes de resistència; la més violenta d'elles és la immolació de persones amb explosius en llocs públics.

Pregunta

Creus que a banda de les imatges de violència que ens mostren els mitjans de comunicació sobre la resistència del poble palestí, hi ha altres formes de resistència?

Respostes proposades

- A. No, ja que davant d'una ocupació militar cal respondre amb la mateixa moneda.
- B. Sí, també hi ha la resistència dels qui treballen per preservar la pròpia cultura com a senyal d'identitat.
- C. No, perquè l'estat d'opressió en el qual viuen no els permet fer cap altra activitat.

Resposta correcta

B: Hi ha en l'actualitat, dins d'aquest estat d'ocupació, dones i homes palestins que utilitzen la música i altres manifestacions culturals per afirmar la identitat del poble palestí, i denunciar la seva opressió.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: El-Funoun dansant una *Dubka*.

Àudio de la introducció: Mustafà Al-Kurd.

Instrument obtingut: *Kanoun*.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Plantejar a l'alumnat la realització d'un reportatge sobre persones que viuen a Palestina o Israel i que opten per posicionaments que rebutgen l'opció bèl·lica del conflicte com Dones de negre o Soldats israelians insubmisos.

Activitat 2

En aquesta activitat es planteja que l'alumnat faci una recerca online tot descobrint les característiques d'identitat i la trajectòria del poble palestí des de l'època antiga fins a l'actualitat. Convideu-los a fer el mateix amb el poble jueu. Finalment, debateu a l'aula sobre la situació actual a Israel.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Sabreen ha estat un dels grups responsables de la renovació musical de les músiques àrabs tradicionals i cultes a Palestina, comparable a altres com anteriorment l'egipci Sayed Darwish o actualment el libanès Marcel Khalife.

Sabreen agafa les músiques d'arrel àrab i reconstrueix les estructures musicals i melodies des d'una òptica actual tenint en compte els nous estils sorgits al segle XX, especialment el jazz. Sabreen va néixer dins del moviment de resistència palestina davant la ocupació d'Israel durant la primera Intifada, tal i com podem apreciar en les lletres i fixant-nos amb la seva actitud contestatària. Per això Sabreen és un grup símbol.

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

- *Sabreen: Hases Maz'ooj (Feeling Bothered)* / Ala Fein, 2000 / *Smoke of the volcanoes / Death of the Prophet / Here come the Doves*, 1994.
- *El Funon "Zagareed"* i la web del Popular Art Center
- *Rim Banna. "The Mirrors of my soul"* (Galileo)
- *Samer Totah*.
- *Wissam Murad*.
- *Mustafà Al-Kurd*.
- *Orquestra Maqamat*.
- *Trio Jourban*.
- *Khaled Joubran*

• WEBS:

- Sobre Palestina amb nombrosos enllaços: www.alternativenews.org
- Diferents articles sobre Palestina, principalment de caire social i cultural, es poden trobar a la pàgina www.palestinos.com/Portada/Dirseccion/otras_artes.asp

20. ALEXANDRIA

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

A mig segle XX, s'inicia una nova etapa als països àrabs. Es valoritzen i s'unifiquen per tenir més força i més suport entre ells. Aquest moviment s'anomenà **panarabisme** i Egipte en va ser un dels nuclis polítics de més pes.

Aquest moment va coincidir amb l'esplendor d'un moviment musical anomenat **Ughniya** i la seva representant clau va ser la cantant **Um Kalthum**.

La seva veu pot escoltar-se a tots els països àrabs, és molt popular, estimada i respectada per milers de persones. Formava part del moviment de les Grans Estrelles del Caire. Els continguts de les seves poesies cantades, eren i són grans referents per a tot el món àrab.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

La importància de "trencar prejudicis" sobre la dimensió de cultures que en determinats moments han estat desacreditades, com per exemple la jueva, l'àrab o l'otomana. Actualment la cultura àrab.

Mostres de la seva arquitectura formen part del nostre passat històric. Però també en el camp de la filosofia, de la música, etc. han fet aportacions importants, que es coneixen poc perquè occident ha viscut d'esquenes a la història i les creacions alienes. Pel que fa a la música la cultura àrab i musulmana han desenvolupat un ampli ventall de formats no només abans de l'aparició de l'islam, sinó en els segles VII al XIII, que han estat especialment esplèndids en aquest aspecte i també posteriorment.

El **moviment musical Ughniya**. Amb aquest terme s'anomena la música moderna, hereva de l'evolució de les tradicions clàssiques i populars. Es desenvolupa fonamentalment amb la cantant egípcia Um Kalthum i el compositor Mohammed Abdel Wahab durant la primera meitat del segle XX. Es parla de la *ughniya mutawwala*, cançó llarga (dins la tradició del monòleg), que pot durar més d'una hora i que sol anar acompanyada d'una orquestra més o menys gran i que té molt d'èxit en els països àrabs. Sobresurt el vessant egípcia amb nombrosos cantants que són considerats un model del gènere. A partir de 1980 apareix també una versió més moderna que es considera més pròpia dels joves i que a occident es coneix amb el nom de jeel.

Um Kalthum: cantant egípcia (1898-1975) pertanyent al moviment musical *Ughniya*. Considerada una gran intèrpret, és molt estimada i valorada en tot el món àrab, amb qui s'han identificat generacions senceres. Cantava en dialecte i realitzava vertaders monòlegs teatrals que es transformen progressivament en un llarg poema d'amor. Cada vers tenia la seva pròpia melodia. Eren cançons difícils d'interpretar i musicalment semblaven de caràcter més clàssic que popular.

CONTINGUTS

Musicals

Moviment musical *Ughniya*.
Um Kalthoum.

Interculturals

Trencar prejudicis sobre la dimensió de la cultura àrab.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

A mig segle XX, s'inicia una nova etapa als països àrabs. Es valoritzen i s'unifiquen per tenir més força i més suport entre ells. Aquest moviment s'anomenà panarabisme i Egipte en va ser un dels nuclis polítics de més pes.

Aquest moment va coincidir amb l'esplendor d'un moviment musical anomenat *Ughniya* i la seva representant clau va ser la cantant Um Kalthum. La seva veu pot escoltar-se a tots els països àrabs, és molt popular, estimada i respectada per milers de persones. Formava part del moviment de les "Grans Estrelles del Caire". Els continguts de les seves poesies cantades eren i són grans referents per a tot el món àrab.

Pregunta

Creus que Um Kalthum és la cantant més escoltada al món àrab?

Respostes proposades

- A. No, perquè és dona.
- B. Sí, ja que va saber expressar amb les seves cançons un sentiment de cultura comuna per a la comunitat àrab.
- C. No, perquè es ven molt més la música anglosaxona com ara els Beatles o la Madonna.

Resposta correcta

B: Avui dia, malgrat que les músiques populars anglosaxones s'han estès per tot el món i existeixen gairebé a tots els països, Um Kalthum és musicalment la reina dels països àrabs.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Concert de la cantant Um Kalthoum.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Um Kalthoum.

Instrument obtingut: *Rebab*.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Treballar un conte de *Les mil i una nits*. Recull de contes orientals de la tradició oral de l'Índia, Pèrsia i Egipte. Es pot preparar una versió teatral per llegir-la i enregistrar-la en format de ràdionovel·la.

Activitat 2

L'Egipci Amr Diab (1961) és un dels cantants més atractius de la música pop àrab. Observeu a l'aula fotografies i videoclips d'aquest artista i a continuació mostreu-los les fotografies que apareixen a www.arabstars.net. Després observeu fotografies i videoclips de David Bisbal o Eros Ramazzotti. Quines similituds podem trobar entre aquests artistes de pop de la Mediterrània?

Activitat 3

Com potser haurà passat, quan cerquem informació sobre un músic, instrument o terme musical determinat de la cultura àrab, poden sorgint-te problemes a causa de les diferències d'alfabet i de sonoritat.

Com busquem un nom d'origen àrab o hebreu a la xarxa online? Cal anar provant, i sobretot posar el diftong "ou" en sonoritats "u", "k" en "c". Per exemple el nom d'Um Kalthum podem trobar-ho a la xarxa com a:

Umm Kalthum/Umm Kalthoum/Oum Kalthoum/Om Kolthoum/Umm Kulthum.

Feu la recerca amb l'alumnat i comproveu la gran diversitat existent.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Diferents estudiosos defensen que les primeres universitats van ser d'origen àrab, atesa la importància dels gran centres culturals de Bagdad i el califat de Còrdova (segle IX) amb biblioteques, observatoris astronòmics, etc. que feien avaluacions i expedien diplomes al seu alumnat. Els àrabs van ser el difusors de la cultura grega i hindú a occident: van introduir les xifres hindús, el sistema decimal i el concepte de zero que va ser crucial en les matemàtiques.

La medicina va ser potser la més beneficiada pel que fa a la pràctica clínica, l'organització hospitalària i en les àrees de farmàcia, oftalmologia, obstetrícia i terapèutica.

El panarabisme és un moviment polític que va sorgir abans de la segona meitat del segle XX (creació, el 1945, de la Lliga d'Estats Àrabs al Caire). Va tenir com a líder principal el president egipci Gamal Abdel Nasser. Va ser un moviment secular de signe progressiu que propugnava la solidaritat, la cooperació i la unió entre els països àrabs en oposició a la dominació turca i colonial. Defensava la modernització, combatia els ulemes, els interessos britànics o francesos en els seus territoris. Va esdevenir un instrument fonamental en la descolonització.

En el seu marc, el tema de Palestina va començar a ser una qüestió àrab. Entre el 1958 i el 1961, Egipte i Síria s'uneixen per formar la República Àrab Unida, tot establint-se una institucionalització del panarabisme.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Amr Diaab.
 - Les Musiciens du Nil (Ensemble de Gitanos Nubis)
 - Grans Músics/ques de la Ughniya (Estrelles del Caire):
 - Um Kalthoum, Mohamed Abdel-Wahab, Farid El Attrache, Warda, Sayed Darwish, etc.
 - Algunes cantants jueves transcendents al món àrab:
 - Reinnete L'Oraïse "Memories" (Blue Silver) (Algèria)
 - Françoise Atlan (França)
- **BIBLIOGRAFIA:**
 - Formentor, M B. *Oum Kalthoum a Folc*, n°17, maig-juny 2004, p42.
 - Lagrange, Frédéric. *Las Músicas de Egipto*, Editorial Akal 2003.
 - Pérez Arroyo, Rafael Egipto. *La música en la era de las pirámides*. Lector Libro, Madrid 2002.
- **INVESTIGADORS:**
 - Dr. Khairy El Malt.
- **FILMOGRAFIA:**
 - Umm Kulthum: una veu com Egipte (Umm Kulthum: A voice like Egypt) de Michael Goldman, Egipte 1999. VOS en català

21. TUNIS

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

A Tunísia, com a la majoria dels països àrabs, la **formació tradicional** més típica amb instrumentistes en la què toquen –majoritàriament– músics homes s'anomena **ensemble**. En aquestes formacions sempre hi ha algun instrument de vent com la flauta, dita *ney*, un altre de percussió, com és el tambor, anomenat *darbuka* i un instrument de corda que és l'*oud*, el llaüt. També hi ha el *rebab* que té forma de violí i es toca recolzat sobre la cama.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

D'entre els instruments de l'ensemble, el més desconegut és el **rebab**, un cordòfon, un instrument de corda que ha de ser tocat amb arc i per fregament. Té entre tres i quatre cordes i es toca recolzant-lo a les cames, no a la galta com el violí, del qual n'és un antecessor. És d'origen persa i va arrelar a l'Orient Mitjà i al nord d'Àfrica.

Conjuntament amb la lira i la viella/viola ha estat un dels primers instruments d'arc que es coneixen a Europa. És l'antecedent del rabel espanyol que va entrar a Espanya a través del Magrib. El *rebab* ha evolucionat considerablement, n'hi ha que tenen una o dues cordes, i el terme s'aplica a diferents cordòfons d'Àfrica del Nord, Orient Mitjà, Iran, Àsia Central, Índia, etc.

Els **prejudicis sobre les dones als països musulmans** estan fortament arrelats: són vistes com a veus passives enmig d'una societat masclista dominada per estructures patriarcals i religioses. La realitat d'això és més complexa i varia de país a país. Lluny d'això les dones en els països musulmans són agents silenciosos i silenciats de transformació social, desenvolupament econòmic i canvis de mentalitat. A més la pròpia visió de l'Islam i la situació de les dones pot variar de país en país.

Tunísia és un cas especial. Es considera un nucli d'estabilitat i de pau entre els països àrabomusulmans. Habib Bourguiba, pare polític de la Tunísia actual, va construir un estat laic amb idees socials inspirades en la república francesa: educació i salut universals o igualtat davant la llei. També va crear un estat autoritari on un sol partit controla la vida social i política i on les llibertats són febles. Als anys cinquanta es va crear un codi de família on es reconeixen els drets de les dones: participació igualitària de béns, lliure accés al matrimoni i al divorci, participació a la vida social i política. A més es van crear mecanismes pràctics per aplicar les reformes legals: l'accés al treball i a l'educació, o la creació d'associacions i d'un ministeri sobre afers de la dona. Tunísia mostra una altra cara vers els estereotips que hi ha de cara als països musulmans.

CONTINGUTS

Musicals

L'ensemble com a formació musical.
Instruments: *Ney, darbuka, oud i rebab*.

Interculturals

Situació de la dona als països de tradició islàmica.

ACTIVITAT DEL CD-ROM

Introducció

Fora de les grans ciutats, com és el cas de Tunis, s'ha conservat la música més genuïna.

A Tunísia, com a la majoria dels països àrabs, la formació tradicional més típica amb instrumentistes en què toquen majoritàriament músics homes s'anomena ensemble.

En aquestes formacions sempre hi ha algun instrument de vent com la flauta, dita *ney*, un altre de percussió, com és el tambor, anomenat *darbuka* i un instrument de corda que és l'*oud*, el llaüt. També hi ha el *rebab* que té forma de violí i es toca recolzat sobre la cama.

Pregunta

En el vídeo pots observar L'Orquestra Andalusí de Fes, formada majoritàriament per dones, fet poc habitual. Per què et sembla que els homes són majoritàriament els únics instrumentistes de les ensembles tradicionals de músics?

Respostes proposades

- A. Perquè els homes són les úniques persones al món àrab que saben tocar instruments.
- B. Perquè la dona al món àrab no ha mostrat aquest interès.
- C. Perquè les dones normalment canten i ballen en aquestes formacions.

Resposta correcta

C: Tradicionalment les dones han tingut un altre paper a la societat, i no se'ls ha facilitat l'accés en la interpretació d'instruments.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Orquestra Femenina Andalusí de Tetouan.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per una ensemble.

Instrument obtingut: Zukra.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Proposar el resum d'una entrevista o d'un article escrit per dones de cultura musulmana que estan lluitant per la no discriminació. Es pot trobar informació a pàgines web com les següents:

Feminisme islàmic. Web del Congrés Internacional celebrat a Barcelona a l'octubre de 2005:
<http://www.feminismeislamic.org/cat/index.htm> i <http://www.webislam.com>

Activitat 2

Convideu l'alumnat a escoltar diferents composicions d'ensembles, sigui quin sigui el seu estil. Fins i tot a escoltar la cantautora Maria del Mar Bonet cantant amb l'Ensemble de Musique Traditionelle de Tunis (Anells d'Aigua, 1985) o amb la Cham Ensemble de Damasc (Amic/Amat 2004). Un altre exemple el podríem trobar escoltant als valencians Al Tall o Juan Peña (El Lebrijano) amb l'Orquestra Andalusí de Tetouan.

Intenteu esbrinar quins instruments de l'ensemble sentiu en determinats moments, si normalment es toquen al mateix moment, si segueixen una melodia. També fixeu-vos en quina és la dinàmica d'una ensemble a l'acompanyar un cantant.

Per acabar, traieu-ne conclusions.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Entre les més destacades ensembles trobem l'Ensemble Al-Kindî que va ser fundada l'any 1983 per Julien Jâlal Eddine Weiss, un virtuós de la cítara àrab que és francès i resideix a Alep (Síria).

Aquesta ensemble és considerada com un dels millors conjunts de música sacra i profana de la tradició àrab clàssica. Destaca la qualitat de la seva interpretació i el seu treball rigorós sobre les tradicions musicals.

RECURSOS

• DISCOGRAFIA:

- Hamza M'Raihi (Música Àraboandalusa)
- Sonia M'Barek (Dona pionera en cant maluf, música de la cort)
- Ez-Zouhour (Recopilació de música tunisiana) 2004
- Latifa (Pop)
- Anour Brahem (Llaütista)
- Ensemble de musique traditionnelle de Tunis (que l'any 1985 va gravar amb Maria del Mar Bonet el disc "Anells d'Aigua" i participen l'any 1997 al disc en directe "El cor del temps" al Palau Sant Jordi)
- Altres ensembles de prestigi del Magreb:
 - ORQUESTA ANDALUSÍ DE TANGER*
 - ORQUESTA FEMININA ANDALUSÍ DE TETOUAN*

*Totes dues ensembles han enregistrats discs amb el cantaor Juan Peña "El Lebrijano".

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Als anys setanta, a Argèlia, un grup de dones anomenades **cheikkas** componien cançons a partir de músiques tradicionals del país.

Els seus missatges eren **feministes** i reivindicatius dels drets de les dones, en un país on es marginava la seva condició. Aquestes dones cantaven amb valentia coses que es consideraven prohibides a les societats patriarcal. Són les mateixes característiques que trobem a Grècia amb la música *rembétiko*.

Aquest estil va ser el predecessor d'un nou corrent musical que ha esdevingut un dels fenòmens musicals més emblemàtics i de més importància internacional per al món àrab, el **rai**. Les *cheikkas* i el *rai* en general reivindiquen drets i llibertats i parlen de manera oberta de temes com el sexe, les drogues i l'alcohol.

Un dels fenòmens culturals del món àrab on la dona esdevé pionera, fou el moviment de les *cheikkas* (mestres) a principis del segle XX. Es tracta d'un dels primers grups clandestins de dones organitzades del món àrab que lluiten per obtenir un millor paper social.

Les *cheikkas* seran les primeres en defensar i donar suport a la minoritzada figura de la dona. El seu caràcter feminista serà molt problemàtic i provocatiu per les autoritats polítiques i religioses d'Algèria malgrat elles intentaven lluitar-hi des dues vessants.

D'una banda, ballaven i cantaven en les festes populars, com ara en casaments o circumcisions, de manera políticament i moralment correcta, tot cantant a l'entorn de la religió o l'amor. De l'altra, les *cheikkas* ballaven i cantaven clandestinament les greus problemàtiques socials que vivien Aixà com cantaven als vicis de la vida en tavernes i mercats.

Els problemes començaren a accentuar-se per les *cheikkas* quan augmentà el seu nombre, fenomen que portarà –en gran part– al naixement del *rai*.

CONTINGUTS

Musicals

Músiques de dones: les *Cheikkas*.
La música *rai*.

Interculturals

La lluita pels drets de les dones en l'art i la cultura.

* **NOTA:** Per un error en l'edició del CD joc, la ciutat d'Orà apareix amb la denominació francesa Oran.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Als anys setanta, a Argèlia, un grup de dones anomenades *cheikkas* componien cançons a partir de músiques tradicionals del país. Els seus missatges eren feministes i reivindicatius dels drets de les dones, en un país on es marginava la seva condició. Aquestes dones cantaven amb valentia coses que es consideraven prohibides a les societats patriarcales. Són les mateixes característiques que trobem a Grècia amb la música *rembétiko*.

Aquest estil va ser el predecessor d'un nou corrent musical que ha esdevingut un dels fenòmens musicals més emblemàtics i de més importància internacional per al món àrab, el *Rai*. Les *cheikkas* i el *rai* en general reivindiquen drets i llibertats i parlen de manera oberta de temes com el sexe, les drogues i l'alcohol.

Pregunta

Penses que estils musicals com el *rai*, el *flamenco* i el *rap* poden tenir alguna cosa en comú?

Respostes proposades

- A. Són estils musicals diferents i no tenen res a veure entre ells.
- B. Molts dels temes que s'interpreten tracten problemàtiques socials.
- C. El *rai* i el *rap* sí que són estils musicals semblants, però no el *flamenc*.

Resposta correcta

B: Els tres estils, tot i que sonen diferent, tenen en comú a les lletres molts temes que parlen de problemes socials.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Fragment d'un concert a Barcelona de Cheb Mami.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Khaled.

Instrument obtingut: *Bendir*.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Elaborar un reportatge sobre Cheb Samir i el seu grup. Un jove músic magribí que va arribar a Barcelona el 1992 atret pels Jocs Olímpics. Fer després una exposició oral acompanyada d'una sessió d'audició o també un *Power Point* amb imatges, textos i música.

Un treball semblant es pot fer amb Cheikha Rimitti sobre temes relacionats amb els drets de les dones.

Activitat 2

Analitzar tres lletres de cançons: l'una de *rai*, l'altra de flamenco i la tercera de *rap*.

A continuació, fer un llistat de totes les problemàtiques socials que es critiquen.

Finalment, convidar l'alumnat que escrigui la lletra d'una cançó que critiqui allò que no els agrada de la societat on viuen.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Cheika Rimitti era una de les figures més representatives del *rai*. Va néixer a Argèlia a la petita ciutat de Relizane, a Orà, el 1923 i morí l'any 2006. Es va quedar òrfena i molt aviat va formar part com a ballarina d'un grup de *cheikkas* que actuaven als carrers d'Orà.

Va començar a cantar amb veu ronca i sensual sobre l'amor i la duresa de la vida de l'Argèlia pobre. Va recollir la tradició de les *Meddahs*, que cantaven en reunions privades, per fer-ho en públic i amb finalitat comercial, trencant protocols atès que les seves lletres versaven sobre l'amor físic i la sensualitat. La seva fama va anar creixent i el 1936 va enregistrar el seu primer disc.

Les crítiques li van venir dels musulmans ortodoxos, de la colònia francesa i posteriorment del govern independent marxista argelí. En la dècada del noranta la seva figura torna a ser revalorada.

El **rai** va sorgir a l'oest d'Argèlia, principalment a Orà en el marc de les classes treballadores. Els seus fonaments rauen en la poesia amorosa àrab i en la música tradicional beduina. *rai* vol dir opinió, punt de vista. És una manifestació d'individualitat, de llibertat, de desig de diversió, de rebel·lia.

A través d'aquesta música s'expressen, situacions de tristesa, de marginació, reivindicacions relacionades amb el sexe, l'alcohol, les drogues.

Una queixa a les pròpies desgràcies, però també esperança, aspiracions juvenil. El *rai* té els orígens en les cantants femenines *Meddahs*, que cantaven en casaments o per a altres dones en reunions privades i de les **Cheikkas** que amb una lírica més irreverent actuaven en cafès i tavernes. El gènere comença a ser popular sobre el 1960 on s'introdueixen instruments occidentals com la trompeta o el violí, que el fan més ballable. Els intèrprets masculins reben el nom de *cheikhs*.

Artistes com Cheikha Remitti, Cheb Khaled o Cheb Mami obtenen grans èxits d'abast internacional. Encara que la majoria del seu intèrprets siguin argelins, el *rai* ha traspassat fronteres i han sorgit cantants de qualitat d'altres nacionalitats. A Espanya, el grup Cheb Samir ha editat un dels primers discs de *rai*.

Cheb Khaled va néixer a Sidi El Houari (Algèria) el 1960. Considerat el Rei del Rai, als 14 anys va enregistrar la seva primera producció musical amb un magnetòfon de dues pistes (Trig El Lici), que va tenir bona acollida de públic però no suficient com per poder viure de la música. Aquest primer disc on parlava de relacions amoroses passatgeres va aixecar força polèmica per la novetat i el contingut.

Els musulmans ortodoxes el van catalogar de llibertinatge. S'instal·la a París. El seu primer àlbum europeu, Kutche, és una mescla de jazz i pop. El tema Didi produït a Los Angeles li atorga un públic universal. En el àlbum *Sahra*, la música rai es fusiona amb el reggae, el funk, el flamenco, el rap, el calypso i melodies d'Europa de l'Est.

Faudel Belloua nascut al barri parisenc de Mantes-La-Jolie l'any 1978 és considerat el príncep del rai. Fill d'algerians, però nascut a França, no ha perdut les influències musicals rebudes a casa i triomfa cantant rai al país que el va veure néixer. Amb tot, el cantant que despunta actualment és Abdelhafid Douzi, nascut a Algèria l'any 1987. És el benjamí del rai.

RECURSOS

- DISCOGRAFIA:
 - CHAIKHAS:
 - Cheikha Rimitti, Chaikha Fadela
 - Jove cantautora algeriana: Souad Massi "Mesk Elili" (Universal)
 - RAI:
 - Khaled "1,2,3 Soleils. Rachid Taha, Cheb Faudel" (Barclay)
 - Faudel.
 - Cheb Hasni "Lover's Rai" (Rounder). Aquest cantant va ser assassinat per integristes
 - Cheb Mami "Let Me Rai" (Virgin)
 - Cheb Samir.
 - Douzi.
 - Cantants Berbers: Lounès Matoub.
- WEBS:
 - Directori de grups de Música del Magrib (tots els estils): <http://www.maghreb-muziek.startkabel.nl/>
- BIBLIOGRAFIA:
 - Varela, Núria. *Feminismo para principiantes*, Ediciones B. Barcelona.
- FILMOGRAFIA:
 - *Memoria del Rai (Memory of Rai)* de Djamel Kelfaoui i Michel Vuillermet, 2001.

23. TÀNGER

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Al Marroc, es toca encara la **música andalusí**. Aquest estil musical nascut al segle VIII a l'Al-Andalus, en una època d'esplendor musical, segueix sent important al país i és interpretada per moltes *ensembles*.

També trobem la música andalusí a Algèria, Tunísia i a l'Estat espanyol actual. És la **música culta** del Magrib. Dins hi trobem un tipus de composició anomenada *nuba*, que és una recopilació de petites danses o cançons que es toquen una darrera l'altra i són interpretades per una orquestra. Vindria a ser el mateix que les suites a la música clàssica europea.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

La **música andalusí** és una música culta, creada i interpretada des de fa segles. Molt valorada principalment al nord del Marroc, atès el lligam i la identificació que encara existeix respecte a l'antiga cultura que es va desenvolupar a la Península Ibèrica (sobretot des dels segles X al XV) Al-Andalus. També té acceptació en altres punts del nord d'Àfrica com poden ser Algèria, Tunísia i Líbia. És una música de tradició oral (els mestres la transmeten als deixebles), que pot ser sacra o profana en funció del seu contingut. Pel seu caràcter culte inicialment s'associava a les èlits de poder, si bé després ha estat emprada per confraries, en cerimònies religioses, etc. Existeixen diferents escoles diferenciades principalment per la interpretació. La música andalusí ha rebut també influències d'altres gèneres i estils, com per exemple de la música popular *chaâbi*.

En aquesta música àraboandalusa sobresurt la **nuba**, que vindria a ser semblant a una suite renaixentista europea. La *nuba* però, té un contingut poètic i està basada en diferents melodies que es repeteixen. Entre els instruments més típics hi trobem el *rebab* (violí) o el *oud* (l'aüt). En canvi, la **suite renaixentista** està composta per diferents danses i no poemes com succeeix en la *nuba*. L'Orquestra Andalusí de Tetouan, que en el seu dia va col·laborar amb els valencians All Tall, és una de les formacions claus d'aquest estil musical.

La **música culta** es diferencia del folklore perquè ha estat creada expressament per algú. Moltes cultures han elaborat música culta. Un exemple el proporciona la música àrab, entre les tradicions cultes de la qual destaquen la *nuba* araboandalusa, el *maqam* iraquetà o les *moaxajas* d'Alep, l'origen de les quals sol situar-se en la música de la cort dels abàsides (sobre el segle VIII). En la cultura occidental es coneix normalment l'autoria de les obres musicals des del segle IX fins a l'actualitat, primer segle en que es fa música escrita a Europa, lògicament només en ambients monàstics. La música culta també rep el nom de clàssica, que es dona a qualsevol obra que per les seves característiques i aportacions es manté al llarg de diferents èpoques, així es parla també de jazz clàssic, de rock clàssic o del pop clàssic de Samira Saïd.

CONTINGUTS

Musicals

Música andalusí i música clàssica
Nuba / Suites

Interculturals

La música culta arreu.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Al Marroc es toca encara la música andalusí.

Aquest estil musical nascut al segle VIII a l'Al-Andalus, en una època d'esplendor musical, segueix sent important al país i és interpretada per moltes ensembles.

També trobem la música andalusí a Algèria, Tunísia i a l'Estat espanyol actual. És la música culta del Magrib.

Dins hi trobem un tipus de composició anomenada nuba, que és una recopilació de petites danses o cançons que es toquen una darrera l'altra i són interpretades per una orquestra. Vindria a ser el mateix que les suites a la música clàssica europea.

Pregunta

Creus que la música culta és un tipus de música que només es fa a Europa?

Respostes proposades

- A. Sí, la música culta és la de compositors com Mozart i Beethoven.
- B. Sí, perquè als països àrabs no tenen orquestres com les europees per poder-la interpretar.
- C. No, la música culta no és exclusiva d'Europa, la podem trobar a qualsevol país del món on s'hagi creat.

Resposta correcta

C: La música culta existeix a molts països del món que no són europeus perquè quasi totes les cultures, segons les seves tradicions, tenen la seva pròpia música culta.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Concert de l'Orquestra Maqamat a Jerusalem.

Àudio de la introducció: Interpretat per Al-Son.

Instrument obtingut: Darbouka.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Escriure de forma resumida la biografia d'algun músic que estigui considerat un clàssic en el seu gènere.

Activitat 2

Aquesta activitat ens servirà per treballar un clàssic de la música popular al Marroc. Convideu l'alumnat a descobrir la trajectòria de la cantant Samira Saïd. Nascuda al Marroc, ha viscut molts anys a Egipte on va anar occidentalitzant la seva imatge. Actualment, la seva música pot considerar-se de l'estil pop occidental, amb molts poques sonoritats i estructures que ens recorden el seu origen.

Debateu a classe per què creieu que Samira Saïd ha anat canviant el seu discurs musical?

La finalitat de l'activitat no és la de descobrir la resposta correcta, sinó reflexionar a l'entorn de la identitat d'un músic.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

La música *chaâbi* és de caràcter popular i deriva de la tradició araboandalusí.

Se sol escoltar en casaments i cafès del Marroc. Sobre la dècada del setanta, moltes formacions substitueixen els instruments tradicionals per guitarres elèctriques i posteriorment afegeixen sintetitzadors, bateria, etc.

Dins d'aquest estil destaca el grup Nass el Ghiwan, que va sorgir els anys setanta. Les seves lletres expressen reivindicacions sociopolítiques.

RECURSOS

- DISCOGRAFIA:
- PER GRAVACIONS DE NUBAS:
 - Orquestres de Tetouan i de Tànger.
 - Orquestra Arábigo Andaluza de Fez.
- MÚSICA ANDALUSÍ:
 - Atrium Musicae Madrid.
 - Al-Son.
 - *Vegeu gravacions del Segell Pneuma (Col·lecció Al-Andalus)
- HIP HOP:
 - Apocalypse.
 - Klamsilm.
 - Salim.
 - El mataroní Shakib Daoudi (*Sólo raza natural*).

- POP:
 - Samira Said.
 - Wael Jassar.

- TRADICIONAL:
 - Amina Alaoui.
 - Iness Mèzel (Berebers).
 - Houria Aïchi.

- GNAWA/JAZZ:
 - Nash Marraquesh.
 - *El grup s'ha fusionat amb músics de jazz catalans en la formació: CONNEXIÓ ARGAN.

- BIBLIOGRAFIA:
 - Poché, Christian. *La Música Àrabigo-Andaluz, Akal-Músicas del mundo*, Madrid 1997. (amb CD).
 - *La Música Àrab a la Mediterrània* (Editat per Josefina Roma), Ed. Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona 2005. (Article sobre la Nuba)

- WEBS:
 - Dima Rap Casablanca Underground, el podem trobar a:
<http://gigafest.multimania.com/somnaire.htm>

 - SOBRE SAMIRA SAÏD:
 - <http://www.angelfire.com/or/samirasaid/menu.html> (En anglès)
 - <http://samirasaheed.cjb.net/> (En àrab, anglès i francès)
 - <http://www.samirasaheed.tk/> (En àrab)
 - <http://www.xtec.cat/sgfp/llicencies/200203/memories/mgrau/Web/arxius/GUIA%20CS%20MARROC.pdf> (Treball de Montserrat Grau I Sanchís).

24. CADIS

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

El **flamenc** és l'estil musical més significatiu i reconegut internacionalment d'Andalusia.

Està molt arrelat en el sentiment i en la vida quotidiana del **poble gitano** que ha donat grans *cantaores* i instrumentistes de guitarra. El *flamenc* té unes variants anomenades *palos* (*les seguidillas, bulerías, alegrías*).

Cap d'aquests *palos* s'accentua com la música tradicional europea, al primer i tercer temps. En els *palos* flamencs, l'accent sempre és al segon i al quart temps, com succeeix en les composicions àrabs.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Les teories sobre l'**origen del flamenc** són diverses. Tant disperses són les que fan referència a l'etimologia de la paraula: els mots àrabs *felag* (camperol) i *mengu* (fugitiu), les aus que tenen aquest nom, etc. Com les que parlen de l'origen de la música, tot trobant relacions amb músiques índies, àrabs, jueves o gregues. Sembla que la confluència de diferents arrels musicològiques és indiscutible però també el fet d'Andalusia. Els *palos* flamencs s'accentuen com les composicions àrabs. El *cante andalús* segurament que va trobar el germen en el context araboandalusí i en relació amb el poble gitano. Hi ha gitanos a tot el món, però el flamenco només sorgeix a Andalusia.

Els termes i la **relació nord-sud** fa temps que no tenen un sentit geogràfic sinó polític-econòmic o socio-econòmic. El nord és "ric" i el sud és "pobre". Dins de la denominació de sud econòmic s'inclouen, aquelles zones i contextos que tradicionalment s'han considerat el Tercer Món, però, d'uns anys cap aquí, també els països ubicats a l'Europa de l'est, així com les bosses de pobresa i marginació dels països nord o rics, és a dir, l'anomenat 4t Món.

Les causes que han portat a un territori generalment posseïdor de riqueses naturals a una situació de sud són complexes i teixides per fets històrics i actuals. Hem de considerar les imposicions econòmiques i les situacions de dominació que al llarg d'esdeveniments com la conquesta americana, l'imperialisme colonial, la guerra freda o la globalització neoliberal de l'actualitat han fet imperar els interessos del capital per sobre del ben estar i el desenvolupament econòmic de la majoria de les persones.

La desigualtat mundial fa que el 10% dels països més rics del món controlin més del 70% de les riqueses i que unes quantes multinacionals tinguin uns ingressos anuals que superen el PIB de la meitat de països del món.

CONTINGUTS

Musicals

El flamenc

Interculturals

Relacions nord sud

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

El flamenc és l'estil musical més significatiu i reconegut internacionalment d'Andalusia.

Està molt arrelat en el sentiment i en la vida quotidiana del poble gitano que ha donat grans *cantaores* i instrumentistes de guitarra.

El flamenc té unes variants anomenades *palos* (les *seguidillas*, *bulerías*, *alegrías*). Cap d'aquests *palos* s'accentua com la música tradicional europea, al primer i tercer temps. En els *palos* flamencs, l'accent sempre és al segon i al quart temps, com succeeix en les composicions àrabs.

Pregunta

Fixa't en el vídeo i mira què diu la lletra de la cançó que canta Juan Peña "El Lebrijano", *cantaor* de flamenc que va fusionar aquest estil amb la música àrab. Quina penses que és la temàtica de la lletra?

Respostes proposades

- A. El tema principal és la crítica contra els mals de la societat amb el sentiment més pur.
- B. És una cançó d'amor, pausada i plena d'esperança.
- C. És una cançó molt nostàlgica que parla de la relació existent entre la cultura flamenca i la del nord d'Àfrica.

Resposta correcta

C: És una cançó molt nostàlgica que parla de la relació existent entre la cultura flamenca i la del nord d'Àfrica.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Juan Peña "El Lebrijano" interpreta el tema *Coje la onda*.

Àudio de la introducció: Camarón de la Isla i Paco de Lucía interpreten el tema *Gitana*.

Instrument obtingut: Guitarra espanyola/clàssica.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Audició i especial atenció a les lletres. Analitzant les temàtiques. Trobar punts comuns en les lletres dels següents músics: El Lebrijano - Niña Pastori - Amàlia Rodríguez

Activitat 2

Convideu l'alumnat a escoltar diverses audicions de flamenco que siguin de diferent tipologia (*palos*) així com de diversos intèrprets. Acompanyeu amb palmes els accents forts de cada una de les cançons i descobriu de quin *palo* és cadascuna i quins són els intèrprets.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

El **flamenc**, com a art que està viu, ha anat evolucionant des dels seus orígens. En el segle XV es recolzava només amb la veu, en zones gitanes de Triana, Cadis i Jerez de la Frontera.

Al segle XVIII, s'afegeix la guitarra i entre el segle XIX i XX el ball. Els canvis s'ha anat succeïnt al llarg de més de 150 anys. S'han introduït nous instruments: el *cajón*, d'origen peruà, el baix elèctric, el saxo, la flauta, així com d'altres instruments de percussió. Els darrers trenta anys impliquen mestissatge i rep influències del Jazz, el Blues i el Pop, així com també de músiques africanes i caribenyes.

Actualment, ja no només es fa flamenc a Andalusia, sinó també en altres territoris com pot ser l'Hospitalet o Barcelona de la mà de músics catalans que tenen avantpassats andalusos.

Sobre les **relacions nord sud**, en les diverses reunions internacionals més recents el líders polítics continuen fent plantejaments per resoldre un tema urgent com és el de la pobresa, sense arribar mai a fer efectius els acords del 1974, on la comunitat internacional es comprometia a destinar el 0,7% del PIB de tots els països a l'ajuda al desenvolupament.

Els pressupostos militars d'alguns països continuen absorbint bona part del pressupost econòmic, mentre l'organització econòmica imperant es basa en l'acumulació de riqueses per sobre de tot i les polítiques sobre el sud en matèria de desenvolupament comercial, migratori, etc. es caracteritzen per la seva feblesa a l'hora de possibilitar solucions a curt i llarg termini.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Música del segell Nuevos Medios
 - Programa de Radio 3 Radio Nacional de España, Duendendo
 - Secció fixa de *Flamenco* de la revista *Worldmusic*
 - Alguns artistes de Flamenco que s'han fusionat amb músiques de la Mediterrània són:
 - Pedro Aledo y Abded Azrié "Suerte"

- El Lebrijano y la Orquesta Andalusi de Tánger “Encuentros” (Ariola)
- Orquesta Femenina Andalusi de Tetouan.
- Enrique Morente i Veus Búlgares a l'àlbum “Lorca”

- Grans noms del flamenc i de la seva renovació són:
 - Camarón de la Isla (cant)
 - Carmen Linares (cant)
 - Remedios Amaya (cat)
 - Paco de Lucía (guitarra)
 - Lole y Manuel (cant i guitarra)
 - Niña Pastori
 - Diego El Cigala
 - Estrella Morente
 - Miquel Poveda
 - Ginesa Ortega
 - Falete
 - Maite Martín
 - Enrique Morente
 - Tomatito.

- Amalia Rodrigues i Dulce Pontes (cantants de *fado*)

- WEBS:
 - <http://www.tristeyazul.com/>
 - <http://members.tripod.com/~valme/index.htm>
 - <http://perso.wanadoo.es/siguiriya/solearec.htm>
 - <http://www.tvcatalunya.com/elmeuavi/2003/1eratemporada/amaya/capitulo.htm>
 - Existeix un recurs digital multimèdia i interactiu de folklore i flamenc destinat als estudiants promogut pel Centro Nacional de Información y Comunicación Educativa (CNICE), Ministeri d'Educació i Ciència. Podeu trobar-lo a www.cnice.mec.es
 - El Taller de Músics de Barcelona organitza durant l'any diversos cursos i activitats a l'entorn del flamenc.

25. TOLEDO

DESCRIPCIÓ DE LA PARADA

Durant l'època medieval, Toledo fou la capital de Castella i nucli del poder polític, econòmic i social. Conseqüentment, a la ciutat hi vivien persones estudioses, professionals i religioses de les tres cultures que conviuen en aquells segles a l'actual Espanya: **la cristiana, la jueva i la islàmica**.

Aquesta **convivència** perdurà fins que, l'any 1492, un edicte dels Reis Catòlics va expulsar el poble jueu de les terres del seu regne i aquests es dispersaren per diversos països de la Mediterrània.

La mateixa sort van córrer els musulmans i les musulmanes de l'imperi pocs anys després, l'any 1496.

Entre els aspectes que aporta la parada destaquen els següents:

Música de les tres cultures: L'etiqueta "Música de les tres cultures" és un constructe creat per etiquetar la música composta pels musulmans, jueus i cristians que habitaven a la Península Ibèrica durant els segles XI i XII, època d'esplendor pel que fa a la seva convivència.

Tenim com a grans exemples estilístics la música dels jueus sefardites (música sefardita) i la música dels musulmans residents a la península (música andalusí).

Aquest constructe també s'utilitza per divulgar concerts de repertori basat majoritàriament en música sefardita i andalusí, i en festivals (Toledo, Múrcia) on hi participen intèrprets provinents d'aquestes tres cultures.

Alguns estudiosos defensen que aquest constructe hauria de canviar-se pel terme "Música de les tres religions".

CONTINGUTS

Musicals

Música de les tres cultures.

Interculturals

La relació entre les tres cultures: cristiana, jueva i musulmana.

ACTIVITAT DEL CD ROM

Introducció

Durant l'època medieval, Toledo fou la capital de Castella i nucli del poder polític, econòmic i social. Conseqüentment, a la ciutat hi vivien persones estudioses, professionals i religioses de les tres cultures que convivia en aquells segles a l'actual Espanya: la cristiana, la jueva i la islàmica.

Aquesta convivència perdurà fins que, l'any 1492, un edicte dels Reis Catòlics va expulsar el poble jueu de les terres del seu regne i aquests es dispersaren per diversos països de la Mediterrània. La mateixa sort van córrer els musulmans i les musulmanes de l'imperi pocs anys després, l'any 1496.

Pregunta

Fixa't en aquest vídeo on la cantant Rosa Zaragoza canta una cançó sefardita acompanyada de músics de religió cristiana, islàmica i jueva.

Creus que, com mostra aquesta formació musical, actualment poden conviure les tres cultures a la Mediterrània?

Respostes proposades

- A. Sí, perquè si teòricament es va aconseguir en temps passats podem donar el nostre vistiplau.
- B. No perquè les persones jueves i les musulmanes s'odien i les cristianes estarien sovint entre l'espasa i la paret.
- C. Sí, només cal un esforç d'integració per part de totes i tots.

Resposta correcta

C: La convivència cultural i la interculturalitat és una opció per a la riquesa de les cultures. És només a través del respecte de les altres cultures, la influència mútua i la comprensió entre elles, que es pot aconseguir una convivència cultural exemplar basada en el respecte dels drets humans.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Rosa Zaragoza interpretant el tema sefardita "La Onza de la Gracia".

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Al-Son.

Instrument obtingut: Llaüt.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Activitat 1

Visita virtual a Toledo. Buscar fotografies i informació per promocionar un viatge a la ciutat de Toledo i trobar restes de les tres cultures com, per exemple, sobre la sinagoga del Tránsito, la mesquita del Cristo de la Luz, la Catedral).

Activitat 2

Elaborar, a tall de simulació, una possible entrevista a dues persones joves, una noia i un noi, que pertanyen a dues cultures diferents on es demana el seu parer sobre el tema de la convivència intercultural. Intentar fer aquestes entrevistes.

Activitat 3 (final)

Com que ja som en la darrera parada del nostre viatge, es proposarà a l'alumnat fer un debat a classe a l'entorn del constructe música de la Mediterrània, a partir de tots els elements, conceptes i descobertes que han fet durant tot el seu trajecte per la Mediterrània.

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

Còrdova, la capital de **Al-Andalus**, sobre l'any 1000, era la segona ciutat més gran d'Europa, després de Constantinopla. En els seus centres d'estudi hi havia els millors geògrafs, astrònoms, matemàtics i físics de l'època. En medicina es va traduir al llatí un resum dels coneixements mèdics més avançats que va revolucionar Europa.

La ciutat de Còrdova també es va convertir en un centre intel·lectual jueu. Un dels seus representants, Ibn Gabirol, escrivia freqüentment en àrab. Maimònides, un savi jueu molt reconegut per les seves aportacions en el camp de la filosofia i la medicina, va néixer a Còrdova. Maimònides, Isaac El Cec, va escriure una important *càbala*.

Posteriorment, en època ja de dominació cristiana (regnat d'Alfons X) es fan traduccions de tractats d'astronomia, física, alquímia, matemàtica, així com de contes orientals, d'un llibre sobre escacs, etc. En aquesta època les traduccions es fan principalment al castellà.

El rei Alfons X es va envoltar de savis musulmans i jueus, d'erudits i trobadors que van posar els fonaments per al posterior desenvolupament intel·lectual europeu.

RECURSOS

- **DISCOGRAFIA:**
 - Sobre el concepte de les tres cultures:
 - Segell Pneuma i Eduardo Paniagua. (Concretament la selecció “Tres Culturas”)
 - Audició de música de les tres cultures:
 - Habib Guerroumi.
 - Al Son.
 - Rosa Zaragoza.
 - Atrum Musicae Madrid.
 - Luis Delgado.
 - Trio Sefarad.
 - Speculum.
 - Arbolera.
 - Aman Aman.
 - **BIBLIOGRAFIA:**
 - Colectivo Amani (2002) *Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos*, Madrid: Editorial Popular.
 - **WEBS:**
 - Es pot trobar informació online de molts dels termes, conceptes i noms de persones o instruments que apareixen citats en cadascuna de les fitxes.
 - **MUSEOLOGIA:**
 - Museo de la música de Urueña. www.luisdelgado.net
-

5. Materials complementaris

5.1. CONTINGUT DELS VÍDEOS DEL CD

5.2. DOSSIER DEL TALLER DE RÀDIO

5.3. GLOSSARI D'AMPLIACIÓ DE TERMES

5.4. DESCRIPCIÓ DEL QUADERN DE L'ALUMNAT

MODEL DEL QUADERN DE L'ALUMNAT

5.1. CONTINGUT DELS VIDEOS DEL CD

1. Aquí veiem el grup català Vradiaki interpretant música grega d'estil rebétiko al Centre Artesà Tradicionàrius de Barcelona. L'instrument de corda és el bouzouki.

2. Aquí veiem el grup de polifonies de tipus nasal i de temàtica religiosa, Il Cantori di Irgoli, actuant al Centre Artesà Tradicionàrius de Barcelona.

3 Aquí veiem la cantant catalana, Rosa Zaragoza cantant una cançó de noces jueva sefardita en castellà conjuntament amb un cantant del Magrib a l'Orfeó Gracienc de Barcelona. Una nena balla dansa del ventre i la instrumentació és la típica d'un ensemble oriental (violí àrab i *darbuka*, *bendir* i guitarra).

4. Aquí veiem el grup català, Orkestina, interpretant música dels Balcans i dels gitanos de l'est al Festival de la Mediterrània de Manresa a Barcelona. Els músics són catalans, britànics o provenen de l'Europa de l'est. Els instruments de corda són la *gadulka*, el violí occidental i el contrabaix, i els de vent (aeròfons) són el clarinet i l'acordió.

5. Aquí veiem un grup valencià, l'Ham de Foc, interpretant unes danses búlgares en estil molt lliure a L'Espai de Barcelona. Els instruments de corda són la viola de roda i la mandolina, els de percussió (membranòfons) són el *davul*, la pandereta i el tambó grec i els aeròfons són el clarinet de canya, la flauta de canya, la dolçaina i la *zokra*.

6. Aquí veiem un grup musical creat a Catalunya de músics amb diversos orígens (de Grècia, de l'Iran i de l'Estat Espanyol) tocant una peça de música turca a l'Ateneu Barcelonès de Barcelona. Els instruments de corda són un oud i un violí àrab i l'instrument de percussió (membranofon) és el bendir.

7. Aquí veiem el cantant valencià, Miquel Gil, interpretant en català una cançó d'amor d'un poeta andalusí de València. Després un cantant marroquí la canta en àrab. Els instruments de corda que veiem són el llaüt, el rebab, el violí àrab, la guitarra i la gadulka, i els de percussió (membranofons) són els cròtals i la pandereta. Van actuar al Festival de la Mediterrània de Manresa.

8. Aquí veiem un cantant de Catalunya originari del Marroc, Abdeljalil Kodsí, que canta el tradicional Cant dels Ocells de Pau Casals en llengua àrab i en estil oriental, amb el cor català de l'Orfeó Gracienc de Barcelona.

9. Aquí veiem un ballari turc dels Dervixos de Konya, ballant una dansa circular de tipus místic a un festival de músiques mediterrànies organitzat al Teatre-Auditori de Sant Cugat del Vallès, Barcelona.

10. Aquí veiem un cant de treball de València en català. És cantat per un cantant valencià, Miquel Gil, una cantant grega, Savina Yanatou i un cantant marroquí, al Festival de la Mediterrània de Manresa a Barcelona. Els instruments de corda són el rebab i el violí àrab, els de percussió són panderetes, tambor, tambores i davul i els aeròfons són el nei, la dolçaina i l'acordiò.

11. Aquí veiem el mestissatge d'un cantant de flamenc, El Labrijano, amb un grup de música andalusí del Marroc, "Orquesta Femenina Andalusí de Tetuan" al Festival de Mostoles. Els instruments de corda són guitarres flamenques i els instruments de percussió (membranofons) són el darbuka i el cajón.

12. Aquí veiem un ensemble de dones del Marroc, l'"Orquesta Femenina Andalusí de Tetouan" al Festival de Móstoles tocant música andalusí. Els instruments de corda són el oud (llaüt àrab) i el violí àrab, i els de percussió (membranòfons) són el *darbuka*, el bendir i la pandereta.

13. Aquí veiem un exemple de música gitana a Catalunya amb el cantant Peret acompanyat del grup Los Manolos interpretant una rumba catalana a la cerimònia de clausura dels Jocs Olímpics de Barcelona. Imatges cedides per Rodasons, Televisió de Catalunya.

14. Aquí veiem el cantant de Catalunya originari del Marroc, Cheb Samir, cantant una canço de música *rai*. Imatges cedides per Rodasons, Televisió de Catalunya.

15. En aquest vídeo veiem una ballada de sardanes en un concurs de colles a Mataró, acompanyada per una cobla sardanista. És per tant un exemple de ball circular.

16. Fragment d'un concert de l'Orchestre Nationale de Barbès. Imatges cedides pel programa Rodasons de Televisió de Catalunya.

17. En aquest vídeo podem veure exemples de música gitana i de l'est: la brass-band gitana de Rumania Fanfàrria Rodopis, i a continuació la Gipsy Brass Band amb Goran Bregovic, en un concert a l'Auditori de Barcelona. Imatges cedides pel programa Rodasons de Televisió de Catalunya.

18. Exemple d'orquestra clàssica àrab, es tracta d'un concert a Palestina de l'Orquestra Maqamat.

19. Aquí veiem dos exemples de danses de la Mediterrània comparables: una de la Mediterrània Est, a Palestina a la Universitat de Betlem i una de la Mediterrània Oest, a Catalunya al Teatre-Auditori de Sant Cugat del Vallès.

20. Aquí veiem un exemple de monòdia: el cantant català Ramon Manent cantant una cançó de treball agrícola al poble de Folgueroles, Barcelona.

21. Aquí veiem un exemple de polifonia: el Cor de l'Aula a Barcelona canta sota la direcció de Ramon Manent.

22. El vídeo ens mostra un grup popular de Nabulus dansant un dubka palestí. Exemple de dansa a l'est de la Mediterrània.

23. Fragment d'un concert de la cantant Oum Kaltzoum, representant clau del moviment ughniya.

24. Aquí veiem el grup de Catalunya Tikun, interpreta música de l'est jueva asquenaites (també dita klezmer), tocant una dansa de l'est klezmer i gitana, al Centre Artesà Tradicionari de Barcelona. Els instruments de corda són el contrabaix, els de percussió (membranòfons) són la bateria i els de vent (aeròfons) són el clarinet, la trompeta i l'acordió.

25. Muntatge de vídeo que mostra l'experiència, de l'alumnat de l'IES Joan Fuster de Barcelona, de la realització del Taller de Ràdio proposat.

26. Àudio del programa de ràdio realitzat per l'alumnat de l'IES Joan Fuster de Barcelona.

(Per veure aquests vídeos cal disposar de l'aplicació *Windows Media*,
o un programari similar que permeti visualitzar arxius en format
Windows Media Video)

Taller de ràdio

Músiques de la Mediterrània

La intenció d'aquest taller és que l'alumnat creï un programa monogràfic d'una durada propera als 15 minuts, sobre un tema concret o que faci una proposta musical que tingui a veure amb les músiques de la Mediterrània com a factor d'interculturalitat.

El nivell educatiu òptim a qui es dirigeix la proposta és el de secundària, però pot ser adaptada per al batxillerat i els darrers cursos de primària. El docent o l'equip directiu de l'escola o institut serà qui decidirà on s'aplicarà i la durada que tindrà, atès que pot ser desenvolupat com a crèdit variable, taller addicional, dins el contingut d'una matèria comuna, eix transversal, crèdit de síntesi, etc.

En tots els casos el taller està concebut com una col·laboració a tres bandes: els agents del centre educatiu que estan implicats en la seva realització, Mapasonor i Teleduca. Educació i Comunicació. Per portar a terme el projecte és necessària una formació específica breu.

Objectius específics

1. Fomentar l'educació intercultural a través de la cultura musical.
2. Apropar el coneixement de les músiques de la Mediterrània i de la música com a transmissora de valors solidaris i interculturals.
3. Promoure l'ús dels instruments de comunicació com a transmissors de valors solidaris.

Objectiu general

Fomentar els valors positius de la interculturalitat amb metodologies educatives i comunicatives.

Objectius (de continguts i coneixements en mitjans de comunicació)

1. Aprendre uns coneixements bàsics de llenguatge radiofònic.
2. Aprendre a fer un guió radiofònic.
3. Tenir coneixements de les tècniques bàsiques de gravació i muntatge d'àudio.
4. A partir d'haver participat en un procés de producció, disposar de més elements per poder entendre la construcció d'un mitjà de comunicació (ràdio) i analitzar-ne els seus missatges.
5. Descobrir les possibilitats de creació que ofereix el mitjà radiofònic a través de la paraula, la música i el so.

Objectius procedimentals

1. Potenciar el treball i l'experimentació en equip.
2. Aprendre a produir un mitjà a partir de la mateixa pràctica (aprenent fent), participant i experimentant en totes les fases del procés, on tots podran desenvolupar les diferents tasques que implica la producció.

Procediments

A tall d'exemple, a continuació es detalla una sessió portada a terme en un institut d'educació secundària de Barcelona i, en concret en una aula UAC (Unitat d'Adaptació Curricular). Aquest taller es va realitzar durant el primer trimestre del curs 2005-2006 incloent els seus continguts dins les matèries comunes.

FASE I. Del tema al guió radiofònic

I. Músiques de la Mediterrània. Introducció “Oïdes mediterrànies”

Descripció	Durada	Responsable/ es de la sessió
Descobriment i comprensió de la riquesa cultural a través de les músiques. La interculturalitat com a fet natural. Com les músiques s'influeixen les unes a les altres. El mestissatge musical fruit de la interrelació al voltant de la Mediterrània.	2 hores	Mapasonor

Es tractava de desenvolupar una sessió de 2 hores per tal d'explicar el projecte a l'alumnat i iniciar-los en el contingut del CD interactiu d'una manera divertida i motivadora.

Ib. Músiques de la Mediterrània. Un recorregut pel joc.

Descripció	Durada	Responsable/ es de la sessió
Investigar el contingut del CD interactiu Descobriment i comprensió de la riquesa cultural a través de les músiques. La interculturalitat com a fet natural. Com les músiques s'influeixen les unes a les altres. El mestissatge musical fruit de la interrelació al voltant de la Mediterrània. <i>Durant aquest període el docent pot aprofitar per a treballar diferents continguts relacionats amb matèries del tipus Ciències Socials i Música</i>	La que consideri el/la docent	Professorat de l'IES

2. Creació dels grups i pluja d'idees.

Descripció	Durada	Responsable/es de la sessió
<p>Un cop fets els grups i com a punt de partida, es planteja una pluja d'idees basada en tot allò que l'alumnat haurà investigat a través del CD interactiu. Es tracta que per equips pensin possibles continguts i gèneres radiofònics els que els agradaria tractar. Seria interessant comptar, en el monogràfic, amb la màxima diversitat de gèneres possibles: entrevista, reportatge, informatiu, agenda cultural, etc. El fet de treballar per grups separats no implica que després no es pugui fer una exposició al gran grup de les diferents idees per tal de crear un programa radiofònic amb una estructura coherent.</p> <p>En el cas de trobar-se amb un grup classe d'uns 25/30 alumnes es proposa dividir-los per equips de treball d'un màxim de 7 o 8 alumnes cada un per tal que tots puguin participar de manera activa en la creació del programa radiofònic.</p>	1 hores	Mapasonor

Ens trobem davant un grup classe poc nombrós i, per tant, la creació de grups no va ser necessària i es va passar directament a la realització de la pluja d'idees. D'aquesta van sorgir diferents temes com la moda, els esports, els cantants, els viatges, els contes, entre altres.

3. Introducció al món de la ràdio.

Descripció	Durada	Responsable/es de la sessió
Petita introducció al món de la ràdio, el llenguatge radiofònic, els diversos gèneres i el programa monogràfic. El professorat comptarà amb unes fitxes de treball i un assessorament previ a l'inici del taller. Aquest assessorament es realitza el mateix dia de la coordinació.	2 hores	Mapasonor

Per tal de reforçar el treball del professorat sobre les nocions bàsiques del món de la ràdio es va planificar una visita a una ràdio de Barcelona. Així els nois i noies del taller van tenir l'oportunitat de viure en directe la realització d'un programa radiofònic i van comprendre els conceptes que havien estat treballant en l'aula.

4 . Elaboració del guió radiofònic: el treball en equip i el consens.

Descripció	Durada	Responsable/ es de la sessió
<p>A partir d'aquest moment, caldrà definir tant els continguts com l'estructura general del programa, amb el vistiplau de tots els grups. Per tant, ja es podrà distribuir la tasca de què s'encarrega cada un dels equips. L'alumnat de cada grup haurà de desenvolupar les fases de documentació, producció i guió respecte al seu apartat del programa, i es buscarà que un grup ho vagi coordinant tot. Aquests darrers seran els que s'ocuparan de la conducció del programa.</p> <p>Els equips han de recopilar tota la informació que necessitin per fer la seva part del monogràfic. Comentant-la amb els professors, han de començar a crear el seu petit espai, és a dir, a redactar els textos del seu espai, gravar les entrevistes que necessitin (en cas que necessitin), buscar i aconseguir els sons i les músiques, tot allò que creguin necessari.</p> <p>Un cop recollida la informació i els materials que necessiten, creats els textos radiofònics,... caldrà tornar a posar en comú i consensuar el guió general del monogràfic. Tota aquesta feina és la que faran a l'aula i de la qual se n'encarregarà els professor o professora.</p>	4 hores	Professorat IES
<p>Suport per part dels professionals de Teleduca sobre l'estructura i realització d'un guió i una escaleta de programa. Aquesta sessió es desenvolupa a l'aula amb la participació tant de l'alumnat com del docent implicat.</p>	2 hores	Professorat de l'IES i monitors/es de Teleduca

Els temes es van relacionar, després, amb diferents gèneres radiofònics.

Així doncs, els temes i gèneres que van quedar representats van ser: notícies sobre la moda en diferents països mediterranis, anuncis sobre Roma, Turquia, Cadis i Egipte, un reportatge sobre soldats israelians i un altre sobre un cantant, els esports, que van tractar sobre els dos jugadors de futbol més emblemàtics nascuts en ciutats mediterrànies, una radionovel·la i el conte de *El mercader de Venècia*.

Un cop consensuat el contingut, cada jove tenia la missió de buscar informació sobre un dels temes en concret per tal de poder-la posar en comú amb la resta de companys del grup.

Ara, el següent pas era buscar un ordre per tal de presentar tota la informació recollida.

Així doncs, l'equip de Teleduca va portar a terme una de les sessions en les quals es van donar diferents indicacions quant a l'ordre possible dels gèneres, la redacció del contingut perquè es convertís en un guió radiofònic, matisant, en la importància de la paraula i la descripció i en l'absència d'imatge, a l'hora de redactar.

FASE II. Descubrim el mitjà i fem ràdio!

5. Assaig general

Descripció	Durada	Responsable de la sessió
<p>Amb el guió del monogràfic més o menys lligat, comença la segona fase del taller. Es tracta que l'alumnat doni a conèixer el guió que han preparat als seus companys i també com funciona cada un dels apartats del programa. Aquesta sessió serveix per poder fer els darrers ajustaments i millores al guió abans de la jornada de realització i gravació als estudis, però també per tal que el mateix alumnat s'adoni què funciona i què no. A partir d'aquesta sessió, és bo que se'n prevegi almenys una altra per acabar de lligar tots els canvis que s'hagi decidit introduir al guió final.</p> <p>És important establir l'ordre del torn de paraula i en el que s'entrarà a l'estudi de gravació perquè el dia de la gravació no hi hagi confusions i es pugui desenvolupar una tasca d'una manera àgil.</p>	Entre 1 i 2 hores	Professorat de l'IES i monitors/es de Teleduca

És hora d'organitzar un assaig general a l'aula. Els joves redactors llegeixen en veu alta cadascuna de les parts del programa de ràdio, tenint en compte aspectes tals com l'entonació, la vocalització i la respiració.

Un cop finalitzat l'assaig, es va establir l'ordre a partir del qual anirien entrant a la cabina de gravació. Així, mentre uns estarien gravant, altres estarien en una sala contigua preparant-se per fer la gravació i els altres estarien ajudant el tècnic de so indicant les músiques i els torns que tenien apuntats en l'escaleta de programes.

6. Enregistrament. Treball en equip dins l'entorn.

Descripció	Durada	Responsable/es de la sessió
<p>Ha arribat l'hora que l'alumnat vagi als estudis de ràdio per tal de realitzar el programa en fals directe i gravar la feina feta. Es tracta d'una sessió de taller d'unes 2 hores en la qual es posa en pràctica el guió ara ja als estudis. És important comptar amb una persona de suport tècnic que estigui en la sala de control de ràdio i pugui, amb ajuda dels participants, fer la gravació.</p> <p>Per al bon funcionament d'aquesta sessió i optimitzar tant el temps com l'espai on es durà a terme la gravació, l'alumnat es distribuirà el temps total entre els grups de treball. Si en resulten tres, cada grup passarà consecutivament per l'estudi i disposarà 40 minuts per fer proves (aturant-se i rectificat les vegades que sigui necessari) i gravar el "fals directe" (tot el programa d'una tirada). En el cas que hi hagi quatre grups, cada grup disposarà de 30 minuts.</p> <p>A l'estudi i sota la coordinació dels monitors i monitores del taller, es fan uns assajos previs a la gravació amb la intenció que l'alumnat es familiaritzi amb els micròfons i perdin la por a parlar per la ràdio, al mateix temps que es vagin llimant els diversos aspectes de coordinació i treball en equip que implica un directe. Mentre els nois i noies que locuten es preparen i assagen davant de micro, a la resta (els encarregats de la part tècnica) se'ls ensenyarà a fer servir tant la taula de mescles com la resta de materials de ràdio.</p> <p>Els grups que no hagin entrat a l'estudi podran assajar el guió (treball aspectes de dicció, llenguatge, etc.), els que ja hi hagin passat podran practicar i jugar amb els materials del projecte <i>Oïdes mediterrànies</i> tot descobrint les seves possibilitats.</p> <p>Per aquesta sessió cal disposar de tres espais: l'estudi radiofònic, una sala amb ordinadors i una amb taula i cadires.</p>	Entre 1 i 2 hores	Professorat de l'IES i monitors/es de Teleduca

L'espai de gravació que es va aconseguir va ser el de la Cibernètica. No obstant, és un projecte on hi tenen cabuda les ràdios locals dels districtes o pobles.

Els nois i noies estaven molt atents en tot moment i van experimentar sensacions agradables tal i com manifestaven alguns d'ells en l'avaluació de l'experiència:

D: “me gustó mucho cuando estaba grabando, me sentía bien”

P: “me gustó lo de los sonidos (efectes sonors) y lo de grabar”

J: “me gustó ayudar al técnico. Cuando estaba frente al micro me sentía nervioso, pero luego empecé a cogerle confianza. Se aprenden muchas cosas”.

6b. Edició del programa de ràdio.

Descripció	Durada	Responsable/ es de la sessió
<p>Tot i que es pretén que es gravi tot seguit fent un “fals directe”, en finalitzar la gravació s’ha de dedicar un temps per fer l’acabat del programa i gravarlo en un Cd d’àudio. Així doncs, es necessitarà, un ordinador amb un projector que faciliti el seguiment per part de tot l’alumnat implicat.</p> <p>El programa d’edició d’àudio que es recomana fer servir és l’Audacity. És de programari lliure i el Departament d’Educació el té penjat en la seva pàgina web perquè es pugi descarregar (http://www.xtec.net; entrar en l’apartat atenció a l’usuari / informació tècnica / eines de suport) i, a més, ofereix a tots els docents l’ajuda i l’assessorament tècnic necessaris.</p>	3 hores	Monitors/es de Teleduca

7. “Com s’ha muntat?”. Audició i avaluació de l’experiència.

Descripció	Durada	Responsable/es de la sessió
<p>En el cas que l’alumnat no hagi dut a terme l’acabat del muntatge, es proposa una sessió en la qual podrà conèixer el procés de muntatge del programa i familiaritzar-se amb les eines bàsiques per utilitzar el programa d’edició d’àudio. Per a aquesta sessió serà necessari disposar d’una aula d’ordinadors amb el programa d’edició instal·lat.</p> <p>Es clourà el taller amb una audició col·lectiva de la producció final i una posada en comú del procés i el resultat de l’experiència. Tot seguit s’ompliran els qüestionaris de valoració.</p> <p>Com a element motivador, seria interessant fer difusió del programa a través de la ràdio local o de la xarxa d’internet (web de l’institut, de l’Ajuntament.).</p>	1’30 hores a 2 hores.	Professorat de l’IES i Monitors/es de Teleduca

Per manca de temps l’edició final del programa de ràdio es va fer a Teleduca i el dia de l’avaluació es va portar el CD acabat per fer l’audició. La valoració global de l’experiència és molt positiva tant per part del professorat i l’alumnat com de les professionals que van participar en el projecte.

Algunes de les valoracions dels joves es descriuen a continuació:

L: “Aunque fue difícil, por una vez hicimos algo juntos y tenía muchos nervios”.

M: “Va estar bé treballar en grup perquè mai ho havia fet tantes hores”

W: “Trabajamos mucho y todos juntos”.

Dades de contacte

Teleduca. Educació i Comunicació

C/ Santa Anna; 26 – 28, 3r 2a

08002 Barcelona

Telèfon / fax: 93 301 52 86

<http://www.teleduca.org>

teleduca@terra.es

teleduca@teleduca.org

C/ Nació, 51 baixos

08026 Barcelona

Telèfon: 607234374

<http://www.teleduca.org>

teleduca@terra.es

teleduca@teleduca.org

5.3. GLOSSARI D'AMPLIACIÓ DE TERMES

(Fonts: Gran Enciclopèdia Catalana, Wikipèdia i Mapasonor)

Acordió: Instrument de vent de llengüetes lliures situades a banda i banda d'una manxa que és accionada amb el braç

Aeròfon: Instrument de música que produeix el so per la vibració de l'aire.

Aïllament cultural: Que no ha tingut contacte extern amb altres cultures.

Apartheid: Terme que s'utilitzava a la República de Sud-àfrica, per definir el sistema oficial de separació racial entre la població blanca i negra, vigent fins l'any 1991.

Àrab: Fa referència a les persones, pobles o cultures originàries de les antigues tribus d'Aràbia. Aquest terme s'amplia a la població dels països àrabs que parla aquesta llengua, fruit de l'expansió de l'islam durant l'edat mitjana.

Autoritarisme: Sistema fonamentat en el principi d'autoritat, on una persona o grup de persones imposen la seva voluntat als altres.

Beduí/ïna: Es tracta d'àrabs nòmades que viuen en els seus països d'origen o dispersos al llarg de l'Àfrica septentrional.

Bereber: Anomenem berebers a les persones descendents dels nadius del nord del Sàhara, des de l'Atlàntic fins a Egipte, per distingir-los dels originaris de les aportacions posteriors com àrabs o andalusis, d'aquestes mateixes zones.

Brass Band: Literalment, "Banda de metalls". Nom que de manera internacional s'ha triat per referenciar les bandes d'instruments de vent de l'antiga Iugoslàvia i els països propers que en tenen, com ara Bulgària, Romania, Macedònia o Grècia. Aquestes bandes actuen en celebracions populars, ja sigui bodes o enterraments, sempre a manera de cercavila.

Camps d'Extermini: Camps on es reclouen a les persones amb la finalitat d'exterminar-los.

Cançó: Composició musical amb text versificat a una o més veus.

Cançons de vida: S'anomenen així les cançons interpretades per una o més persones que giren a l'entorn de la vida quotidiana com les cançons de treball, les de bressol, les de casament, etc. Totes elles formen part del rol socioreligiós de la vida.

Cançó de treball: Cançó que es canta, molt més abans que ara, quan un treballa. El medi urbà ha fet perdre aquesta pràctica.

Cançó de bressol: Cançó per a adormir els infants

Cappella, a: Cantar a cappella és fer-ho sol, sense acompanyament instrumental. De totes maneres, quan un grup de polifonia de poques persones canta sense instruments, també se'ls defineix amb aquesta terminologia.

Carta Universal dels Drets Humans: És la Constitució de l'Organització de les Nacions Unides. Recull unes normes bàsiques per garantir la pau i la igualtat i crea mecanismes per aconseguir-ho. Neix del consens de la gran majoria de les nacions. S'ha mostrat com a una eina eficaç en el desenvolupament de les societats.

Cheikk(h)a: Artista femenina algeriana que a mitjans del segle XX va lluitar amb la música i el ball per aconseguir uns drets més favorables per a la població femenina. Aquest estil donarà origen al rai.

Cor: Conjunt de persones que canten simultàniament.

Cordòfon: Instrument que produeix el so per mitjà de la vibració d'una o més cordes.

Cromàtic: Procediment musical consistent en l'alteració en un semitò descendent o ascendent d'una o més notes d'una escala diatònica.

Colonialisme: Sistema polític d'un territori dominat i administrat per un estat estranger. Generalment es regeix per lleis especials.

Colonització: Acció d'ocupar i dominar un territori estranger.

Comunitat: Conjunt de persones que habiten un territori vinculats per interessos o característiques comunes.

Cristianisme: Doctrina que fonamenta la religió cristiana. Conjunt de fidels cristians.

Cultura: Conjunt de coneixements, tradicions o formes de vida materials i espirituals que caracteritzen de manera comuna a un poble fins i tot en una època.

Dansa del ventre: Danses protagonitzades per dones al món àrab, que ballen en públic o en privat. El seu origen és molt remot i per això n'hi ha moltes formes.

Darbuka: Membranòfon dels països àrabs que es toca sobre la falda, sovint per acompanyar dansaires.

Diàspora: Dispersió d'un grup de persones, pobles o ètnies que abandonen els seus llocs d'origen.

Dictadura: Tipus de govern que s'exerceix amb autoritat i que concentra en ell tot el poder.

Diversitat sociocultural: Fenomen que es produeix en els territoris on conviuen diversos tipus de cultura o societats.

Edicte: Avís o notificació per part de l'autoritat, per fer pública una resolució.

Emigrar: Deixar el país d'origen per anar a viure en un altre territori.

Ensemble: Nom que rep una agrupació tradicional de quatre o més músics als països àrabs. Normalment les ensembles estan formades per un rebab, una darbouka, un oud (llaüt) i un ney (flauta de canya). Aquestes formacions, no només acompanyen dansa, sinó que poden acompanyar a cantants.

Església: Conjunt de fidels cristians. Edifici per a la pràctica del culte cristià.

Estat militaritzat: Situació que esdevé en un territori quan l'autoritat civil delega les seves funcions a l'autoritat militar.

Ètnia: Agrupació natural de persones amb característiques lingüístiques, culturals o racials comunes.

Fado: Cançó popular portuguesa, habitualment d'estrofes de vuit compassos i en to menor.

Feminisme: Moviment social favorable a les dones. Reivindica la igualtat de gèneres en les societats.

Feixisme: Ideologia autoritària que exalta la idea de nació, fins a portar-la a l'extrem totalitari d'intervenir en tots els aspectes de la vida de l'individu.

Flamenc: Cant i art musical conreats pels gitanos andalusos des de molt antic.

Folklore: Conjunt de tradicions (musicals, artístiques, culturals, etc.), de costums, de llegendes i de dites populars.

Genocidi: Matança sistemàtica de persones per motius racials, polítics, ètnics, etc.

Gitanos/es: Comunitat de persones d'origen caucàsic estesa per diversos països que han mantingut trets físics i culturals propis.

Gralla: Instrument musical de vent, de caràcter rústic, constituït per un tub de fusta.

Guerra: Enfrontament bèl·lic entre dues o més comunitats.

Guerra civil: Enfrontament armat entre persones d'un mateix territori o comunitat.

Gueto: Fa referència a l'estat de marginació social, en què viuen físicament les persones d'un barri o un suburbi.

Hibridació musical: Fusió de dues o més músiques amb cert grau de complementarietat.

Idiòfon: Instrument que cal picar per fer-lo sonar.

Immigrar: Arribar a un altre país amb la voluntat d'establir-s'hi.

Immolació: Acció de donar la vida o fer algun sacrifici en profit d'algú o d'alguna cosa.

Influència: Acció de produir certs efectes per proximitat.

Islam: Religió monoteïsta fundada per Mahoma al segle VII.

Islamisme: Dogmes i preceptes morals que fonamenten la religió de Mahoma.

Islamisme radical: Lectura extrema dels dogmes i preceptes morals que fonamenten la religió de Mahoma.

Judaisme: Dogmes i preceptes morals que fonamenten la llei de Moisès.

Khorós: Significa ball o dansa en grec.

Llei d'Estrangeria: Llei que regula la situació legal de les persones en un territori.

Magrib: Es tracta d'un concepte tant geogràfic com cultural. Regió formada pels països del nord de l'Àfrica, la part més occidental dels països àrabs.

Mashreq: Es tracta d'un concepte tant geogràfic com cultural. Regió formada pels països dels àrabs més orientals.

Mestissatge: Mescla de diverses cultures que donen origen a una de nova.

Melodia: És la part més important d'una cançó. Línia melòdica produïda per la veu o per un instrument.

Membranòfon: Instrument que produeix el so mitjançant la vibració d'una membrana.

Migracions: Terme que denomina els moviments i canvis de residència de les persones.

Migracions forçades: Són les que esdevenen com a conseqüència dels conflictes bèl·lics, la fam o els desastres naturals.

Misticisme: Doctrina que posa la perfecció en la mística

Monodia o cant monòdic: Cant a una sola veu

Multiculturalitat: Presència de múltiples cultures.

Musica Andalusí: Estil musical culta nascut a Andalusia al segle VIII després de l'ocupació àrab de la Península Ibèrica. Aquest estil va expandir-se pels països del nord d'Àfrica banyats pel Mediterrani, indrets on avui encara s'interpreta, així com a la Península Ibèrica, on aquestes composicions han estat recuperades.

Musulmà: Persona que practica l'islam.

Nacions Unides: És la més gran organització internacional del món. Fundada l'any 1945, en ella s'hi troben representats tots els estats sobirans del món. Té com a missió la resolució dels conflictes internacionals.

Nazisme: Ideologia totalitària i racista nascuda a Europa a principis del segle XX. Es tracta d'una variant del feixisme.

Nació: Conjunt de persones que es constitueix a partir dels seus costums o tradicions.

Ney: Flauta de canya típica dels països de tradició àrab. El ney és molt melangiós i sublim.

Nuba: Composició musical culta de la Música Andalusí, estructurada en diferents parts. És semblant a la Suite (Vegeu Suite) renaixentista europea i és interpretada per una orquestra o bé per una ensemble de músics.

Ocupacions militars: Permanència en un territori aliè per part d'un exèrcit, amb la voluntat d'intervenir en la seva vida pública.

Oud: Nom que rep el llaüt als països de cultura àrab. És força diferent que el llaüt occidental (vegeu llaüt) perquè aquest no està dotat de trasts.

Panarabisme: Ideologia sorgida als anys trenta del segle XX que propugna que tots els pobles àrabs conformen una sola nació i que s'han d'unificar políticament.

Població autòctona: Persones originàries aquest territori.

Població nouvinguda: Persones que ha arribat recentment a un territori.

Polifonia o cant polifònic: Cant que combina diverses veus simultànies però independents.

Racisme: Es tracta d'una actitud que afirma que les persones poden ser valorades i jerarquitzades per raó de la seva raça i a més defensa la superioritat d'un grup racial per sobre dels altres.

Rai: Estil musical popular urbà amb ànsies de llibertat, obertura i rebel·lia envers la classe dirigent i l'islam. Va néixer a Algèria durant la dècada dels setanta entre la comunitat juvenil.

Re(m)bétiko: Estil musical popular urbà nascut a les ciutats portuàries de Grècia a principi del segle XIX de la mà dels grecs que tornaven de Turquia. La crítica social davant la discriminació sexual, les drogues, la violència o la marginació social són els termes més redundants.

Riproposta: Nom que rep el fenomen de recuperació de la música d'arrel tradicional i popular a Itàlia durant la dècada dels setanta. D'aquest moviment en destaca la Nuova Compagnia di Canto Popolare.

Ritmes irregulars i trencats: Ritmes que segueixen combinacions de diferents compassos (amalgama), circumstància que provoca una sensació de com si s'anés trencant una melodia, que normalment és instrumental. Aquesta és una de les característiques musicals més típiques dels països de l'est.

Rumba: Ball afrocarbà de ritme complex i compàs 2/4 en la línia melòdica, que empra un baix que segueix el ritme d'havanera i duu un acompanyament de percussió

Rumba catalana: Estil musical originat a Catalunya a la dècada dels 70 per Antonio González (El Pescadilla, marit de Lola Flores) i Peret (Pere Pubill Calaf). La rumba és un estil dins del Flamenco.

Rock Mestís: Estil musical nascut de la fusió del rock amb músiques d'arrel, normalment procedents de l'Àfrica, el flamenc o bé del reggae. Aquest estil és classificat per molt com a "Mestissatge".

Sardana: Dansa popular catalana que ballen un nombre indeterminat de balladors agafats per les mans formant una rodona.

Sirtaki: Tipus de ball grec, (Khorós).

Societat Patriarcal: Forma d'organització social primitiva on l'autoritat és exercida per un home, com a cap de família.

Sufisme: Moviment asceticomístic de l'islam, considerat tradicionalment heterodox, que cerca la unió mística, sota el guiatge d'un mestre.

Tarantella: Dansa napolitana de moviment molt viu, tradicional al sud d'Itàlia des del segle XIV. Terme provinent de l'italià *tarantella*, de *tarantola* 'aranya', pels moviments vius de la dansa, que popularment recordaven les convulsions atribuïdes a la picada de la tarantula.

Trobador: Persona de sexe masculí que a partir del segle IX canta a les corts d'Europa les seves pròpies composicions, basades normalment en l'amor cortès. Els encarregats d'interpretar les seves melodies a les places eren els joglars.

5.4. DESCRIPCIÓ DEL QUADERN DE L'ALUMNAT

El dossier de l'alumnat pren el format d'un quadern de viatge o de bitàcola. Consisteix a realitzar un treball en equip a mode de diari de camp, on el grup anirà recollint les idees més destacades al llarg del joc.

El format que pren aquest quadern és obert per tal que el professorat pugui orientar l'alumnat en funció de les diferents activitats que decideixi realitzar per ampliar el contingut de les parades.

Els apartats en els quals està estructurat el quadern són els següents:

1. Introducció al viatge i al sentit i ús del quadern de bitàcola.

2. Les parades:

- Introducció de cada parada amb una pregunta.
- Notes: Espai on l'alumnat reflexiona sobre els diferents continguts exposats a la parada.

3. Espai per al **certificat d'acreditació** que s'imprimirà al final del recorregut per la Mediterrània.

(Podeu imprimir els quaderns obrint l'arxiu PDF que es troba en el CD-ROM de recursos o imprimint o fotocopiant les pàgines que segueixen d'aquesta guia)

Oïdes mediterrànies

dossier de l'alumnat

QUADERN DE BITÀCOLA DE:

DATA D'INICI DEL VIATGE:

Benvinguts a Oïdes mediterrànies.

Esteu a punt d'iniciar un viatge per la riquesa i la diversitat musical de les cultures d'aquesta àrea geogràfica, la Mediterrània.

Un joc de sons i d'imatges a través dels diversos ports d'aquesta mar cruïlla i bressol de pobles.

En aquest viatge aprendreu per mitjà de la música, que hi ha moltes cultures, però també que entre elles hi ha moltes similituds i intercanvis.

Entendreu que des de sempre aquestes han parlat entre elles i s'han influenciat mútuament.

Veureu també com els conflictes i les guerres que s'hi produeixen, són culpa dels interessos personals, econòmics i polítics, i no perquè aquestes cultures siguin incompatibles entre elles.

Descobriu tot això navegant, caminat o anant amb transport públic. Recolliu instruments a cada pas, mentre n'apreneu les principals característiques musicals.

I recolliu també el millor de cada port.

Mapasonor ACD

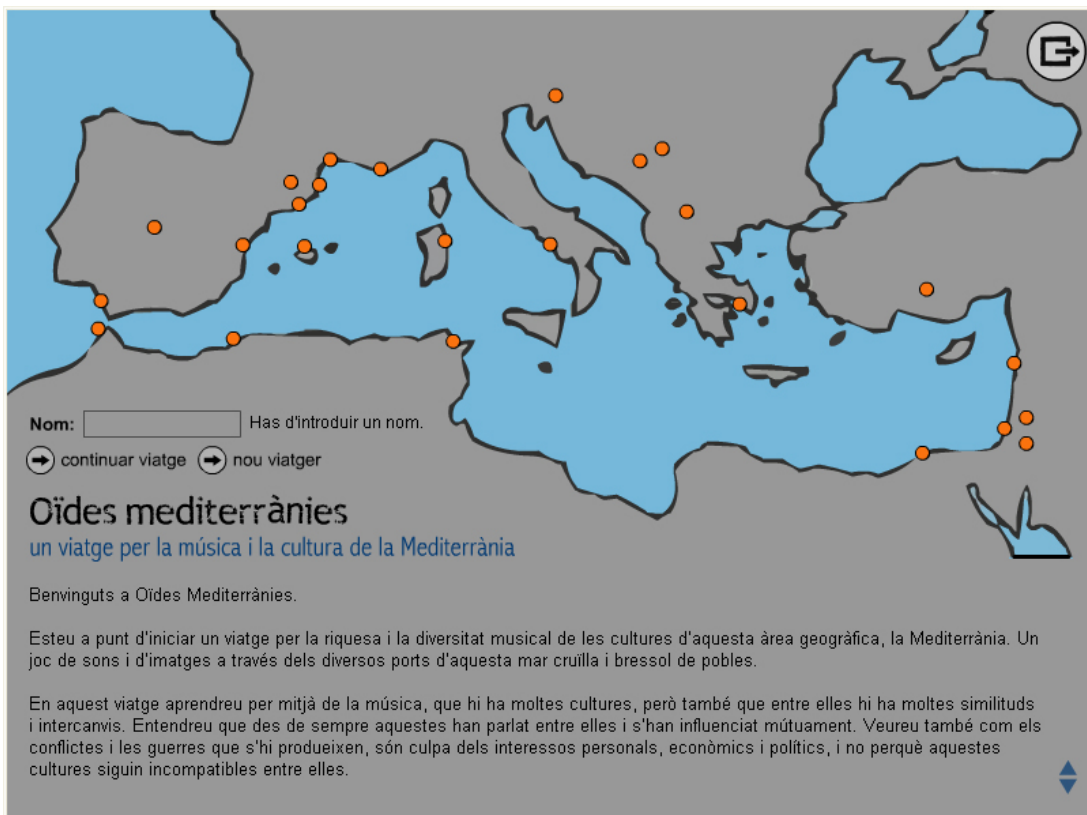
Com es juga?

El joc proposa un viatge per les zones de la Mediterrània més significatives musicalment parlant. El circuit parteix d'un mapa on hi ha classificades territorialment les diverses músiques: gitanes, de l'est, jueves sefardites o asquenases, clàssiques o populars àrabs, modernes magribines (chaabi, rai), andalusís, flamenques, ibèriques, italianes, gregues (rembétika), veus melòdiques de la Mediterrània.

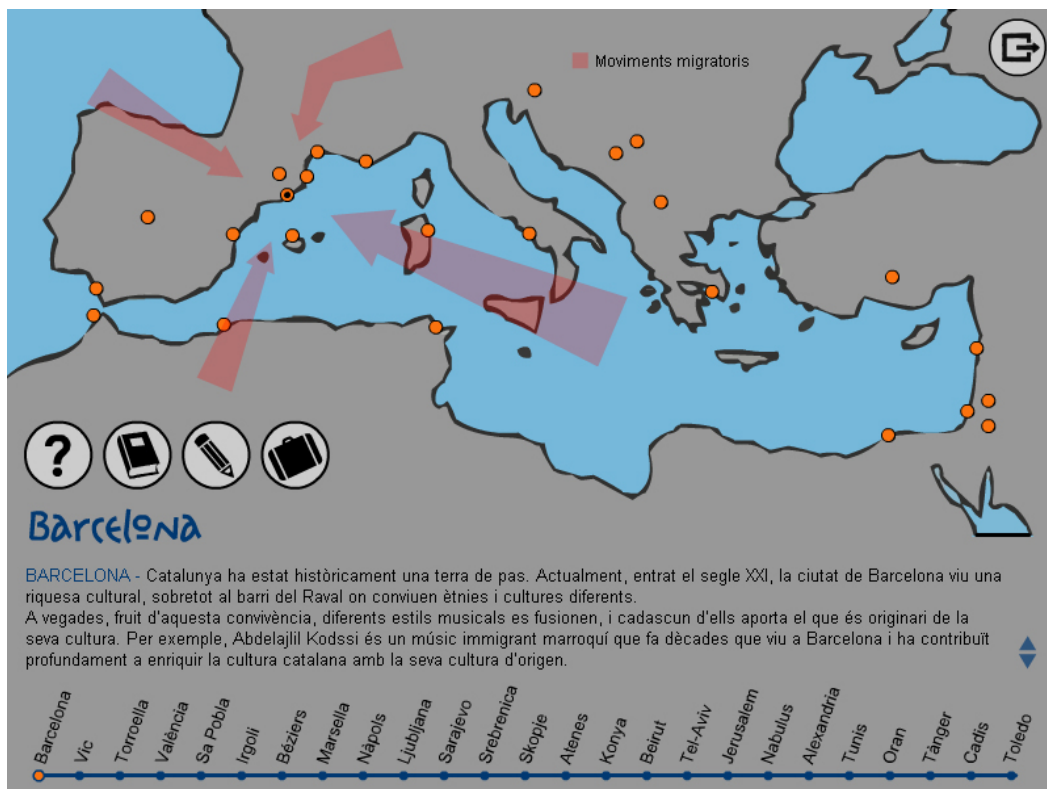
S'inicia el viatge en la primera parada que correspon a Barcelona i va recorrent, en sentit circular, totes les músiques de la Mediterrània. L'itinerari és obligatori. Els grups han de passar per totes les parades. Així els viatgers accedeixen a tot el territori i entren en contacte amb les aportacions musicals i interculturals que s'hi relacionen.

El contingut del CD-ROM s'articula en 25 parades organitzades en format joc-qüestionari on es presenta un tema acompanyat d'un breu vídeo. Cada parada consta d'un text i quatre icones que donen accés a elements que tenen a veure amb el funcionament del joc: interrogació, llibre (glossari), llapis (quadern de bitàcola) i maleta.

- **Inici del joc:** en la primera pantalla apareix un mapa de la Mediterrània amb les diferents ciutats que formen el recorregut. Hi ha un text introductor que aporta claus normatives per fer l'itinerari i un requadre on l'alumnat que viatja conjuntament han d'escriure el nom que volen donar-se com a equip i amb el qual faran tot el viatge. Seguidament premem la fletxa que els possibilita iniciar el joc o continuar-lo en el punt que el van deixar si ja l'havien iniciat.

- **Text amb el nom de la ciutat:** cada parada consta d'un text que té a veure amb la ciutat de la Mediterrània que es visita i on es presenta una temàtica musical i intercultural relacionada. Una veu en *off* fa una primera lectura d'aquest text, encara que posteriorment els viatgers poden entrar al quadern (icona llapis), per aprofundir amb més calma en el seu significat. Un mapa il·lustra la temàtica de la parada.
- Al llarg de tot el recorregut, en aquests textos es presenten breument les cultures musicals Mediterrànies i es mostra la seva diversitat i interconnexió. S'exposen temes que poden referir-se, segons el cas, als orígens musicològics, als instruments, a les cançons i danses, als conflictes, etc.

- **Les preguntes:** un cop llegida la introducció, es visualitza un vídeo relacionat amb la pregunta que es proposa amb 3 respostes possibles. Només una és la correcta. Cal que encerteu la pregunta proposada per tal d'obtenir un instrument a cada parada. N'hi ha un total de 25.
- Podeu visualitzar el vídeo tantes vegades com vulgueu abans de respondre la pregunta, clicant sobre la icona de la claqueta.

pregunta

Toledo

En el video la cantant Rosa Zaragoza canta una cançó sefardí acompanyada de músics de religió cristiana, islàmica i jueva. Creus que actualment poden conviure les tres cultures a la Mediterrània?

Passa el ratolí per sobre de les opcions per conèixer les possibles respostes i escull la que cregueis encertada.

A B C

- Un cop resposta la pregunta, podeu continuar viatjant cap a la propera parada, clicant sobre el cercle taronja que estigui intermitent.
- Si voleu veure l'instrument obtingut en cas d'encert, podeu clicar sobre la icona de la maleta.

Acordió
Ljubljana

viatger: dot
instruments aconseguits: 11/15 73%

- Breu descripció sobre **l'ús de les icones** en el joc:

Icona interrogant: l'alumnat accedeix a la pregunta corresponent a la informació que aporta el text de cada parada prement la icona que conté un interrogant. Aquí troba formulada una qüestió relacionada amb la temàtica exposada i tres possibles respostes. Aquestes respostes s'activen i es mostren en la pantalla quan es posa el cursor del ratolí sobre les lletres A, B, C. Un cop els viatgers han llegit cada pregunta detingudament han d'escollir-ne una. L'alumnat rep la informació de l'encert o l'error de la seva resposta immediatament i una explicació conclusiva en la línia dels objectius del projecte.

Icona llibre: prement aquesta icona els viatgers accedeixen al glossari que correspon a tot el recorregut. En el glossari troben explicacions sobre continguts geogràfics, històrics, musicològics, etc.

Icona llapis: aquesta icona connecta amb el quadern de bitàcola de l'equip de viatgers. Cada equip té un quadern de bitàcola en el CD-ROM i un altre extern que va construint al llarg de l'itinerari. El quadern de bitàcola del CD-ROM, consta d'un línia amb diversos punts que porten el nom de les diferents ciutats del trajecte. Les que els viatgers han visitat estan marcades en vermell i en blau fosc les que encara els falten. Si premen el punt vermell de les ciutats visitades els apareix una explicació conclusiva de la ciutat relacionada amb el sentit i els objectius del projecte.

Icona maleta: porta a la maleta de viatge que recull records, informacions. En el CD aquesta maleta mostra una graella que conté una casella per a cada una de les 25 parades on es reflecteixen les respostes encertades de l'equip de viatgers. En el cas dels encerts en la casella apareix la imatge de l'instrument musical representatiu de la parada. Quan es posa el cursor sobre cada una de les imatges apareix en la pantalla el nom de l'instrument i el nom de la ciutat on s'ha guanyat. Encara que el sentit del premi en el projecte sigui el fet de viatjar i poder conèixer les diferents cultures musicals de la Mediterrània, la maleta mostra també els encerts obtinguts, un percentatge de rendiment de l'equip en el joc a partir del nombre d'instruments aconseguits.

Icona claqueta: mostra visualment i auditivament el contingut musicològic que aporta la parada. Aquesta icona no apareix en la primera pantalla perquè el vídeo s'inicia per defecte i vinculat al text inicial. En algunes parades el vídeo té un valor il·lustratiu i en altres és una eina indispensable per construir la resposta. Si el viatgers premen la icona regleta poden veure l'audiovisual de la parada les vegades que ho necessitin per respondre la qüestió.

Icona sortida: utilitzeu-la per abandonar el joc. Podreu més tard continuar el recorregut en el mateix punt, recordant el nom que heu utilitzat.

- El joc finalitza quan s'ha completat el recorregut per totes les 25 parades.
- Al final rebreu una acreditació amb el percentatge de respostes encertades i els instruments que heu obtingut.

1. BARCELONA

INTRODUCCIÓ

Catalunya ha estat històricament una terra de pas. Avui, entrat el segle XXI, la ciutat de Barcelona viu una riquesa cultural, sobretot al barri del Raval on conviuen ètnies i cultures diferents, això també passa en el món de la música.

A vegades, fruit d'aquesta convivència, diferents estils musicals es fusionen, i cadascun d'ells aporta el que és originari de la seva cultura.

Per exemple, Abdelajlil Kodssi és un músic immigrant marroquí que fa dècades que viu a Barcelona i ha contribuït profundament a enriquir la cultura catalana amb la seva cultura d'origen.

Notes:

PREGUNTA

En aquest vídeo pots observar aquest músic que és del Magrib, al sud de la Mediterrània. Ell com molta altra gent ha vingut a viure a Barcelona. Per què creus que vénen aquestes persones?

(marca la resposta correcta)

- A. Tothom ho fa perquè ve a fer turisme i a conèixer altres cultures.
- B. Perquè les condicions climàtiques són més agradables que en els seus països d'origen.
- C. Perquè als seus països o regions d'origen els era difícil tirar endavant, i volien obrir-se noves expectatives de futur. Han vingut per millorar les seves condicions de vida.

INTRODUCCIÓ

Vic, la capital d'Osona, conserva moltes de les seves tradicions d'arrel rural.

El més enriquidor de la zona són les cançons de vida que les persones de més edat encara canten. Es tracta de cançons interpretades per una sola persona, només amb la veu, que parlen sobre la vida quotidiana com les cançons de treball, les de bressol per adormir els infants, etc.

Abans eren cançons que tothom cantava, però a partir del segle XIX es comencen a perdre, tot i que, en molts països de la Mediterrània, continuen cantant-se avui, tot mantenint aquesta tradició.

Notes:

PREGUNTA

En el següent vídeo una persona interpreta una cançó de vida.

En quin context creus que es cantava?

(marca la resposta correcta)

- A. La cantava un treballador del camp perquè parla de la terra.
- B. La cantava una mare al seu nadó perquè s'adormís ja que és una cançó de bressol.
- C. La cantava la gent a l'església durant l'ofici religiós.

3. TORROELLA DE MONTGRÍ

INTRODUCCIÓ

Torroella de Montgrí és la població on s'origina la dansa avui més tradicional de Catalunya: la sardana.

Es tracta d'una dansa que ballen en cercle dones i homes agafats de la mà, com moltes altres danses a la Mediterrània, com ara el khorós de Grècia, el dubka del Mashreq o el *ballu tundu* de Sardenya.

En la tradició, a la Mediterrània, es realitzaven els balls en cercle perquè d'aquesta manera representaven als astres. De tots, el sol és l'astre més important i màgic per a la població de la Mediterrània.

A més, aquesta posició permetia a les persones que ballaven veure's les unes a les altres i seguir millor el ritme.

Notes:

PREGUNTA

En les imatges pots veure una sardana catalana, creus que totes les danses circulars són una còpia d'aquesta?

(marca la resposta correcta)

A. Sí, perquè la van divulgar els comerciants pels països mediterranis en veure-la al mercat d'Empúries.

B. No, han nascut a indrets diferents influenciades per la forma del sol i per la necessitat que les persones que les ballaven es veiessin les unes a les altres.

C. No, perquè les danses circulars venen de la zona del Mashreq i s'expandeixen cap a la Mediterrània en aquest ordre: dubka palestina, khorós grec, ballu tundu sard i sardana catalana.

4. VALÈNCIA

INTRODUCCIÓ

A València trobem la dolçaina, instrument de so esquerdellenc que a Catalunya rep el nom d'un ocellot: la gralla.

Es tracta d'un aeròfon, instrument de vent, que també trobem en altres indrets mediterranis com ara Marroc i Egipte, on l'anomenen *algaita*.

Tot i que existien contactes comercials, el més segur és que aquests instruments naixessin simultàniament en aquests llocs, sense que hi hagués un contacte previ, ja que disposaven de recursos semblants per fer-los.

Notes:

PREGUNTA

Creus que una gralla feta al Marroc o a Egipte pot ser igual que una gralla feta a València o a Catalunya?

(marca la resposta correcta)

A. Sí, perquè malgrat que es faci en llocs diferents, les tècniques i els materials per fer-la són els mateixos i el seu so és igual d'esquerdellenc.

B. No, perquè cada zona té els seus propis instruments i sonen diferents.

C. No, perquè les gralles fetes a la conca al sud de la Mediterrània tenen pitjor qualitat que les fetes al nord, ja que aquelles estan construïdes en països més pobres.

5. SA POBLA

INTRODUCCIÓ

L'illa de Mallorca ha estat cruïlla de camins a la Mediterrània.

Aquí trobem també el cant monòdic com en el cas de Vic, però aquestes cançons de les illes ens recorden més als cants àrabs, perquè s'hi fan més "cantarelles".

A Mallorca, la darrera vocal d'algunes paraules s'allarga fent ornaments, això que per molts tendeix a ser de sonoritat àrab en realitat són cantarelles típiques de tota la Mediterrània.

Notes:

PREGUNTA

Per què creus que en tota la Mediterrània hi ha aquest estil semblant de cantar, fent ornamentacions?

(marca la resposta correcta)

A. Perquè la gent del sud ho ha après de la gent del nord de la Mediterrània.

B. Perquè la gent de la Mediterrània s'ha influenciat mútuament.

C. Perquè la gent del nord ho ha après de la gent del sud de la Mediterrània.

6. IRGOLI

INTRODUCCIÓ

Estem a Irgoli, una petita població de l'illa de Sardenya. El seu caràcter isolat ha peculiaritzat una manera de cantar que només trobem en aquesta illa, l'ús de la gorja.

Es canta d'una manera diferent a la resta de polifonies de la Mediterrània ja que s'utilitza la gorja i per tant, els sons són guturals.

Ja hem vist que ens les monodies es canta a una sola veu, però les cançons també poden cantar-se a diferents veus, on necessàriament canten diverses persones.

És el que anomenem polifonies.

Notes:

PREGUNTA

En el vídeo els "Cantori d'Irgoli" interpreten una d'aquestes polifonies guturals úniques de la Mediterrània, en aquest cas es tracta d'un cant de caràcter religiós cristià. Hi ha d'altres religions que utilitzen la música?

(marca la resposta correcta)

- A. Sí, hi ha d'altres religions que utilitzen la música com a vehicle d'expressió.
- B. No, la música en la religió només la utilitza la comunitat cristiana.
- C. No, la música i la religió són dues realitats diferents.

7. BESIÈRS*

INTRODUCCIÓ

Ens trobem a Besièrs, un important enclavament de la regió occitana. Aquí es parla una de les llengües existents a França, l'occità; llengua que antigament, al segle XII, els trobadors usaven per explicar poèticament les seves històries, sovint acompanyats d'instruments com la viola de roda.

El que es coneix poc és que alguns d'aquests trobadors eren dones a les quals anomenem *trobairitz*. La seva monodia també podia ser cantada sense instruments, a cappella, i també per un grup de dues o més persones passant a ser polifonia, com encara succeeix en l'actualitat.

A Occitània trobem grups corals amb dones i homes que utilitzen la llengua occitana per expressar-se.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

En el vídeo pots veure una trobada catalana i occitana, observa les imatges i digues quina definició és la correcta:

A. Les polifonies, siguin de dues o més veus, poden transmetre el mateix missatge que si fos una sola veu. A més, són molt més riques i també poden interpretar-se en qualsevol llengua.

B. En les polifonies canta massa gent i no s'entenen les lletres, no són tant útils com les monòdiques per explicar històries.

C. La polifonia és molt més rica que la monodia, però hi ha diversos tipus d'instruments o veus que tapen les altres i fan que el missatge no arribi bé a l'oïda.

* **NOTA:** Per un error en l'edició del CD joc, la ciutat de Besièrs apareix amb la denominació francesa Béziers.

8. MARSELLA

INTRODUCCIÓ

Recordeu la fusió d'estils musicals que hem trobat a Barcelona? Doncs a Marsella, una ciutat de la costa francesa, fa més anys que existeix.

A Marsella, aquest mestissatge va començar a néixer en barris de població immigrant, molt d'ella originària de les antigues colònies franceses, com Algèria.

De la mescla de cultures francesa i magribina va néixer molts grups musicals de rock anomenat mestís.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que les aportacions culturals de la immigració agrelina, o bé d'altres, han enriquit la cultura francesa?

A. No, perquè a causa de la població nouvinguda, la cultura francesa ha perdut costums propis i autoestima.

B. Ni sí ni no, ja que la cultura francesa ha perdut alguns costums però n'ha guanyat d'altres de nous i originals.

C. Sí, perquè a més dels costums que tenia la cultura francesa, n'ha guanyat de nous i n'ha creat d'altres fruit d'aquesta relació.

9. NÀPOLS

INTRODUCCIÓ

Ens trobem a Nàpols, al sud d'Itàlia, on trobem un tipus de dansa que es balla al sud d'aquest país.

Aquest ball rep el nom de "tarantel·la" perquè es dansa en parella tal com si es teixís una teranyina.

L'home i la dona ballen saltant i jugant entre ells, com molts altres balls de parella del Mediterrani, com ara la jota o les sevillanes espanyoles.

Normalment es tracta de danses de festeig on l'home sedueix la dona tot realitzant diferents passos.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Penses que existeixen balls tradicionals de festeig públics, com la tarantel·la napolitana, als països àrabs del sud de la Mediterrània?

A. No, ja que als països del sud de la Mediterrània només ballen els homes.

B. Sí, però les dones ballen soles.

C. Sí, hi ha balls que es dansen amb parella home-dona.

10. LJUBLJANA

INTRODUCCIÓ

La petita Eslovènia té un folklore que ha begut sempre de les cultures veïnes, tant la forma de cantar polifonies o monodies, com pel que fa als instruments.

Parlaríem de la tradició hongaresa, austríaca o italiana.

Eslovènia és una terra de pas, banyada per la part de la Mediterrània que anomenem Mar Adriàtic, i és per això que un dels seus instruments més tradicionals.

L'acordió, és també molt comú en altres indrets del Mediterrani, com és el cas d'Itàlia o els Balcans.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Per què un instrument pot ser comú a diversos països del Mediterrani?

A. Aquesta circumstància és deguda al fet que la població immigrada que ha arribat a una nova terra ha portat els seus instruments, així com el fet que molts comerciants sempre han venut els seus productes, entre ells instruments musicals, a altres indrets de la Mediterrània.

B. Aquesta circumstància és deguda al fet que, en moltes ocasions, les societats han tingut els mateixos recursos al seu entorn més proper, sobretot els mateixos animals i utensilis. Podria ser per aquest fet que alguns instruments hagin nascut paral·lelament en dues o més cultures sense que aquestes hagin tingut relació.

C. Totes dues respostes anteriors són correctes.

11. SARAJEVO

INTRODUCCIÓ

Als Balcans, la zona de l'antiga Iugoslàvia i Albània, conviuen persones de diferents ètnies, llengües i religions. Al llarg de la història, aquesta diversitat ha anat configurant un caràcter propi i peculiar. Els seus accents musicals, les seves síncopes, els ritmes irregulars i trencats ens permeten identificar la música d'aquesta zona.

Aquí trobem unes formacions musicals que també existeixen en altres indrets de la Mediterrània, com ara al País Valencià o a Grècia, que són les brass band, o bandes "de metalls". Aquestes bandes estan formades per instruments de vent i habitualment toquen pels carrers en festes populars.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Escolta la brass band que veus en el vídeo, les persones que hi toquen poden ser de diferents ètnies?

A. Això no passa perquè, com que són d'ètnies diferents, parlen idiomes diferents i no s'entenen.

B. La diversitat que trobem als Balcans no la trobem en la música. En formacions de brass band com aquesta només es reuneixen persones de la mateixa ètnia.

C. La diversitat que trobem en la zona dels Balcans també la trobem en formacions musicals com aquesta.

12. SREBRENICA

INTRODUCCIÓ

A l'antiga Iugoslàvia, amb tota la seva riquesa i pluralitat de cultures, també hi ha hagut guerres a causa dels odis entre pobles creats per ideologies racistes i feixistes.

A final del s. XX es va produir una de les últimes guerres del segle, i el darrer gran genocidi a Europa. Un dels moments més cruels fou quan a la ciutat bòsnia de Srebrenica es van assassinar en poc temps més de 7.000 persones bòsnies de religió musulmana.

Al llarg de la història, tant a Europa com a la zona de la Mediterrània, hi ha hagut altres genocidis com va ser en el cas del nazisme a Alemanya, on van morir en camps d'extermini més de 6.000.000 persones la major part del poble jueu, o la població armènia per part de l'otomana a Turquia on van morir 900.000 persones.

Els feixismes i autoritarismes han destrossat la vida de les persones a estats com Itàlia, Grècia o Espanya. A més, aquest darrer, després d'una guerra civil, va patir la dictadura del general Franco que va durar 40 anys.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Després de la Segona Guerra Mundial, i amb la creació de les Nacions Unides, s'aprova la Carta Universal dels Drets Humans. En ella s'expressa la voluntat de no repetir els greus exemples viscuts al llarg de la història, i trobar un marc de referència comuna en drets i deures.

Penses que el que recull la Carta Universal dels Drets Humans ha de tenir un caràcter universal per tots els pobles i cultures?

- A. Sí, ja que recull unes normes bàsiques per garantir la pau i la igualtat.
- B. No, perquè tota societat es regula segons les seves normes de convivència i creences, i per tant no pot haver-hi una llei universal per tothom.
- C. Sí, però són normes que només poden acceptar els països més desenvolupats.

13. SKOPJE

INTRODUCCIÓ

A Macedònia existeix una gran vitalitat cultural i musical en ser una zona entre la cultura dels Balcans i la de Grècia. Un dels pobles més presents és el gitano, un poble present a tots els Balcans i que especialment pel que fa a la música, ha deixat una gran petjada. És difícil dir d'on ve l'ètnia gitana, si de l'Índia, a la regió del Rajasthan, o si, per contra, ve d'Egipte. El poble gitano ha viatjat i té comunitats d'est a oest per tota la Mediterrània.

La música està molt present en la vida quotidiana del poble gitano, i sovint envolta totes les seves activitats. La seva música té una gran capacitat per absorbir i influir en els altres estils musicals de les zones on va.

Aquesta característica també és comuna en la música del poble jueu.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

A casa nostra també hi ha una important comunitat gitana, què creus que ha aportat aquesta comunitat a la cultura catalana?

- A. El poble gitano és un poble molt tancat en ell mateix, i no ha fet cap aportació a la cultura catalana.
- B. El poble gitano, entre altres aportacions, ha creat un estil musical propi de Catalunya anomenat "rumba catalana".
- C. El poble gitano a Catalunya només ha aportat el flamenco.

14. ATENES

INTRODUCCIÓ

La proximitat de Grècia amb Turquia ha permès durant anys moviments migratoris entre un lloc i l'altre. A principis del segle XX, les persones que van tornar a Grècia, després d'haver estat establertes a Turquia, portaven ritmes i melodies d'origen turc, i els utilitzaren per criticar la seva precària situació.

Així va néixer un nou estil musical, anomenat *rembétiko*, que avui és molt popular a tot el país. La classe treballadora grega se sentia identificada amb les lletres i aquest estil es va popularitzar. La crítica social davant la discriminació sexual, les drogues, la violència, la marginació social feren del *rembétiko* un estil urbà semblant al fado portuguès o al flamenco andalús. S'ha dit que són els blues de la Mediterrània.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que la música ha de servir per fer denúncia social?

A. Sí, ja que la música és un vehicle d'expressió de tot allò que succeeix a les persones.

B. No, ja que la música és art i l'art no s'ha de barrejar amb la política.

C. Sí, però el resultat sempre són músiques d'una qualitat molt inferior.

15. KONYA

INTRODUCCIÓ

Ja hem vist com les religions busquen valors espirituals.

La religió islàmica té una vessant mística que s'anomena sufisme. El seu objectiu final és la comunicació més propera a Déu i ho aconsegueix amb la música i la dansa mitjançant un estat de trànsit.

Els dervixos giròlegs de Konya donen voltes sobre ells mateixos, durant molta estona, la seva concentració és tan gran que no arriben a marejar-se.

En altres països islàmics, també existeixen dervixos sufís, com succeeix a Síria.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Llegeix les tres afirmacions i digues quina és la correcta:

- A. El judaisme, el cristianisme i l'islam es basen en la creença en un sol Déu.
- B. El Déu del cristianisme i el del judaisme és el mateix, però no té res a veure amb el de l'islam.
- C. Les tres religions majoritàries de la Mediterrània no comparteixen cap característica. Són completament diferents.

16. BEIRUT

INTRODUCCIÓ

El Líban és un país petit, amb una gran història a la Mediterrània.

A prop de l'actual capital, Beirut, hi havia la ciutat de Tir, gran centre de la Mediterrània antiga, gràcies a la seva cultura fenícia que tenia excel·lents navegants.

Com a país de pas, moltes han estat les cultures que hi han habitat, és per això que avui es tracta d'un país de tradició àrab, amb una gran majoria de població cristiana.

Aquí, en aquest país àrab, trobem importants intèrprets com la cantant internacional Fairouz, de religió cristiana, que és admirada a tots els països àrabs.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

És cert que pot viure gent de diferents religions en un país de cultura àrab?

- A. No, perquè els àrabs no accepten cap més religió que l'islam.
- B. No, si un viu en un país ha de ser de la mateixa cultura i religió.
- C. Sí, perquè ser àrab no significa ser de cap religió concreta.

17. TEL-AVIV

INTRODUCCIÓ

Fa més de 2000 anys, el poble jueu, fidel al judaisme, va arribar al que segons la seva tradició era la terra promesa, a la costa est de la Mediterrània on vivien pobles molt diversos. Anys després, aquesta zona fou ocupada per l'imperi romà i el poble jueu va ser expulsat.

S'inicià així el que anomenem primera diàspora, que els va portar a diversos països al nord de la Mediterrània. Els que s'instal·laren a la península Ibèrica s'anomenaren sefardites, i els que ho feren al centre d'Europa, els asquenasites.

Aquests dos grups jueus s'enriquiren culturalment, absorbint i adaptant característiques dels països on emigraren.

La riquesa cultural en les seves celebracions, com danses o cançons, és molt gran.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que el fet que el poble jueu hagi viscut fora del seu territori d'origen durant tants anys ha enfortit la seva cultura, o bé aquesta s'ha perdut?

- A. La seva cultura s'ha perdut. És impossible mantenir-la viva en diferents països amb altres cultures.
- B. No, perquè el poble jueu ha sabut mantenir i enriquir la seva cultura al llarg de la història a tot arreu on ha estat.
- C. La seva cultura s'ha perdut perquè les comunitats jueves sempre han viscut aïllades després de la primera diàspora.

18. JERUSALEM

INTRODUCCIÓ

A Jerusalem hi ha una important presència de les tres religions majoritàries de la Mediterrània: el judaisme, el cristianisme i l'islam.

Històricament pels carrers laberíntics i emmurallats de la ciutat vella hi ha llocs considerats sagrats per totes elles que són, encara avui, font de conflictes.

Per l'aire us pot arribar fàcilment el so d'un shofar, instrument amb què la comunitat jueva crida a l'oració a la sinagoga, o el cant d'un muhaidin des del minaret de la mesquita per aplegar els fidels com ho fan les campanes en les esglésies cristianes, són diferents maneres de fer una mateixa cosa.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Quina d'aquestes afirmacions, creus que és la correcta:

- A. L'islam reconeix l'existència de Jesucrist.
- B. El judaisme no reconeix l'existència de Jesucrist.
- C. El cristianisme no creu en profetes.

19. NABLUS

INTRODUCCIÓ

Palestina fa més de cinc segles que està habitada per població àrab.

Actualment hi han de conviure dos països: Israel i Palestina, ja que després del genocidi sofert pel poble jueu durant la Segona Guerra Mundial al centre d'Europa, les Nacions Unides van aprovar la creació de l'Estat d'Israel a Palestina tot dividint-ne el territori. Però, el 1967 Israel va ocupar territori a Palestina sense deixar que la població autòctona formés el seu propi estat, apropiant-se de la terra, l'aigua i les propietats del poble palestí.

Actualment, Israel s'ha convertit en un estat militaritzat on el poble palestí no pot viure amb normalitat, ja que està aïllat mitjançant punts de control militars que impedeixen que els ciutadans palestins es moguin d'una localitat a una altra. Un enorme mur els envolta i centenars de persones són assassinades cada any en incursions militars.

En resposta a l'ocupació del seu país els palestins i les palestines han desenvolupat diverses formes de resistència; la més violenta d'elles és la immolació de persones amb explosius en llocs públics.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que a banda de les imatges de violència que ens mostren els mitjans de comunicació sobre la resistència del poble palestí, existeixen altres formes de resistència?

A. No, ja que davant d'una ocupació militar cal respondre amb la mateixa moneda.

B. Sí, també existeix la resistència dels qui treballen per preservar la pròpia cultura com a senyal d'identitat.

C. No, perquè l'estat d'opressió en el qual viuen no els permet fer cap altra activitat.

20. ALEXANDRIA

INTRODUCCIÓ

A mig segle XX, s'inicia una nova etapa als països àrabs, que es valoritzen i s'unifiquen per tenir més força i més suport entre ells. Aquest moviment s'anomenà panarabisme i Egipte en va ser un dels nuclis polítics de més pes.

Aquest moment va coincidir amb l'esplendor d'un moviment musical anomenat *ughniya* i la seva representant clau va ser la cantant Um Kalthum. La seva veu pot escoltar-se a tots els països àrabs, és molt popular, estimada i respectada per milers de persones. Formava part del moviment de les "Estrelles del Caire".

Els continguts de les seves poesies cantades, eren i són grans referents per a tot el món àrab.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que Um Kalthum és la cantant més escoltada al món àrab?

A. No, perquè és dona.

B. Sí, ja que va saber expressar amb les seves cançons un sentiment de cultura comú per a la comunitat àrab.

C. No, perquè es ven molt més la música anglosaxona com ara els Beatles o la Madonna.

21. TUNIS

INTRODUCCIÓ

Fora de les grans ciutats, com Tunis, s'ha conservat la música més genuïna. A Tunísia, com a la majoria dels països àrabs, la formació tradicional més típica en què toquen músics homes s'anomena ensemble.

En aquestes formacions sempre hi ha algun instrument de vent (aeròfon) com la flauta, dita ney, un altre de percussió (membranòfon), com el tambor, anomenat *darbuka* i un de corda (cordòfon) que és l'oud.

Hi ha un instrument que es toca en molts dels països de cultura àrab, que és el rebab. En moltes "ensembles" hi ha aquest instrument que té forma de violí i es toca recolzat sobre la cama.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Per què et sembla que els homes són majoritàriament els únics intèrprets de les ensembles tradicionals de músics?

- A. Perquè els homes són les úniques persones al món àrab que saben tocar instruments.
- B. Perquè la dona al món àrab no ha mostrat aquest interès.
- C. Perquè les dones normalment canten i ballen en aquestes formacions.

INTRODUCCIÓ

Als anys setanta, a Argèlia, un grup de dones anomenades *cheikkas* componien cançons a partir de músiques tradicionals del país amb missatges feministes i reivindicatius dels drets de les dones, en un país on es marginava la seva condició.

Aquestes dones cantaven amb valentia coses que es consideren prohibides a les societats patriarcales. També les trobem a Grècia amb la música *rembétiko*.

Aquest estil va ser el predecessor d'un nou corrent musical que esdevé un dels fenòmens musicals més emblemàtics i de més importància internacional per al món àrab, el rai.

Les *cheikkas* i el rai en general reivindiquen drets i llibertats i parlen de manera oberta de temes com el sexe, les drogues i l'alcohol.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Penses que estils musicals com el rai, el flamenc i el rap poden tenir alguna cosa en comú?

- A. Són estils musicals diferents i no tenen res a veure entre ells.
- B. Molts dels temes que s'interpreten tracten problemàtiques socials.
- C. El rai i el rap sí que són estils musicals semblants, però no el flamenc.

* **NOTA:** Per un error en l'edició del CD joc, la ciutat d'Orà apareix amb la denominació francesa Oran.

23. TÀNGER

INTRODUCCIÓ

Al Marroc, avui en dia es toca encara la música andalusí. La música andalusí, estil musical nascut al segle VIII a l'Al-Andalus, en una època d'esplendor musical, segueix sent important a Tunísia i és interpretada per moltes ensembles.

Aquest estil musical també el trobem a Algèria, Marroc i a l'estat espanyol actual. És la música clàssica del Magrib.

Dins aquesta música andalusí, trobem un tipus de composició anomenat *nuba*, que és una recopilació de petites danses o cançons que es toquen una darrera l'altra i són interpretades per una orquestra. Vindria a ser el mateix que les suites a la música clàssica europea.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Creus que la música clàssica és un tipus de música que només es fa a Europa?

A. Sí, la música clàssica és la de compositors com Mozart i Beethoven.

B. Sí, perquè als països àrabs no tenen orquestres com les europees per poder-la interpretar.

C. No, la música clàssica no és exclusiva d'Europa, la podem trobar a qualsevol país del món on s'hagi creat.

24. CADIS

INTRODUCCIÓ

El flamenc és l'estil musical més significatiu i reconegut internacionalment d'Andalusia, que està molt arrelat en el sentiment i en la vida quotidiana del poble gitano que ha donat grans cantaores i instrumentistes de guitarra.

El flamenc té unes variants anomenades *palos*. Cap d'ells s'accentua com la música tradicional europea, al primer i tercer temps. En els *palos* flamencs, l'accent sempre és al segon i al quart, ja sigui quan parlem de *seguidillas*, *bulerías* o *alegrías*.

És per aquesta característica que, en musicologia, es diu que el flamenc té una gran influència àrab.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Fixa't en el vídeo i mira què diu la lletra de la cançó que canta Juan Peña "El Lebrijano", cantaor de flamenc que va fusionar aquest estil amb la música àrab. Quina penses que és la temàtica de la lletra?

A. El tema principal és la crítica contra els mals de la societat amb el sentiment més pur.

B. És una cançó d'amor, pausada i plena d'esperança.

C. És una cançó molt nostàlgica que parla de la relació existent entre la cultura flamenca i la del nord d'Àfrica.

25. TOLEDO

INTRODUCCIÓ

Durant l'època medieval, Toledo fou la capital de Castella i fou el nucli de poder polític, econòmic i social.

Conseqüentment, a la ciutat vivien persones estudioses, professionals i religioses de les tres cultures que conviuen en aquells segles a l'actual estat espanyol: la cristiana, la jueva i la islàmica.

Aquesta convivència perdurà fins que l'any 1492, un edicte dels Reis Catòlics va expulsar el poble jueu de les terres del seu regne i aquests es dispersaren per diversos països de la Mediterrània.

La mateixa sort van córrer els musulmans i les musulmanes de l'imperi pocs anys després, el 1496.

Notes:

PREGUNTA *(marca la resposta correcta)*

Fixa't en aquest vídeo on la cantant Rosa Zaragoza canta una cançó sefardita acompanyada de músics de religió cristiana, islàmica i jueva. Creus que, com mostra aquesta formació musical, actualment poden conviure les tres cultures a la Mediterrània?

- A. Sí, perquè si teòricament es va aconseguir en temps passats, podem donar el nostre vistiplau.
- B. No, perquè les persones jueves i les musulmanes s'odien i les cristianes estarien sovint entre l'espasa i la paret.
- C. Sí, només cal un esforç d'integració per part de totes i tots.

